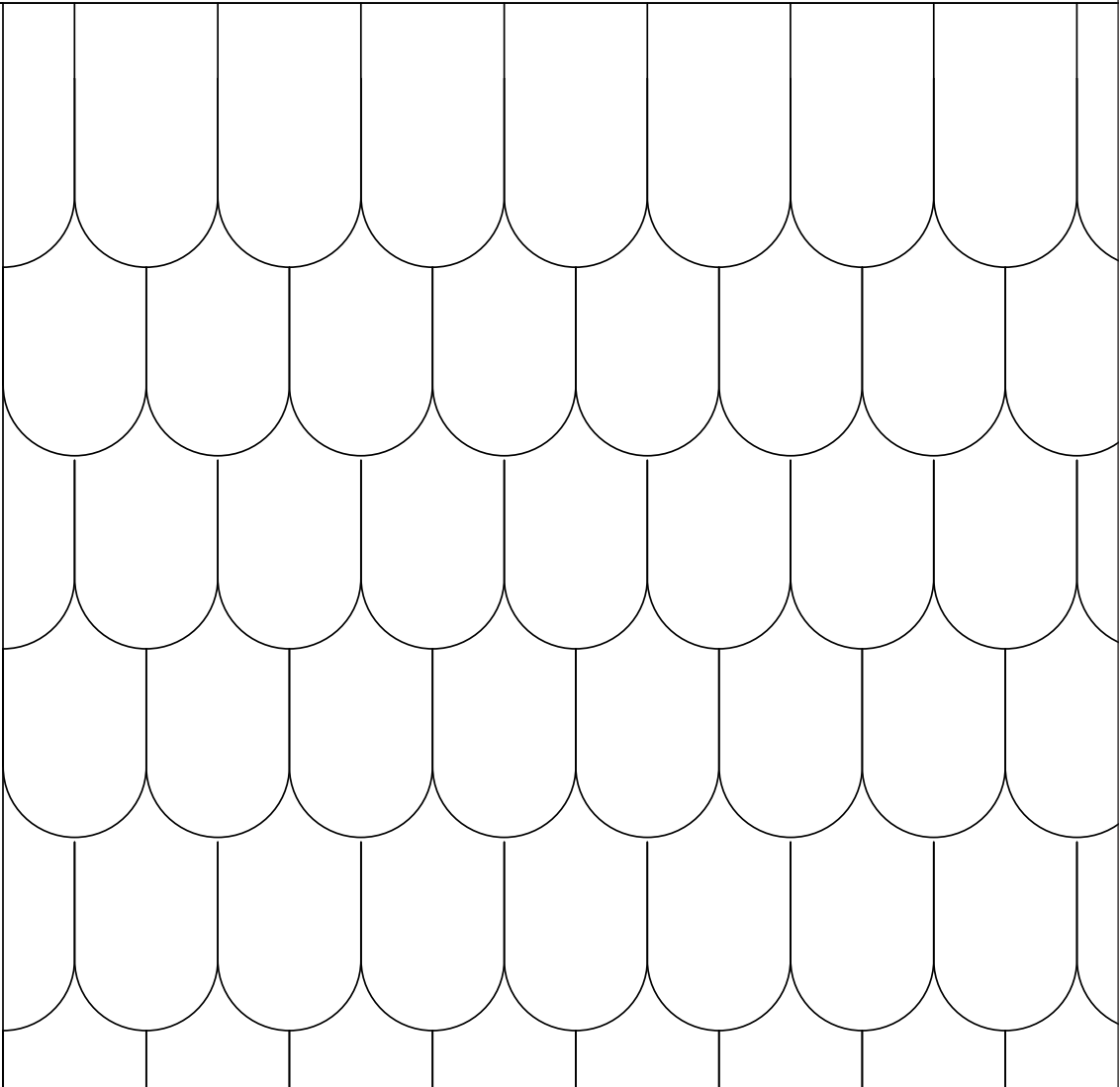
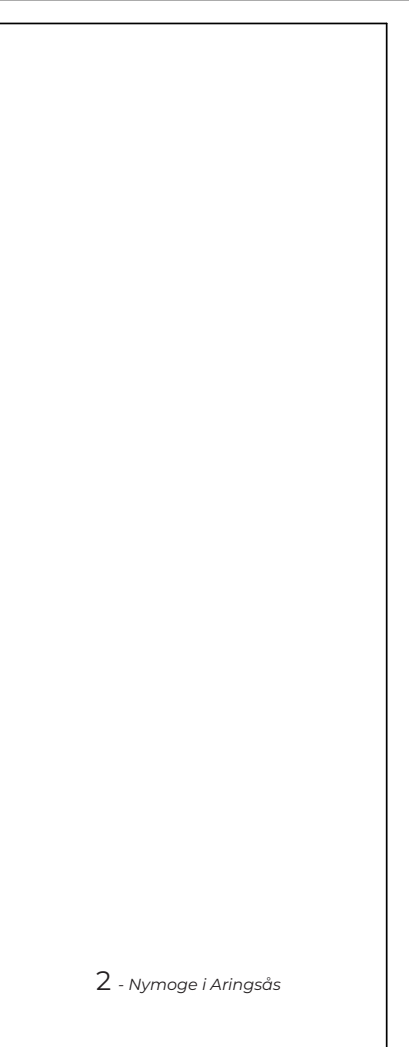
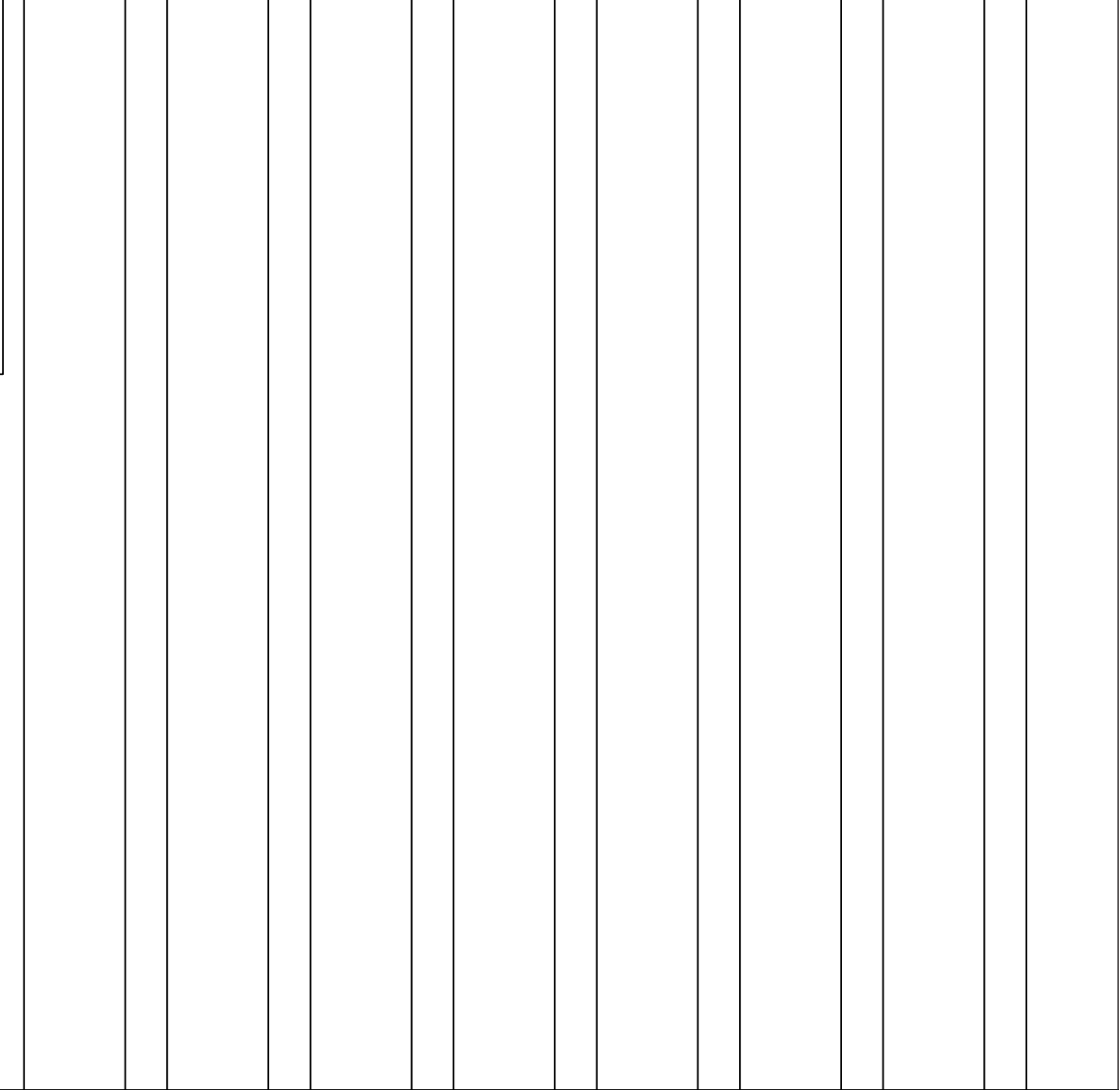
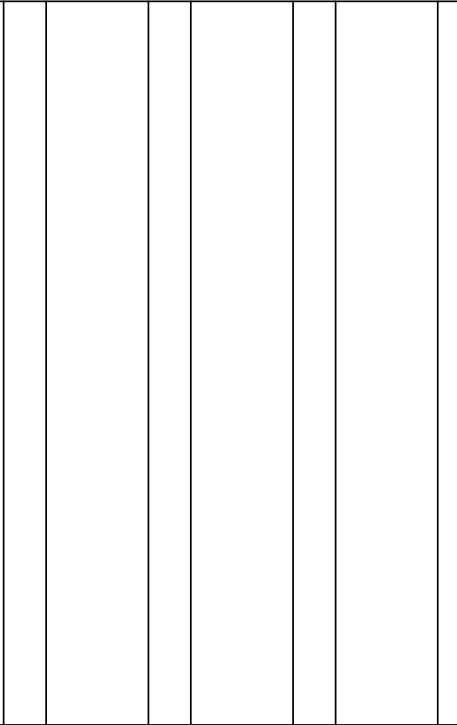
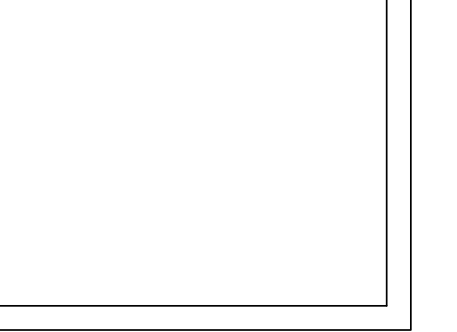

NYMÖGE I ARINGSÅS

ALBERT WISCHER

Ett examensarbete om nybyggnation i
skogsmiljö med inspiration från allmogen.

LUNDS
UNIVERSITET

Nymoge i Aringsås | Contemporary peasant housing in Aringsås
AAHM01 | Examensarbete i Arkitektur | Degree project in Architecture
Lunds Tekniska Högskola | 2022

Författare: Albert Wischer
Examinator: Tomas Tägil
Handledare: Paulina Prieto de La Fuente

Sammanfattning

I Smålands hjärta i närheten av Alvesta finns ett skogsområde vid namn Aringsås. Tidigare expansioner av Alvesta har inneburit att delar av Aringsås kalhuggits och markberetts för att ge plats åt villaområden med nyckelfärdiga hus. Nu ska i stället ett nytt bostadsområde växa fram i samspel med naturen, skogen ska lämnas orörd i den mån det går. Husen ska byggas av trä och förankras i småländskt hantverk och byggtradition. I ett första steg undersöker det här arbetet kritiken av modern arkitektur för att förstå vilka värden som gått förlorat från det traditionella byggandet. Undersökningen utvidgas till en bakgrundstudie inom svensk allmogearkitektur i allmänhet och småländsk allmogearkitektur i synnerhet. Utöver bakgrundsstudien avhandlar arbetet en platsstudie av Aringsås och undersöker de utmaningar som finns med att bygga bostadsområden i en skogsmiljö.

Lärdomarna från bakgrundstudien kokas ner till ett antal gestaltningskvalitéer som ligger till grund för det gestaltningsförslag som arbetet resulterar i. Gestaltningsförslaget är en bostad bestående av fyra byggnader som tar inspiration från de småländska ensamgårdarnas flexibilitet och anpassningsbarhet till landskapet. Gestaltningsförslaget ämnar förena kvalitéer från lokal byggtradition med en modern bostad och undersöker samtidigt lösningar för att bygga hållbart i en skogsmiljö.

Abstract

In the heart of Småland, near Alvesta, there is a forest area called Aringsås. Previous expansions of Alvesta have meant that parts of Aringsås were cleared of trees, and the terrain flattened to make room for residential areas with turnkey houses. Now, a new residential area will emerge in interplay with nature. The forest will be left untouched as far as possible. The buildings will be constructed of wood with local craftsmanship and building traditions. This project examines the criticism of modern architecture to find architectural qualities that may be missing from traditional construction. The research extends into a background study within Swedish peasant architecture in general and Smålandish peasant architecture in particular. In addition to the background study, the essay conducts a site study of Aringsås and examines the challenges of building residential areas in a forest environment.

The background study leads to six design principles that form the basis of the final design proposal. The design proposal is a residence consisting of four buildings that take inspiration from the flexibility and adaptability of the Smålandish farms and their compliance with the landscape. The design proposal aims to combine qualities from local building traditions with a modern home and, at the same time, examine solutions for building sustainably in a forest environment.

Innehållsförteckning

1. Inledning	8
1.1 Introduktion	8
1.2 Syfte & mål	8
1.3 Frågeställningar	9
1.4 Metod och avgränsning	9
<hr/>	
2. Aringsås	10
2.1 Aringsås	12
2.2 Tidigare expansioner	14
<hr/>	
3. Nyckelfärdiga hus & Arkitekturuppror	16
3.1 Inledning	18
3.2 Nyckelfärdiga hus	19
<i>Anebyhusgruppen</i>	19
<i>Allmogehus</i>	19
<i>Trivselhus</i>	19
<i>Rörvikshus</i>	19
3.3 Arkitekturupproret	20
3.4 Arkitektur på sociala medier	20
3.5 Sammanfattning	22
<hr/>	
4. Den svenska allmogen	24
4.1 Studiebesök	26
4.2 Tak och fasad	28
<i>Den svenska allmogen</i>	28
<i>Fasadmaterial</i>	28
<i>Takmaterial</i>	28
<i>Taktyper</i>	30
<i>Fasadpanel</i>	30
4.3 Husgrunder	32
<i>Mullbänksgrund</i>	32
<i>Torpargrund</i>	32
<i>Knutstensgrund</i>	32
4.4 Dörrar & Fönster	34
<i>Dörrar</i>	34
<i>Fönster</i>	35
4.5 Svenska gårdstyper	36
<i>Den sydsvenska gården</i>	36
<i>Den centralsvenska gården</i>	36
<i>Den nordsvenska gården</i>	36
<i>Den götiska gården</i>	36
4.6 Färg och pigment	37
<i>Linoljefärg</i>	37
<i>Slamfärg</i>	37
<i>Kalkfärg</i>	38
<i>Äggoljetempera</i>	38
<i>Pigment</i>	38
4.6 Hustyper och rum	40
<i>Hustyper</i>	42
<i>Rum och proportioner</i>	42
<i>Cirkulation och siktlinjer</i>	42

5. Allmoge i Småland	44
5.1 Timmerhuset	46
5.1 Utformning	47
5.2 Ensamgårdar	48
5.3 Nationalromantiken	48
5.5 Sammanfattning	49
<hr/>	
6. Nya kvarter i skogsmiljö	50
6.1 Nya kvarter i skogsmiljö	52
<i>Miljön</i>	53
<i>Nya vägar</i>	54
<i>Kvarter</i>	54
<i>Utformning</i>	55
<i>Vegetation</i>	55
<i>Platsen vid sjön</i>	56
<i>Sammanfattning</i>	57
<hr/>	
7. Det första och förkastade förslaget	58
7.1 Högloftsstugan	60
7.2 Gestaltungsprinciper	62
7.3 Nytolkning	64
<i>Process</i>	64
<i>Fasad</i>	66
<i>Fällor och återvändsgränder</i>	68
<hr/>	
8. Nymoge	70
8.1 Gestaltningskvalitéer	72
8.2 Avväganden	74
8.3 Nymoge i Aringsås	75
<i>Placering i landskapet</i>	78
<i>Nymoge i plan</i>	81
<i>Nymoge i sektion</i>	90
8.4 Applicering av kvalitéer	98
8.5 Tomter och allemansrätt	100
8.6 Utformning	102
8.7 Materialitet och möten	104
<hr/>	
9. Reflektion	106
9.1 Reflektion	106
<hr/>	
10. Källförteckning	108
10.1 Textreferenser	108
10.2 Bildreferenser	109

1. Inledning

Introduktion

I Aringsås, ett skogsområde i Alvesta kommun, ska ett nytt bostadsområde växa fram i samspel med naturen. Husen ska byggas av trä och förankras i småländskt hantverk och byggtradition. I och med den ständigt aktuella debatten kring modern arkitektur ville jag ta tillfället i akt och undersöka den svenska byggtraditionen. Förhoppningen var att hitta förlorade kvalitéer som går att implementera i utformningen av nya bostäder, inte minst i Aringsås. Det här arbetet står med ena foten i svensk bygghistoria och med den andra i modern skogsarkitektur.

Syfte & mål

Syftet med detta examensarbete är att undersöka kvalitéer inom svensk allmogearkitektur för att kunna applicera dem i en modern kontext. Detta görs mot bakgrund av den problematisering av modern arkitektur som sker i samhällsdebatten idag. Målsättningen är att få kunskap och insikt i vilka värden som gått förlorade från den svenska byggtraditionen och hur de kan införlivas i nyproduktion. Slutmålet är att utifrån undersökningen kunna presentera ett välgrundat gestaltningsförslag, med kvalitéer från allmogen, placerat i Aringsås skogsmiljö i Småland.

Frågeställningar

Vilka kvalitéer finns i allmogearkitektur och hur inkorporerar man dessa kvalitéer i nyproduktion idag?

Hur kan ett nybygge i Aringsås gestaltas med hänsyn till platsens naturvärden?

Metod & avgränsning

Metoderna som använts för förarbetet är studiebesök, skissande samt inläsning av material som rör allmogens historia och den svenska byggtraditionen i allmänhet. I förundersökningen granskas även hemsidor, artiklar och inlägg i sociala medier för att få en djupare inblick i den debatt som problematiserar modern arkitektur. Arbetets bakgrundsstudie syftar till att ge en övergripande bild av allmogens historia, svensk byggtradition och identifiera kvalitéer som gått förlorade inom modern arkitektur.

Den svenska allmogens historia och uttryck är omfattande och varierad. Den kan därför inte behandlas i vare sig detalj eller i sin helhet. Fokus har lagts på att skapa en generell överblick och hitta kvalitéer i allmogen som går att implementera på nyproduktion i skogsmiljö.

2

Aringsås

Vy från en skogsväg i Aringsås. Sjön Spånen syns mellan träden.

2.1 Aringsås

Aringsås är ett naturområde beläget mellan Alvesta och Växjö, längs sjön Spånen i hjärtat av Småland. Området är en del av gården Engaholm där man bedrivit skogsbruk i generationer (Engaholm, 2022).

Aringsås varierade landskap, rika djurliv, frodiga flora och läget mellan Alvesta och Växjö skapar idag stora rekreativa värden och naturvärden.

Historiskt sett har Engaholm sålt mark till Alvesta kommun när kommunen växt och behövt nya bostäder. Den senaste expansionen har inneburit att många av de naturvärden som finns i Aringsås förstörts. Den nya byggnationen har även saknat lokal anknytning och haft låg arkitektonisk verkshöjd. Därför valde Engaholm att försöka utveckla Aringsås själva.

I Aringsås planeras nu 5 000- 8 000 nya hållbara bostäder som ska placeras varsamt i naturen (Engaholm, 2022). Tanken är att det nya bostadsområdet ska integreras i det rekreationsområde som utgör platsen idag. Engaholm vill utveckla Aringsås till ett attraktivt, naturnära boende byggt med lokala resurser, förnybara material, småländskt hantverk och byggtradition (Ibid).

*Fig 1: Fotografi av Aringsås natur.
(Engaholm, 2022)*

*Bild 2: Flygbild över Spånen och Aringsås.
(Engaholm, 2022)*

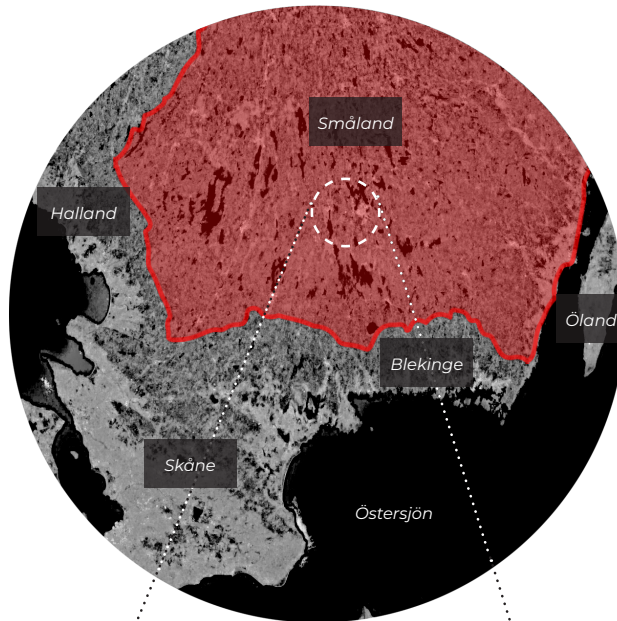

Fig 3.
Satellitbild över södra Sverige.
(Google Earth, 2020)

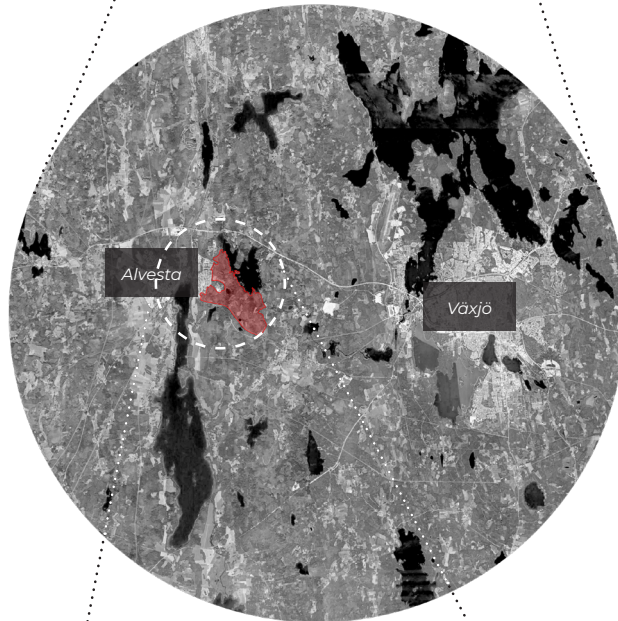

Fig 4.
Satellitbild över Alvesta & Växjö.
(Google Earth, 2020)

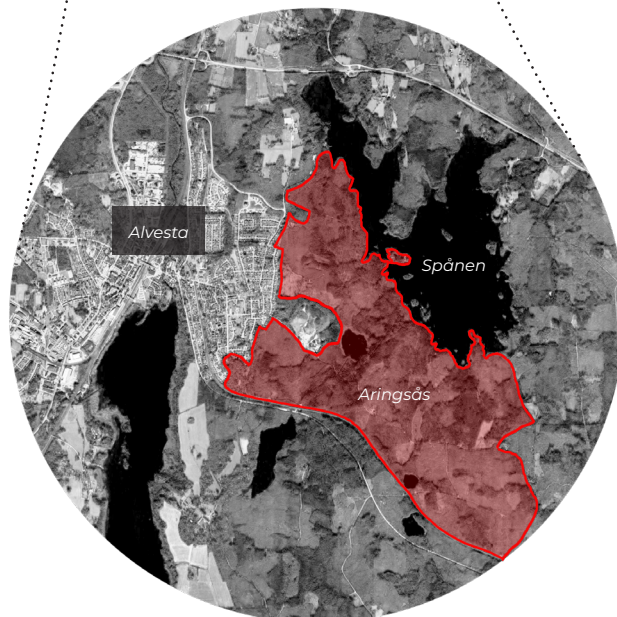

Fig 5.
Satellitbild över Aringsås.
(Google Earth, 2020)

2.2 Tidigare expansion

Tidigare expansioner av Alvestas bostadsområden har skett på Aringsås bekostnad. Stora markarealer har köpts upp och markberetts. Den platta, träd- och stenfria marken styckats och sålts av som tomter.

Ett exempel på ett sådant område är Kråketorp i nordöstra Alvesta. Här har en mängd olika hus byggts och den lösa detaljplanen tillåter det mesta. En av de vanligaste hus typerna här är nyckelfärdiga hus i "klassisk stil". Husen är uppförda med platta på mark, sadeltak, träpanel och spröjsade fönster. Tomterna är plana och vägarna raka. Någon enstaka sten mellan tomterna är det enda som påminner en om att platsen en gång var en skog.

Nya bostadsområden med generiska hus och kraftig markbereda tomter är inget unikt för Alvesta utan förekommer i hela Sverige. Den generiska stilen gör det svårt att identifiera vart i Sverige byggnader är uppförda genom att endast studera deras utformning, de hade praktiskt taget kunnat stå vart som helst.

Hur man än ser på arkitektur går det att konstatera att den generiska stilen är på frammarsch. Den arkitektur som berättar om platsens unika historia börjar långsamt suddas ut. Därför behövs ett nytt tillvägångssätt för expansionen av våra städer.

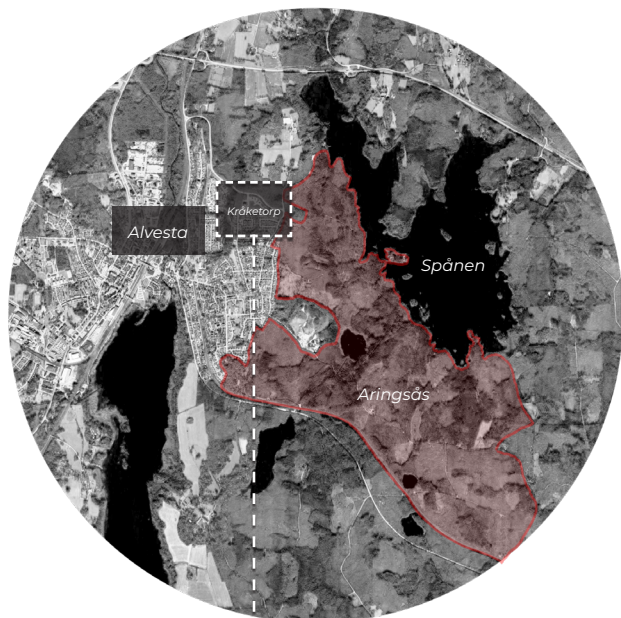

Fig 6.
Satellitbild över Kråketorp.
(Google Earth, 2021)

Fig 7.
Foto över ny bebyggelse i Kråketorp.
(Google Earth, 2021)

Fig 8.
Flygbild över markberedd teräng.
(Wall, 2022)

3

Nyckelfärdiga hus och arkitekturuppror

3.1 Inledning

Klassisk stil är kanske ett av de mest använda orden i arkitekturdebatten idag. Den används av politiker och vanligt folk såväl som av arkitekter och byggföretag. Exakt vad som är klassiskt stil har jag upplevt som luddigt. Vi har en byggtradition som sträcker sig tillbaka till romartiden och exakt vad som under den här perioden anses vara klassiskt tycker jag är oklart. Därför vill jag i det här kapitlet undersöka vad hustillverkare och förespråkare av klassisk stil lyfter fram som dess främsta kvalitéer. Förhoppningen är att få en djupare förståelse för vad många tycker att modern arkitektur saknar.

3.2 Nyckelfärdiga hus.

Ett vanligare sätt att bygga hus idag är via så kallade nyckelfärdiga hus. Det är färdigritade pakethus som kan anpassas efter kunders behov. I det här segmentet finns det en uppsjö av olika tillverkare som specialiserat sig på olika typer av bostäder.

Jag har valt ut fyra stycken tillverkare som i viss mån specialiserat sig på nyckelfärdiga hus i "klassisk stil". I det här segmentet försöker jag förstå hur de jobbar hur de jobbar med klassisk stil och vilka aspekter de framhäver i sin arkitektur.

Anebyhusgruppen.

Anebyhusgruppen skriver att deras traditionella hus skapar en **tidlös herrgårdskänsla** med sekelskiftesarkitektur. Enligt dem härstammar deras stil från västkusten och definieras av "**förfinade detaljer och lösningar**". Anebyhusgruppen menar att deras klassiska hus kännetecknas av **snickarglädje** och **dekor**, ofta **nockdekor** som pryder husen längst upp i yttertaket (Anebyhusgruppen, u.å.).

Allmogehus.

Allmogehus tolkning av den klassiska stilen skiljer sig något från de andra. De menar att det klassiska inte är en designstil utan en **livsstil** som kännetecknas av att husen är tillverkade av **hög kvalitet**, av **trä** och **gediget hantverk** (Allmogehus, u.å.).

Trivselhus.

På Trivselhus inleder man med meningen: "Efter en tid då många hem skalats av och öppnats upp finns en längtan efter något annat" (Trivselhus, u.å.). De beskriver sina klassiska hus som hem med en lite mer **ombonad känsla**, lite fler **charmiga detaljer** och lite mer **jordnära hemtrevnad**, "lite mer **vintage** helt enkelt!" (Ibid). Planlösningarna i deras hus ska vara generösa med ändå avdelade. För att beskriva interiören använder de sig av den något svårtolkade meningen "Interiört förstärks känslan av **pärlistor**, **profilerade lister**, **matsal**, **serveringsgång** och skafferier i modern tappning" (Trivselhus, u.å.). Husen ska ha branta **sadeltak** med kort eller trappad **takfot** och klassiskt **spröjsade fönster** (Ibid).

Rörvikshus.

På rörvikshus beskriver man sina klassiska hus som hus med **husbyggartradition**. De säger att deras klassiska hus har "djupa rötter i den svenska traditionen" (Rörvikshus, u.å.) och andas **känsla** och **kvalité**. Vanliga detaljer på deras hus i klassisk stil är: **snickarglädje**, **verandor**, väl tilltagna mått på **foder** och **knutar**, **spröjsade fönster** och **kupor**. Fasaderna är i **trä** och kan bestå av både liggande och stående **panel** ibland till och med båda för att ge fasaden "ett uttryck som påminner om äldre tider" (Rörvikshus, u.å.).

Beskrivningar av klassisk stil

- Tidlös	- Serveringsgång
- Förfinade detaljer	- Sadeltak
- Förfinade lösningar	- Takfot
- Snickarglädje (x2)	- Spröjsade fönster (x2)
- Dekor	- Livsstil
- Nockdekor	- Kvalité (x2)
- Ombonad	- Trä (x2)
- Känsla (x3)	- Gediget hantverk
- Charmig	- Husbyggartradition
- Detaljer (x2)	- Knutar
- Jordnära hemtrevnad	- Verandor
- Vintage	- Foder
- Pärlspont	- Knutar
- Profilerade lister	- Kupor
- Matsal	- Panel

3.3 Arkitekturupproret

I denna del undersöks vad Sveriges kanske främsta kritiker av modern arkitektur, Arkitekturupproret, har att säga om modern och klassisk arkitektur. Här sammanfattas deras syn på de bägge stilarna och hur arkitekter bör förhålla sig till klassisk stil.

Modern arkitektur enligt arkitekturupproret.

Modern arkitektur tar avstamp i modernismen. Modernismen är en formgivningstradition och ideologi som fick sitt stora genombrott under 1930-talet. Sedan dess har den varit dominerande inom stadsplanering och arkitektur. Modernismen tog de principer som tidigare fanns för stadsplanering och byggnadsproportionering och ignorerade dessa (Arkitekturupproret, 2022).

De nya principerna karakteriseras av avskalad geometrisk enkel arkitektur som går i direkt motvalls mot de klassiska principerna som förfinats under hundratals år. Modernismens byggnader är utan utsmyckningar och ornamentering då konstruktionen i sig ska stå för den arkitektoniska och konstnärliga utformningen (Ibid).

Klassisk stil enligt arkitekturupproret.

Klassisk stil är inte en stil utan ett förhållningssätt. Klassisk stil går att beskriva som arkitektur i klassisk tradition. Det innebär att man tar tillvara på de principer och den kunskap som människan samlat under tusentals år av stadsbyggnation (Arkitekturupproret, 2022).

Inom arkitektur i klassisk tradition väljer man att aktivt jobba med stilval som är utarbetade för att skapa skönhet. Sannolikheten är större att skönhet skapas om arkitekter medvetet försöker skapa skönhet snarare än att den är en biprodukt av konstruktion, funktion eller teknologi (Ibid). Till höger citeras den lista som arkitekturupproret använder för att sammanfatta sitt förhållningssätt till klassisk stil.

Klassisk är ett förhållningssätt. I en sammanfattning beskriver vi här detta förhållningssätt.

1: Verk med erkänt bestående konstnärligt och kulturellt värde och som anses speciellt värdefulla och vara en del av ett kulturarv och verk vars formgivning baseras på dessa värden.

2: Verk där man i formgivningen använt sig av en viss praxis i formgivningen.

Exempel på denna praxis:

A: Att vinnlägga sig om att inordna en byggnad i en bestämd typologi.

B: Att fokusera på platsen snarare än tiden.

C: Att låta symmetri eller delsymmetrier vägleda utformningen.

D: Att markera bottenvåning, takfot och övergångarna mellan olika delar av fasaden. Där ingår också sådant som omfattningar kring fönster och dörrar.

E: Att använda sig av de traditionella profiler som levt vidare och utvecklats sen antiken.

F: Att tillåta sig att applicera ornament.

(Arkitekturupproret, 2022)

3.4 Arkitektur på sociala medier.

För att hitta nyckelord i debatten expanderas undersökningen till sociala medier. På nästa sida sammanfattas de vanligaste orden som använts för att beskriva arkitektur i inläggsbeskrivningar och kommentarfält på arkitekturupprorets facebookside och instagram. Orden sorteras efter huruvida de använts i en positiv eller negativ kontext. Listan är inte vetenskapligt framställd och ska inte tolkas som sådan. Tanken är snarare att ge en fingervisning i vilka termer arkitektur debateras på sociala medier.

Ord som används i diskussionen

Positiva

Klassisk
Vacker
Ornament
Gammal
Tradition
Kvalité
Detaljer
Spröjs
Trä
Sadeltak
Kupor
Hantverk
Snickarglädje
Foder
Knutar
Lister
Symetri
Övergångar
Kulturarv
Skönhet
Proportioner
Variation
Kulör
Charmig
Dekor

Förfinad
Ljus
Kolonner
Ombonad
Fönsterkarm
Skön
Trivsamt
Återbruk
Hållbar
Själ
Tidlöst
Balanserad

Negativa

Betong
Ful
Låda
Modern
Ny
Glas
Stilrent
Asymmetri
Grotesk
Brutalism
Modernism
Ideologi
Kaos
Industri
Plast
Själlöst
Enformigt
Experimentel
Opassande
Elitistisk
Kantig
Kall
Oinbjudande
Grå

3.5 Sammanfattning

Både arkitektupproret, dess följare samt tillverkare av nyckelfärdiga hus beskriver nästan uteslutande den klassiska stilen i termer av estetik. Ibland används konkreta ord som spröjsade fönster, ornamentik och sadeltak som viktiga värden. Ibland används mer abstrakta ord som känsla, kvalité, hantverk, tidlös, hållbar och vacker. Ord som dessa lämnar mycket utrymme för egen tolkning. Samma ord går lika bra att använda för att beskriva modern arkitektur då ordens värde är subjektiva.

Något som saknas i diskussionen och beskrivningen av den klassiska arkitekturen är ord som beskriver dess funktion.

Min undersökning av vad klassisk stil är och vad den tillför arkitekturen känns otillräcklig. Jag tycker att diskussionen handlar alldeles för mycket om luddiga värden och diffus ornamentik snarare än att undersöka vad det är som gör äldre arkitektur värdefull och uppskattad. Min slutsats av den här undersökningen var att jag måste analysera den svenska byggtraditionen själv och inte förlita mig på andras tolkning av den.

4

Den svenska Allmogen

En knutkedja i timmervägg.

4.1 Studiebesök

I ett första steg att undersöka den svenska byggtraditionen genomfördes ett studiebesök på kulturen i Lund. Syftet var att hitta arkitektoniska kvalitéer i äldre hus och dokumentera dessa. Studiebesöket resulterade i ett antal fotografier över intressanta element, materialmöten och detaljer.

Bild 3: Husets har en lekfull och varierad fasad med liggande och stående panel i kombination med synliga takbjälkar.

Bild 3: Ett roligt och överraskande materialmöte.

Bild 3: Kyrkans omsorgsfullt bearbetade stavspån visar upp både lekfullhet och ett skickligt hantverk.

Bild 3: Det enkla mötet mellan trægolv och tegelgolv är fint.

Bild 3: Den nätta anslutningen mellan fasad och grund får det att se ut som att träpartiet knappt rör vid stengrunden.

Bild 3: Huset har varierade takvinklar, byggmaterial och en synlig konstruktion.

Bild 3: Olika fönster som markeras med pelare. Taket möter ytterväggen precis ovanför fönstret.

Bild 3: Takbjälken ansluts till husets yttervägg med hjälp av låsklossar.

4.2 Tak och fasad

Den svenska allmogen

Det här projektet tar avstamp i Aringsås, ett skogsområde utanför staden. Därför kommer det här kapitlet avhandla den svenska byggtraditionen på landsbygden, så kallad allmogearkitektur.

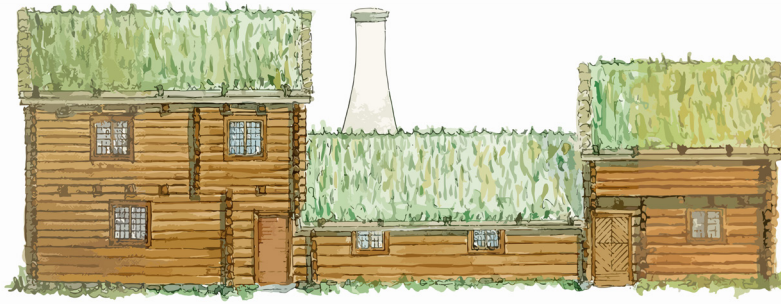
I Sverige finns en stor och varierad byggtradition där lokala förutsättningar och material satt en tydlig prägel på husens uttryck. Till skillnad från den stereotypa bilden av svensk allmoge, där husen är röda med vita knutar, finns det stora lokala variationer i hur husen utformats, dekorerats och uppförts (Ohlsson-Leijon, Reppen, 2001). Eftersom det finns stora variationer och otaliga detaljer syftar detta kapitel att ge en övergripande sammanfattning för hur svenska allmogehus utformats mellan sent 1600-tal och slutet av 1800-talet.

Fasadmaterial

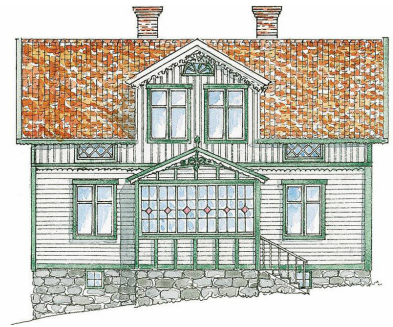
En generell regel för att ta reda på vilka material allmogehus är konstruerade av är att titta på vilka material som finns tillgängliga lokalt. I områden med stor tillgång till träråvara är husen nästan uteslutande konstruerade i trä. I områden med brist på träd som Skåne, Östergötland och Gotland konturerades husen i stället helt eller delvis med sten, lera eller tegel. I de fall trävirke använts lyfts det gärna fram i fasaden vilken går att se i Skånelängans klassiska korsvirkesmönster eller i den utsmyckade träverandan på det annars putsade stenhuset från Östergötland (Ohlsson-Leijon, Reppen, 2001).

Takmaterial

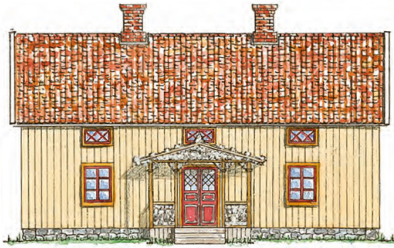
Material på taken är likt fasaderna styrt efter lokal tillgänglighet. De vanligaste typerna är Tegel, halmtak, torv och faltak (brädtak). Lokala variationer finns också, som till exempel i Värmland där skiffertak, som i andra landskap var otroligt exklusivt, var vanligt på grund av den stora lokala tillgången (Ohlsson-Leijon, Reppen, 2001).

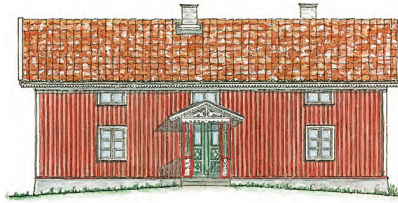
Blekinge (*Torvtak*)

Bohuslän (*Tegeltak*)

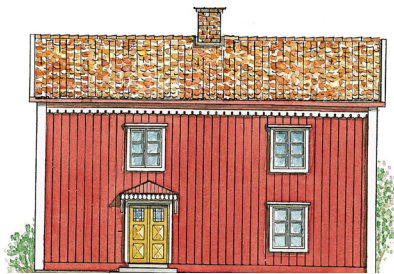
Västergötland (*Tegeltak*)

Småland (*Tegeltak*)

Hälsingland (*Tegeltak*)

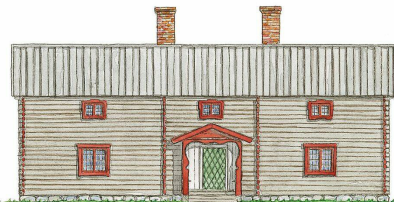
Närke (*Tegeltak*)

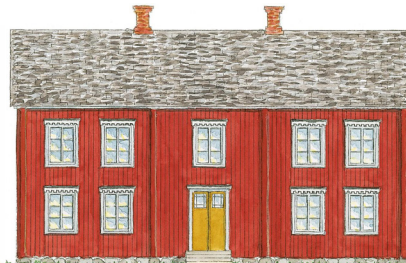
Gästrikland (*Tegeltak*)

Ångermanland (*Tegeltak*)

Dalarna (*Faltak*)

Värmland (*Skiffertak*)

Östergötland (*Tegeltak*)

Öland (*Tegeltak*)

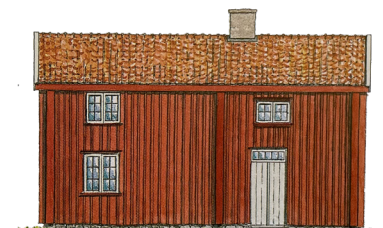
Medelpad (*Faltak*)

Härjedalen (*Faltak*)

Skåne (*Halmtak*)

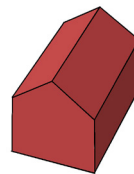
Dalsland (*Tegeltak*)

Fig 9. Landskapshus målade av Laila Reppen.
(Reppen, 2001)

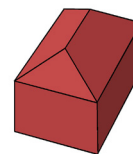
Taktyper

Den absolut vanligaste taktypen inom svensk allmog är det klassiska sadeltaket. Taket är fördelaktigt i det svenska klimatet då regn och snö enkelt leds bort från byggnaden (Stockholms läns museum, u.å.). Två varianter på sadeltaket är valmtaket och mansardtaket. Valmtaket förkom inom allmogen (Se Hälsingland) medans mansardtaket var betydligt vanligare bland högbeståndsbebyggelsen och villor från början av 1900-talet (Ibid). Säteritak är tidstypisk men förkom sällan inom allmogen. Den var vanlig bland svensk slotts- och herrgårdsarkitektur från samma tidsperiod (Ibid).

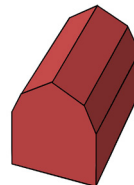
Sadeltak

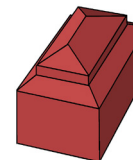
Valmtak

Mansard tak

Säteritak

Vanligt förekommande taktyper under perioden 1600- 1800 tal.

Fasadpanel

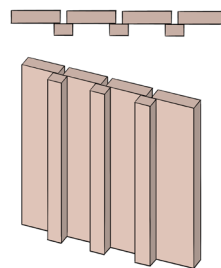
Inom allmogen finns en stor variation av träfasader. De vanligaste är väggar av timmer eller fasadpanel som lockläktspanel, lockpanel eller liggande spontad panel. (Ohlsson-Leijon, Reppen, 2001). Bland kyrkor och statusbyggnader var även stavspån vanligt förekommande (Lindahl, 1999).

Fasadpanel går generellt att dela in i två kategorier. Stående eller liggande panel. Två stående fasadpaneler som är mycket vanliga är lockläktspanelen och lockpanelen. Bägge fasadtyperna bygger på samma grundkoncept, men på en lockpanel byts lockläkten ut mot en bredare lockbräda (Träguiden, 2020).

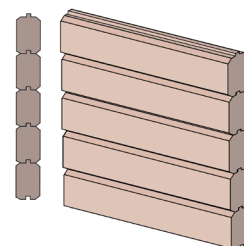
De vanligaste liggande panelerna är spontad panel och förvandringspanel. I bägge grupper finns variationer i brädornas form. Bägge fasadtyperna bygger på att brädorna överlapparna varandra så att regn och snö leds bort utan att kunna tränga in i fasaden. Fjällpanel är en mer avancerad förvandringspanel där varje bräda fasats för att passa in i varandra (Stockholms läns museum, u.å.).

En paneltyp som använts sedan 1200-talet är stavspån. Stavspån har använts både till fasad och tak. Tillverkningen av stavspån var en tidskrävande process där varje spån klyvs fram med yxa. Tillverkningsprocessen gjorde stavspån exklusivt och därför förkommer den oftast på kyrkor och statusbyggnader (Lindahl, 1999).

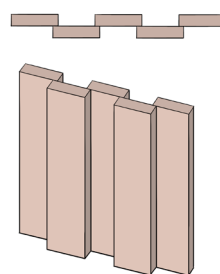
Lockläktspanel

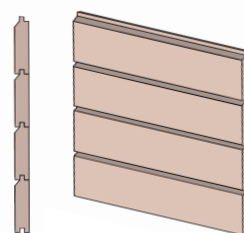
Timmer

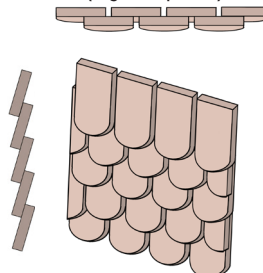
Lockpanel

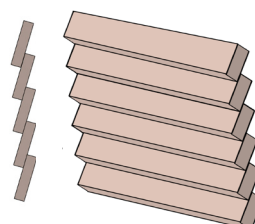
Spontad panel

Stavspån
(Kyrkspån)

Förvandringspanel
(Fjällpanel)

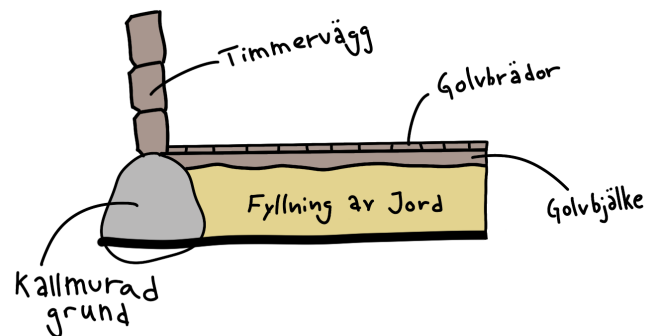

Kyrka med fasad och tak av stavspån.

4.3 Husgrunder.

Mullbänksgrund

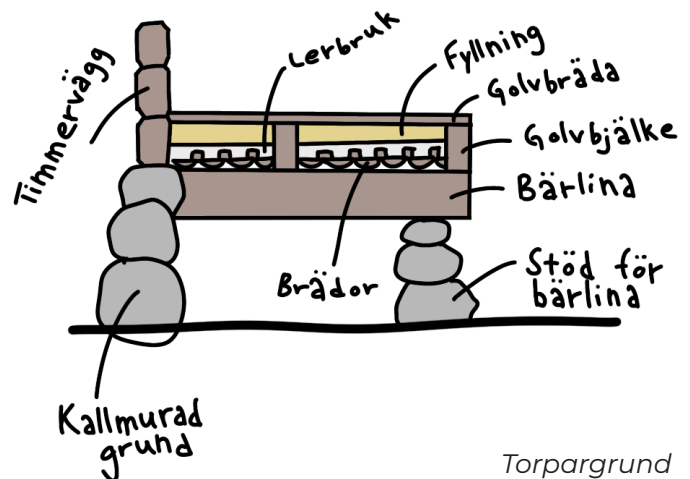
Mullbänksgrunden är en traditionell konstruktion som använts flitigt i Sverige. Anläggandet av mullbänken sker på en torr och stabil plats där topvegetationen grävs bort för att blottlägga jorden under. I jorden förankras stenar som sedan kallmuras (muras utan bruk). På stenmuren placeras golvbjälkar och utrymmet under fylls med mull eller jord. Golvbrädorna placeras direkt på golvbjälken. För att Mullbänken ska hållas torr krävs det att man eldar regelbundet i husets eldstäder (Slöjd och Byggnadsvård, 2017).

Mullbänksgrund

Torpargrund

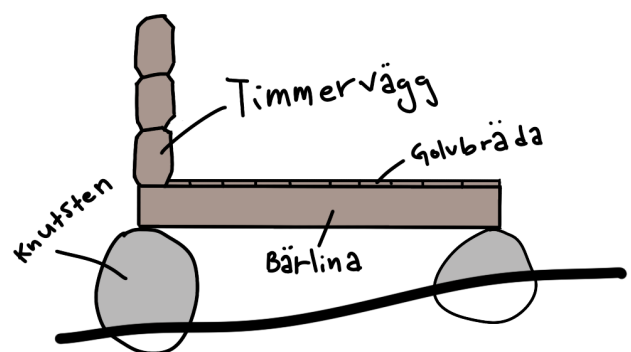
Torpargrunden eller den uteluftsventilerade grunden är den vanligaste grundtypen i gamla svenska hus (Ibid). Även här används en kallmur, men som är högre än den som används i mullbänksgrunden. På Kallmuren byggs en trossbotten med brädor och lerbruk som skyddar inomhusklimatet mot vind och markfukt. I Husets längdriktning ligger bärlinor som vilar på pelare av staplad sten. På drivlinorna vilar golvbjälkar, utrymmet mellan golvbjälkarna fylls med sågspån. Golvbrädor läggs sedan direkt på golvbjälkarna (Ibid).

Torpargrund

Knutstensgrund

En av de äldsta och enklaste grundläggningsmetoderna är Knutstensgrunden. Istället för att använda sig av en kallmur placeras stora stenar eller pelare av staplade stenar under huset. Ett oisolerat plankgolv vilar direkt på knutstenarna. Knutstensgrunden är dragig och kall. När torpargrunden och mullbänksgrunden med betydligt bättre skydd mot fukt och vind steg i popularitet försvann knutstensgrunden nästan helt (Skellefteå Museum, u.å.).

Knutstensgrund

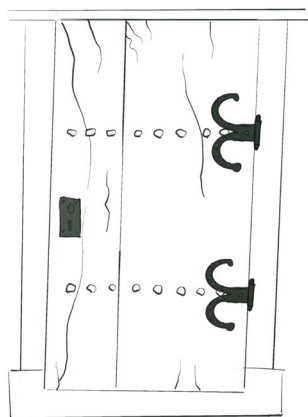

Fig 10. Timmerhus med torpargrund. (Skellefteå Museum, u.å.)

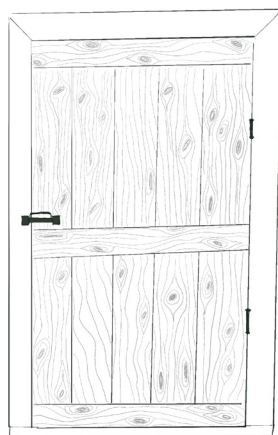

Fig 11. Timmerhus med knutstensgrund. (Villaägarnas RF, 2022)

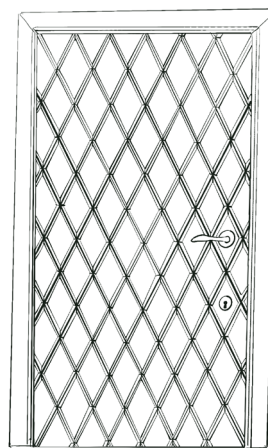
4.4 Dörrar och fönster

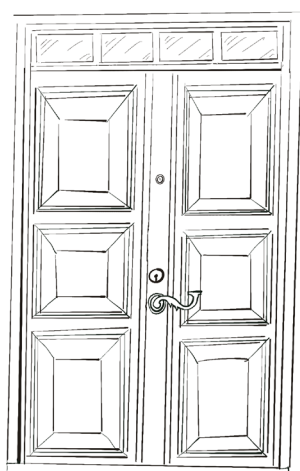
Bräddörr

Paneldörr

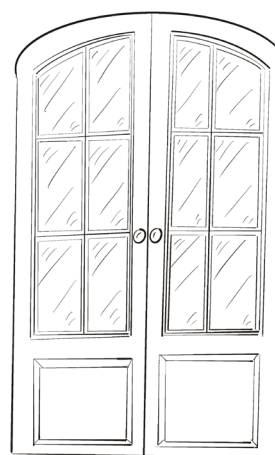
Profilerad
paneldörr

Spegeldörr
med överljus

Spegeldörr med sprö-
jsade fönster

Spegeldörr med sprö-
jsade fönster

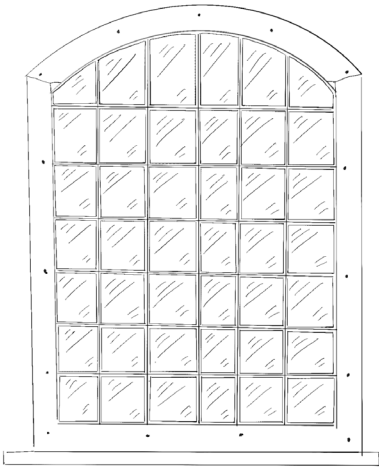
Dörrar

I alla tider har ytterdörren haft en viktig roll. Det ansågs vara en viktigt del i gästvänligheten att ha en välkomnande och vacker ytterdörr (Stockholms Läns Museum, u.å.).

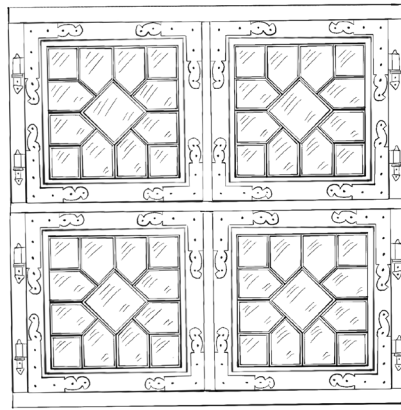
Innan 1600-talet var bräddörren den vanligaste typen av ytterdörr. Den var enkelt utformad med kraftiga brädor som sammanfogades med hjälp av tvärsålar på dörrens baksida. Dessa dörrar var vanliga som entrédörrar i tidiga Högloftstugor men fortsattes användas på lador och uthus långt in på 1800-talet (Ibid). På rikare gårdar användes en mer raffinerad version av bräddörren, nämligen paneldörren.

Paneldörren följdes senare upp utav den profilerade paneldörren som blev vanlig under 1600- 1700-tal. Den profilerade paneldörren kännetecknas av enkla mönster som fiskbenspanel eller diamantsågad panel (Ibid). I samband med pärlspontens frammarsch på 1800-talet blev det vanligare att dörrarna fick liggande panel. Profilerade paneldörrar kombinerades ofta med överljusfönster.

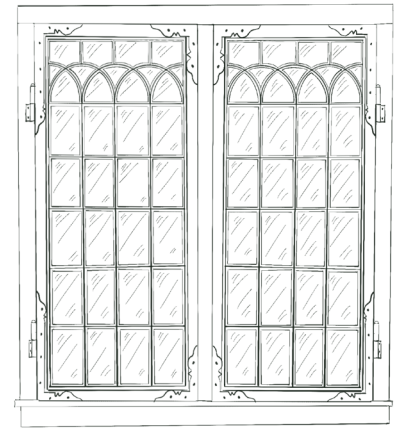
I slutet av 1700-talet blev spegeldörren och då oftast i form av pardörrar vanligt. De äldsta spegeldörrarna hade två eller fyra lika stora speglar. Över tid byttes vissa speglar ut mot glaspartier för att ersätta funktionen av överljusfönster (ibid).

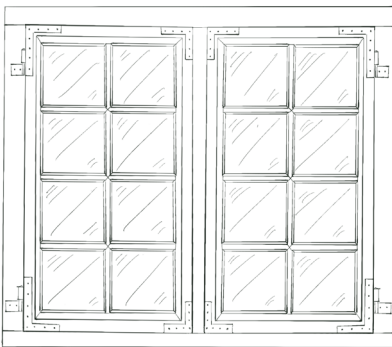
Fönster från 1600-tal.

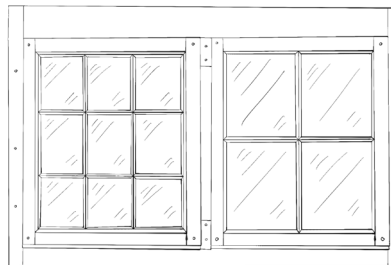
Öppningsbart fönster från 1600-tal.

Påkostat blyinfattat fönster från 1600-tal.

Fönster med träspröjs från 1700-talet.

Fönster med fönsterbågar från olika tidsåldrar.

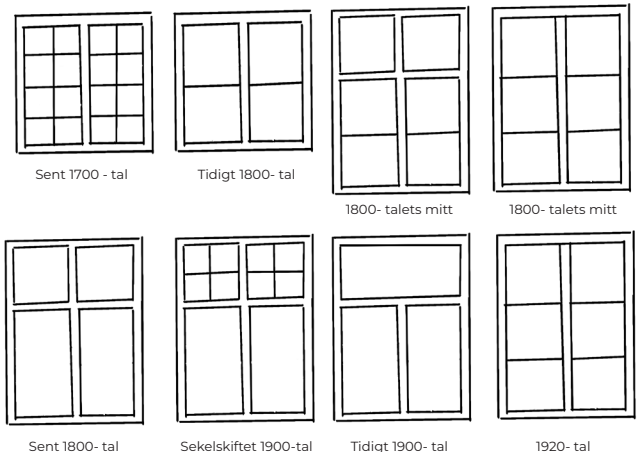

Fönster från mitten av 1800-talet.

Fönster

Fönsterglas började användas i statushus under 1600-talet. Fönstren bestod av små glasrutor som fixerades med hjälp av blyspröjs. På 1700-talet när tekniken förbättrats blev glasrutorna något större och blyspröjsen ersattes av träspröjs (Stockholms Läns Museum, u.å.).

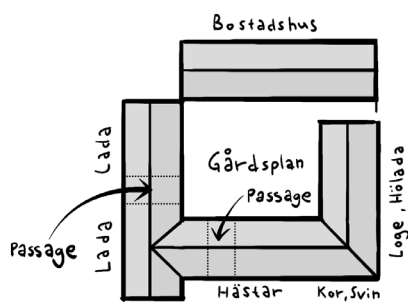
Under 1800-talet utvecklas tekniken ytterligare och fönsterbågar med tre rutor blev vanligt. Olika fönsterkonstellationer dök upp under 1800-talet och i slutet av århundradet hade fönstertekniken blivit så pass bra att varje fönsterbåge kunde fyllas med en enda stor ruta. I samband nationalromantiken i början av 1900-talet fick många av de gamla fönsternatyperna en renässans (Ibid).

Fönsterprofiler genom historien.

4.5 Svenska gårdstyper

Många av allmogens bostäder är en del av en större gårdsbildning. På gårdarna finns det mängder av hus med olika funktioner och syften. Hur gårdarna var organiserade säger ibland nästan mer om hur man levde än bara bostadshuset (Ohlsson-Leijon, Reppen, 2001). Här sammanfattas de fyra vanligaste svenska gårdstyperna.

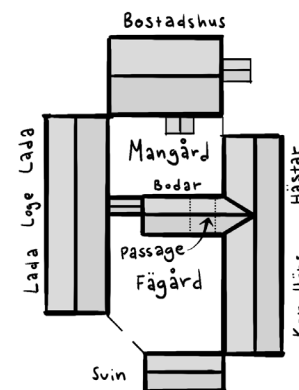
Den Sydsvenska gården

Den sydsvenska gården

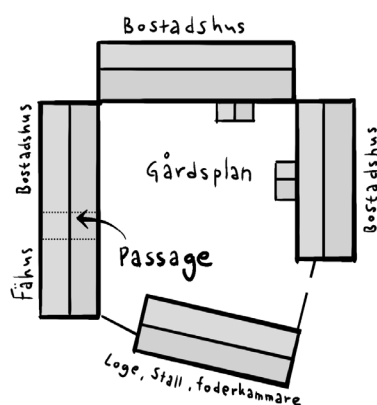
I den sydsvenska gården är bostadshuset sammanbyggt med fähus (Byggnader för djur) i en sluten rektangel kring en stenlagd gårdsplan. I mitten av gårdsplanen placeras ofta brunn och gödselstack. Gårdstypen är vanligast i skåne och halland (Ohlsson-Leijon, Reppen, 2001).

Den centralsvenska gården

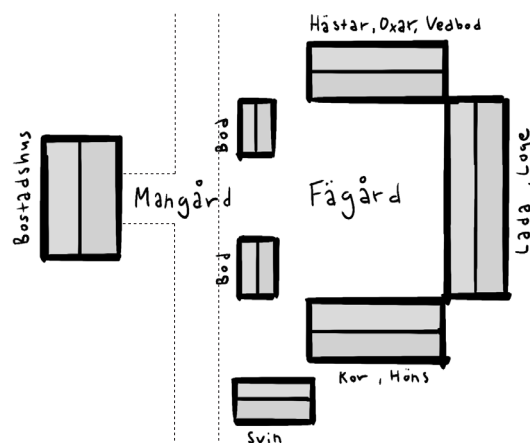
Den centralsvenska gården kännetecknas av att ha två separata gårdsplaner, en mangård och en fägård. Gården uppgörs av en rektangulär kringbyggd form där mangården och fägården skiljs av bodar (Ohlsson-Leijon, Reppen, 2001).

Den Centralsvenska gården

Den Nordsvenska gården

Den Götiska gården

Den nordsvenska gården

I den nordsvenska gården är byggnaderna placerade i en rektangel runt en gårdsplan. Ibland sammafogas husen med hjälp av plank eller murar (Ohlsson-Leijon, Reppen, 2001).

Den götiska gården

I den götiska gården är mangård och fägård separerade likt den centralsvenska gården. Här sammanbyggs inte husen utan separeras med hjälp av ett stängsel eller en väg (Ohlsson-Leijon, Reppen, 2001).

4.6 Färg och pigment

Linoljefärg

Linoljefärg har använts invändigt och utvändigt i Sverige i flera hundra år. Färgen blev vanligare i samband men allmogens framväxt på den svenska landsbygden (Kjellberg, 1999).

Linoljefärg består av kokt linolja, lösningsmedel som terpentin eller lacknafta och pigment. Färgen går att använda på de flesta material som trä, plåt, gjutjärn, gips, puts, glas m.m. Den kan användas i såväl torra som våta utrymmen. Linoljefärg torkar långsammare än moderna färger och det har varit en av anledningarna till att den tappad i popularitet. Det tar 1-3 dagar mellan påstrykning beroende på temperatur, ventilation och luftfuktighet. Det behövs minst tre lager för en täckande yta och ofta betydligt fler (Ibid).

Linoljefärg är enkel att underhålla, oftast räcker det bara med en mild rengöring av ytan och att stryka på ett nytt lager på den befintliga färgen för att förlänga dess livslängd (Ibid).

Slamfärg

Slamfärg är en av de äldsta och mest använda färgerna i Sverige. Falurödfärg, en nationalsymbol som många förknippar med den svenska landsbygdens röda hus med vita knutar, är en typ av slamfärg (Ibid).

Slamfärg består oftast av vetemjölsklister, vatten, järnvitriol, pigment och en liten tillsats linolja, men receptet har varierat historiskt. Tillsatsen av järnvitriol, en restprodukt av gruvnäringen, har en konserverande effekt på träet (Ibid). Slamfärger är billiga, miljövänliga och fuktgenomsläppliga. Färgtypen lämpar sig bäst för ohyvlat virke där den har bäst vidhäftningsförmåga. Färgen har en matt yta med väldigt lång livslängd. Underhållet är litet då ytan endast kräver borstning innan ommålning (Ibid).

Pigmentet i den röda slamfärg kommer från oftast från järnoxid, där pigmentets färgton kan varieras efter bränningsgrad. I fallet falurödfärg innebär det egentligen bara att det röda pigmentet i färgen kommer från Stora Kopparbergs gruva i Falun (Ibid).

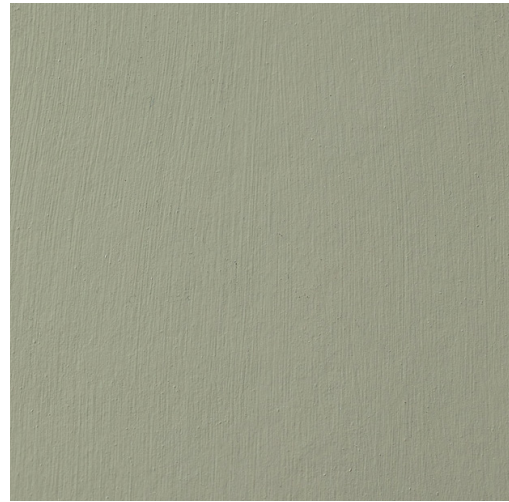

Fig 12. Linoljefärg
(Ekologiska byggvaruhuset AB, u.å.)

Fig 13. Slamfärg
(Sunda Byggvaror AB, u.å.)

Kalkfärg

Kalkfärg är en typ av färg som historiskt sätt har används både inomhus och utomhus på putsade väggar. Kalkfärg består av vatten, släckt kalk och pigment. I kalkfärg utgör kalken både bindemedlet och det vita pigmenten (Ibid).

Kalkfärgen mest uppskattade egenskap är dess levande och flammiga yta. Färgen har god vidhäftningsförmåga på väggar täckta med kalkputs men fungerar dåligt på gipsade eller cementrika underlag. Idag finns det moderna kalkfärger som går att applicera på betydligt fler material (Ibid).

Äggoljetempera

Äggoljetempera är en emulsionsfärg eller temperafärg, där ordet tempera kommer från latinets temperare som betyder blanda. Färgen består av ägg, kokt linolja, vatten och pigment. Vattnet är till som förtunningsmedel och gör applicering av färgen lättare. Äggoljetempera är en färskvara och går inte att köpa färdigblandat utan behöver blandas vid målningstillfället (Ibid).

Äggoljetempera är en mycket slittålig färg med hög täckningsgrad. Den har historiskt främst används på finsnickerier men även på hela väggar och tak. Äggoljetempera torkar väldigt långsamt, odet tar ofta 2-3 dagar mellan strykningar. Färgen går att polera ca 10 dygn efter sista strykningen (Ibid).

Pigment

Pigment är det ämne som ger färgen dess kulör. Pigment kommer oftast som ett finfördelat pulver som blandas med färgen vid tillredning. Pigment går att dela in i två huvudgrupper, de oorganiska pigmenten och de organiska pigmenten. Oorganiska pigment består i huvudsak av metallföreningar medan organiska pigment består av kolföreningar som utvunnits från naturen (Ibid).

Många traditionella pigment är giftiga och har dålig ljusfasthet. Därför används idag oftast syntetiska mineralpigment. De är billigare att framställa, giftfria och klarar solljus betydligt bättre. Syntetiska pigment kan i de flesta fall fullt ersätta traditionella pigment såväl tekniskt som visuellt (Ibid).

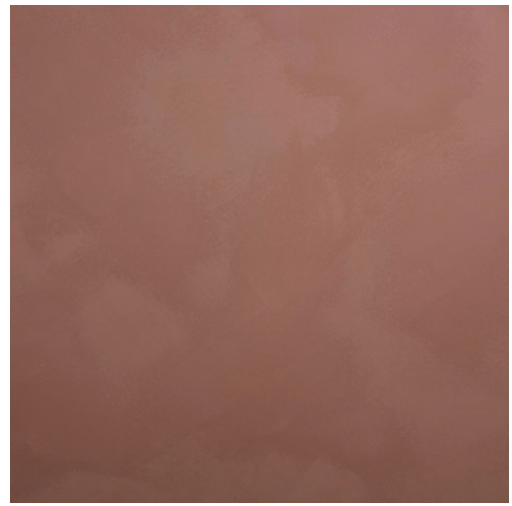

Fig 14. Kalkfärg
(Kulör.se, u.å.)

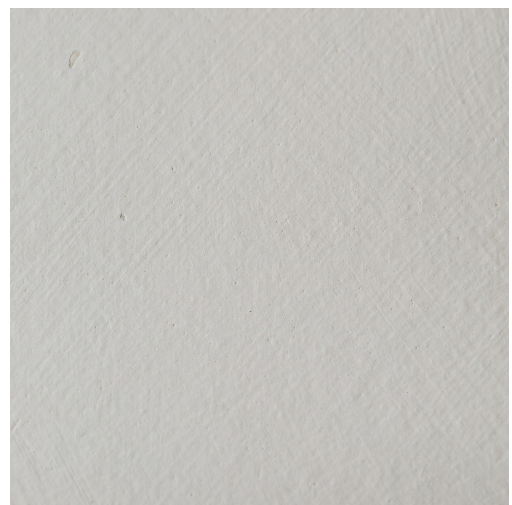

Fig 15. Äggoljetempera
(Ekologiska byggvaruhuset AB, u.å.)

Färgens kulör beror både på vilket pigment som används, men även dess koncentration. Därför kan färger som innehåller samma pigment variera kraftigt i nyans.

Nyansen kan även ändras genom att blanda in svarta eller vita pigment, så kallad vit- eller svartblandning. Vit- svartblandning kan förutom att göra en färg ljusare eller mörkare även förskjuta färgens nyans (Ibid).

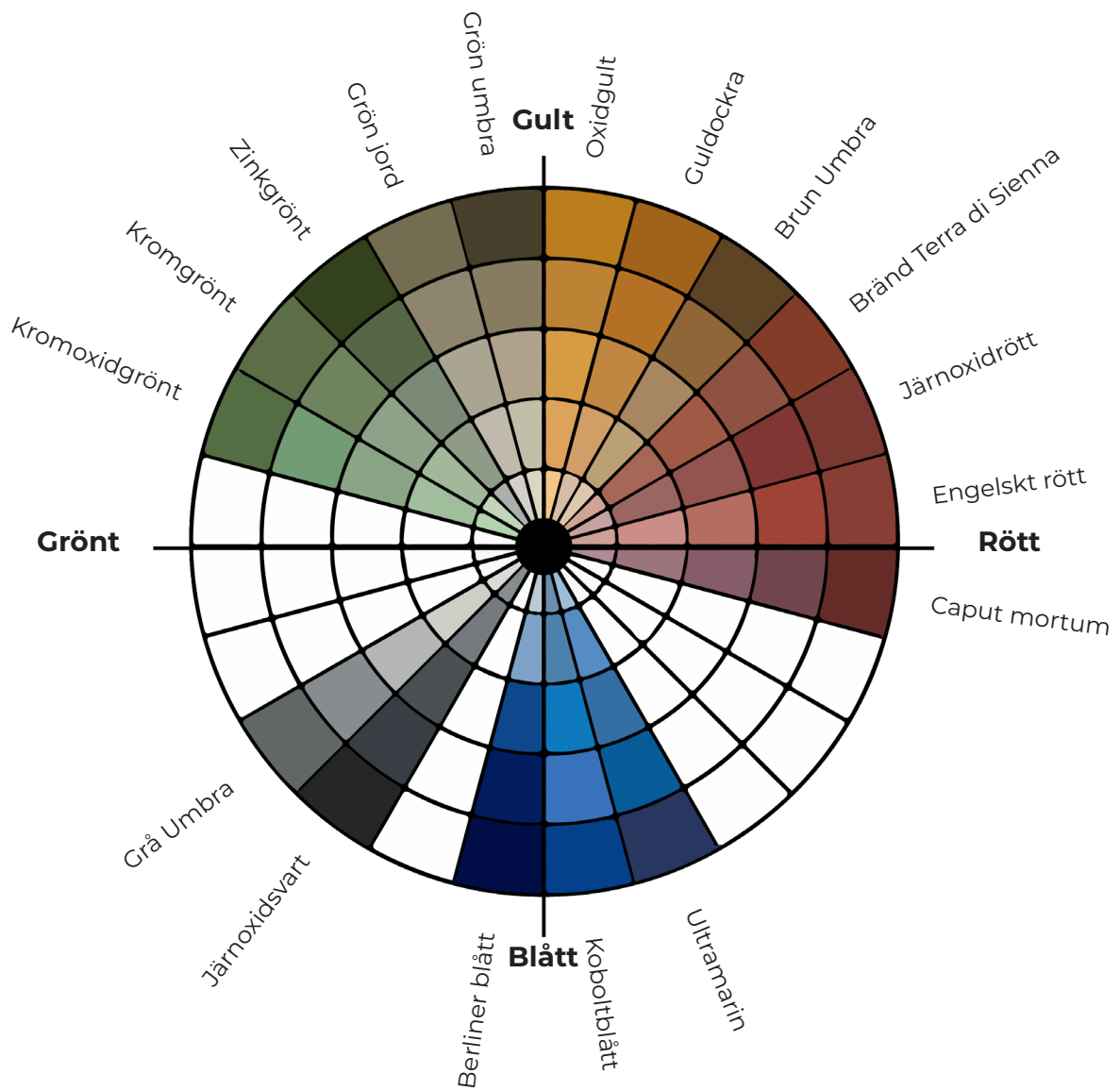
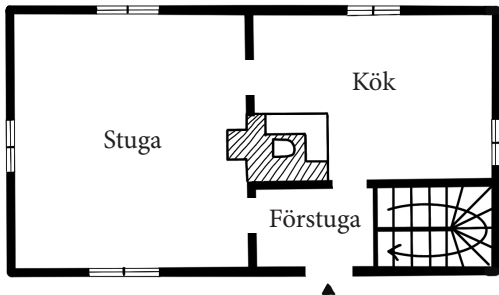
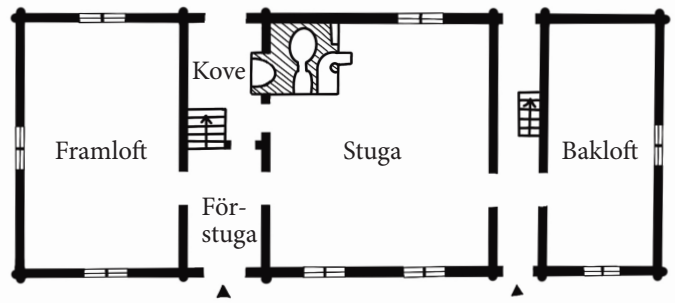

Diagram över vanliga färgpigment.

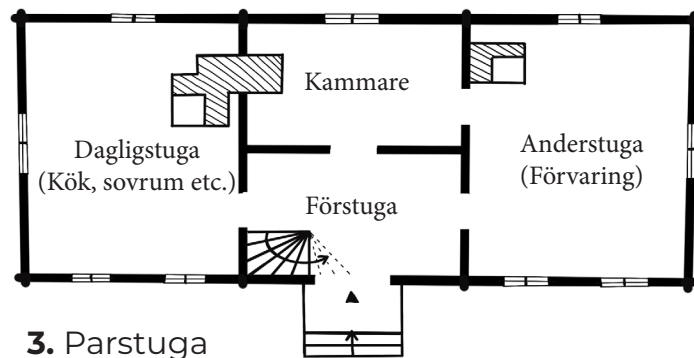
4.7 Hustyper och rum

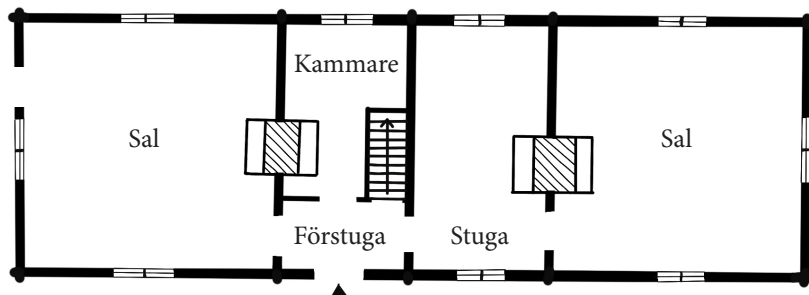
1. Enkelstuga

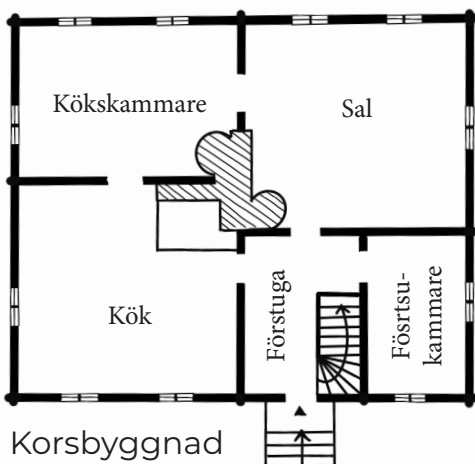
2. Högloftsstuga

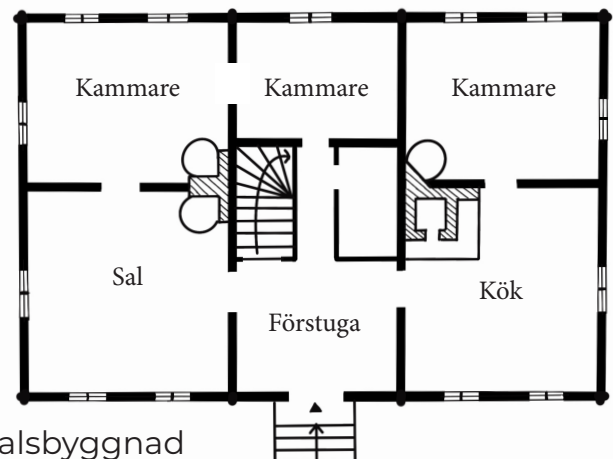
3. Parstuga

4. Långloftsstuga

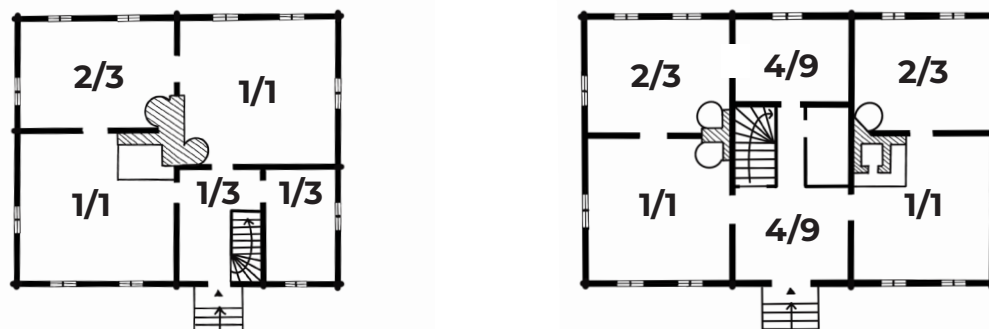
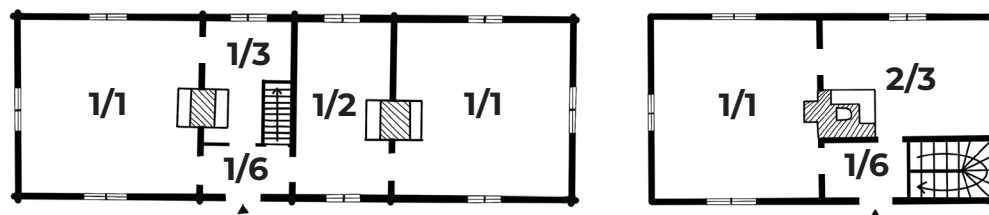
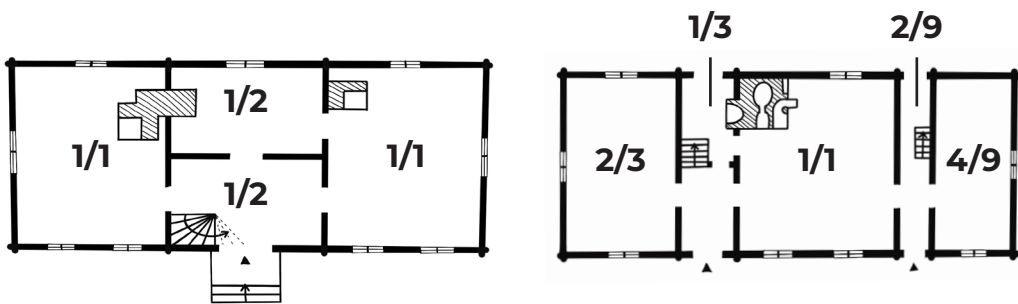
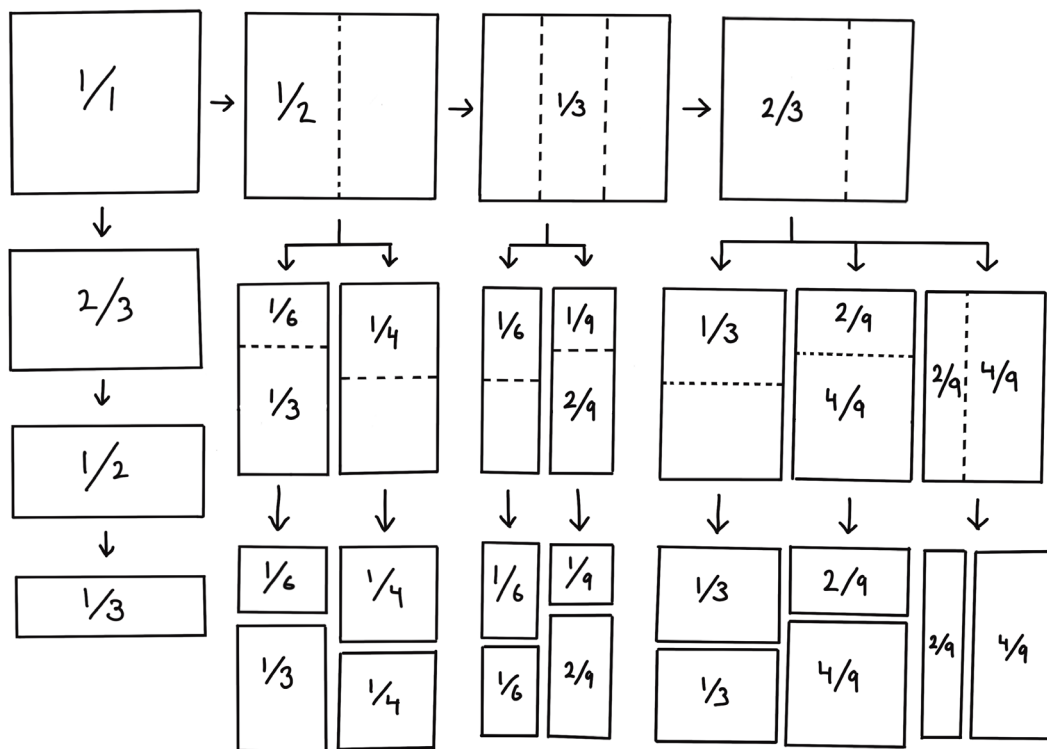
5. Korsbyggnad

6. Salsbyggnad

Vanliga hustyper inom allmogen.

Proportioner på allmogens rum

Hustyper

Stugan är basen i allmogens hus. En stuga är ett rum med eldstad där människor sov, arbetade, lagade mat och åt. Två andra vanligt förekommande rum är förstugan och kammaren. Förstugan är allmogens motsvarighet till hall och kammaren är benämningen på ett generellt rum (Ohlsson-Leijon, Reppen 2001).

1. Enkelstuga är ett mindre hus med en förstuga, kammare och ett större rum (Stuga) med eldstad.
2. Högloftsstugan är ett lågt bostadshus där en stuga i mitten är ihopbyggd med två högloft.
3. Parstugan är ett mindre hus med två stugor på vardera sida om en kammare och förstuga.

Rum och proportioner

Hjärtat i allmogen är eldstaden. Alla viktiga och sociala rum har tillgång till en eldstad. Eldstaden är ofta placerad mitt i huset och är ofta inbyggd i väggen mellan två rum för att fördela värmen mellan dem (Ohlsson-Leijon, Reppen 2001).

Trappor är alltid placerade i direkt anslutning till förstugan. Utrymmet under trappan är ofta förråd.

Stugan eller dess större motsvarighet, salen är alltid placerade i direkt koppling till förstugan. Om ett separat kök finns är även det placerat i direkt koppling till förstugan (Ibid).

Allmogens plan är rationell och går enkelt att dela upp efter hela kvadrater, halva kvadrater och tredjedels kvadrater (Se diagram på föregående sida). Alla rum i allmogens planer går att härleda till den här uppdelningen. Viktiga rum är ofta 1/1 eller 2/3 medan mindre viktiga rum eller mer privata kammare får proportionerna 1/3 eller mindre.

4. Långsloftstugan är ett mellanstort långsmalt hus bestående av två salar i vardera sida om en förstuga, stuga och kammare.

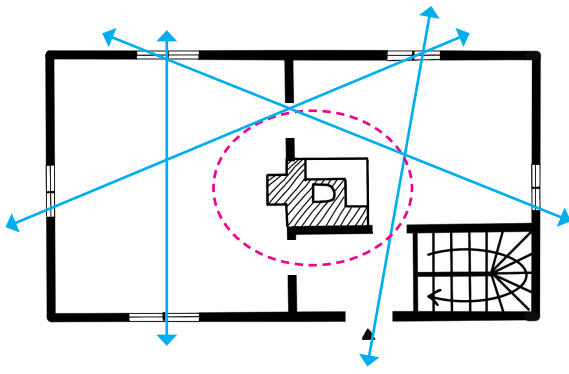
5. En korsbyggnad är en ett större kvadratisk hus med en korsformad planlösning. Korsbyggnaden består ofta av två salar, ett kök, en förstuga och en kammare.

6. En salsbyggnad är ett stort hus med en väl tilltagen förstuga, en stor sal, ett stort kök och flertalet kammare.

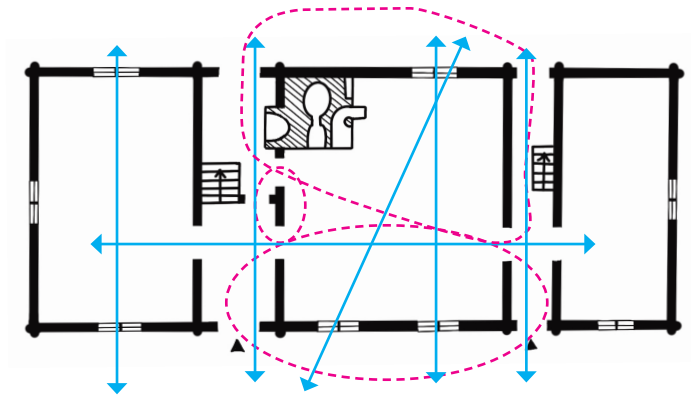
Cirkulation och siktlinjer

I de olika hustyperna finns nästan alltid cirkulation, ofta runt eldstaden. I högloftsstugan finns även cirkulation mellan exteriör och interiör.

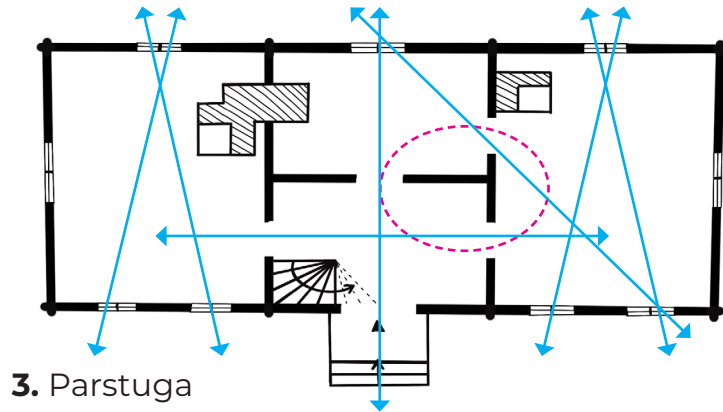
Siktlinjerna i husen är många och varierade. Från entrén går det nästan alltid att se rakt genom huset till ett fönster på motsatt yttervägg. Fönster och dörröppningar är placerad på ett sådant sätt att siktlinjerna får skära genom hela huset. I nästan alla rum ser man dörröppningar eller fönster i ett annat.

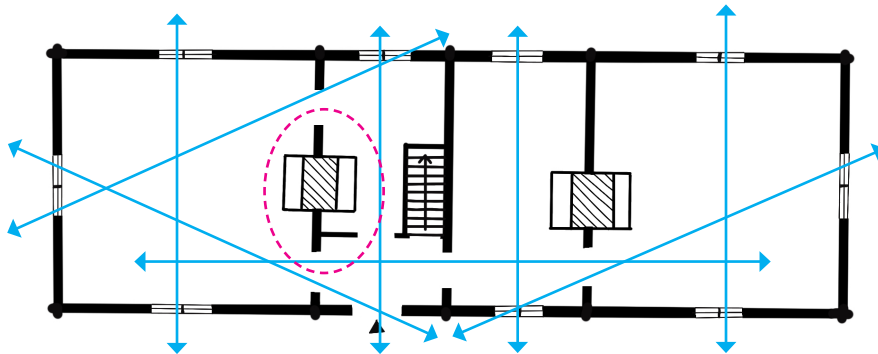
1. Enkelstuga

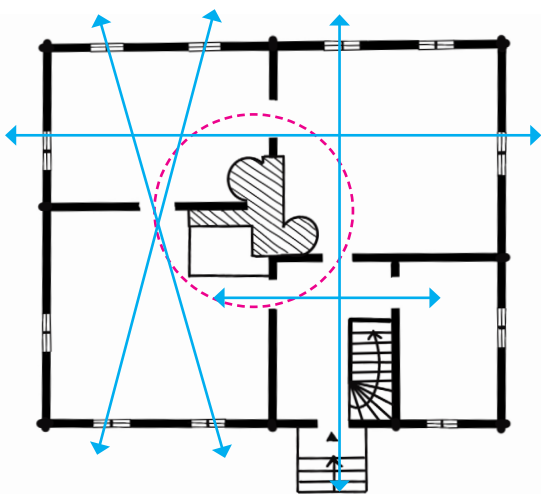
2. Högloftsstuga

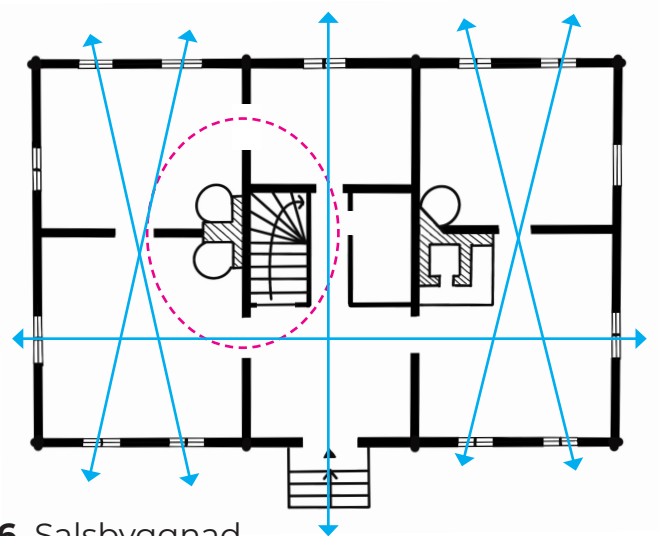
3. Parstuga

4. Långloftsstuga

5. Korsbyggnad

6. Salsbyggnad

5

Allmoge i Småland

*Fig 16. Ryggåsstuga från 1700-tal.
(Åsgrim- Berlin, 1986)*

Ett småländskt timmerhus på kulturen i Lund.

5.1 Timmerhuset

På den småländska landsbygden uppfördes de flesta byggnader fram till 1800-talets slut i liggande timmer. Som nämnt i tidigare kapitel har lokal tillgång styrt materialvalet, därför är timmerhuset ett naturligt val i ett område med mycket skog och stor tillgång på träråvara. Timmerhus användes i såväl boningshus och uthus som kyrkor och högbeståndshus. Virket var övervägande furu då stockarnas släta sidor gjorde råvaran lättbearbetat. Byggnadernas hörn sammanfogades ofta av knuthak vars utformning har varierat historiskt. Ibland kläddes timmerhusen med fasadpanel (Åsgrim-Berlin, 1989).

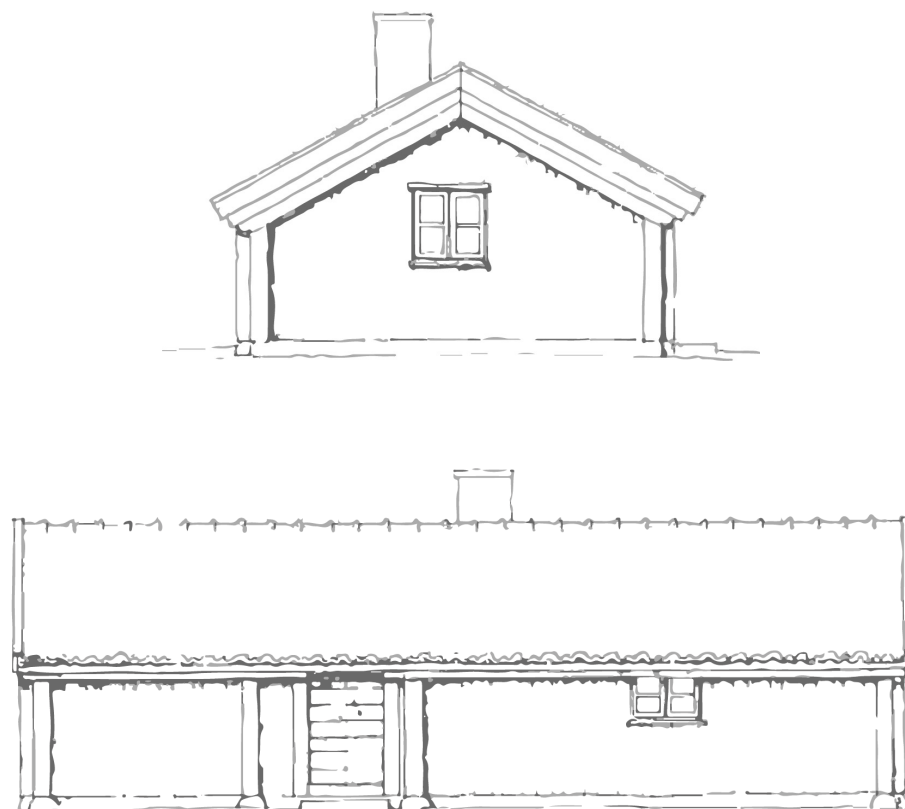
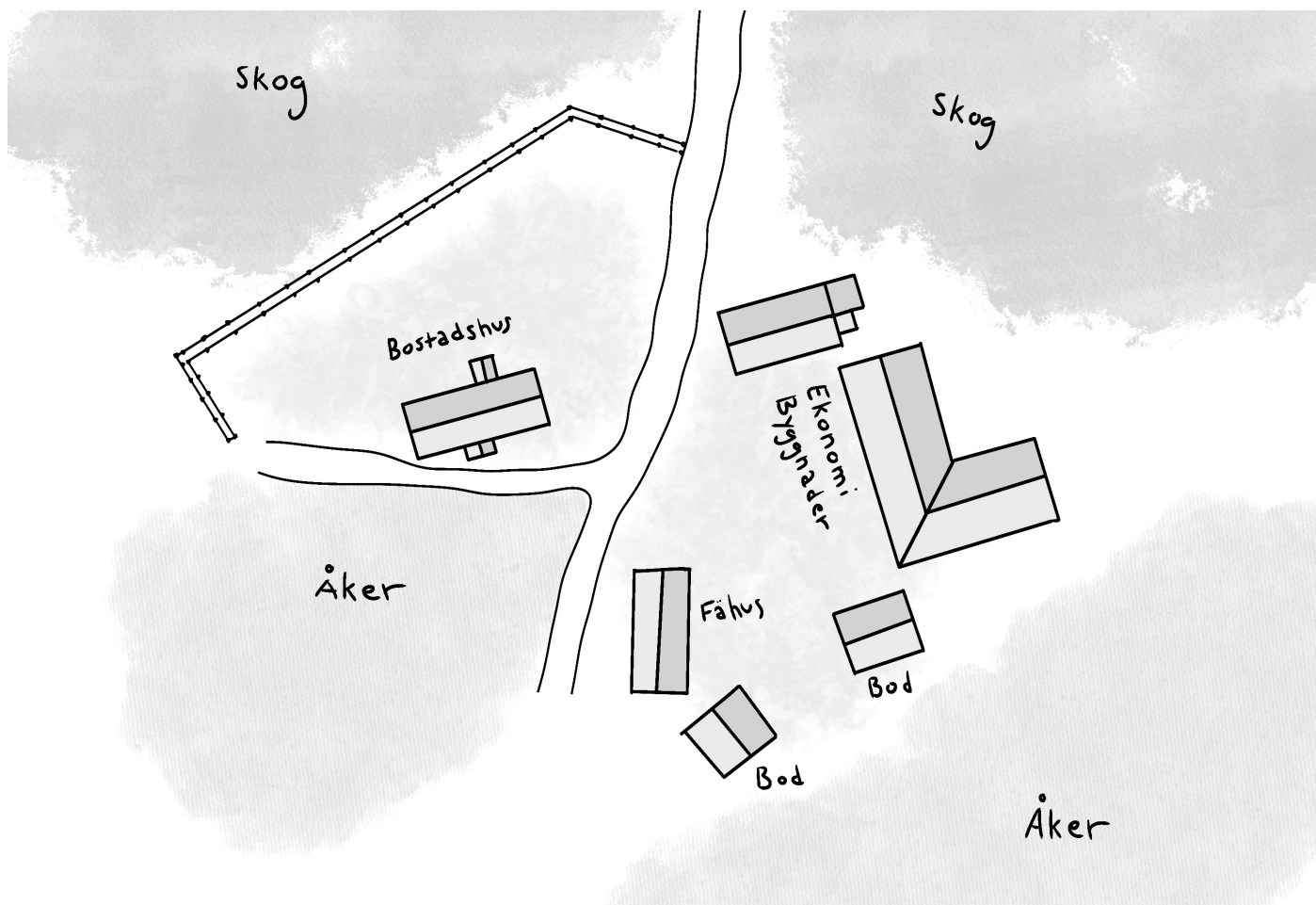

Fig 17.
Fasadritning av Høkabo i Häljarp, Småland
(Wetterbratt, 1985)

5.2 Utformning

De byggnader som uppfördes i Småland fram till 1800-talets början var enkla och hade ofta låga väggar och flacka tak. Taken bars upp med så kallad ryggåskonstruktion där kraftiga bjälkar, ofta hela stockar förankrades i gavlarna och löpte längs med byggnadens hela längd. Ryggåskonstruktionen gjorde att husen var öppna upp tillnock utan vind eller ovanvåning (Åsgrim-Berlin, 1989).

Stugorna byggdes med minimalt taksprång där vindskivans nedersta bräda låg dikt an mot ytterväggen. Taken var ofta täckta med torv eller brädor. Fönster och dörrar var låga och små. Dörrarnas höjd motsvarade hela ytterväggens höjd och fönsternas ovansida placerades i mötet mellan tak och vägg (Ibid).

En småländsk ensamgård.

5.3 Ensamgårdar

I Småland var ensamgården ett karaktäristiskt inslag. Skogsbygden var glesbefolkad och gårdar låg enskilda och långt ifrån varandra. Byar om två till tre gårdar var mycket vanligt. Dessa gårdar hade en mångfald av byggnader och en välbyggd gård kunde ha mellan 10–15 byggnader med olika funktioner. Byggnaderna ordnades inte efter strikta mönster utan placerades där de fick plats eller fyllde bäst funktion. Gårdarna var ofta högt belägna och uppfördes vanligtvis på åsryggar eller i sluttningar. Det här sättet att bygga är karaktäristiskt för Småland (Åsgrim-Berlin, 1989).

5.4 Nationalromantiken

Under 1800-talet genomgick den småländska landsbygden stora förändringar. Nya jordbruksreformer gjorde att ensamgårdar med utspridda hus övergavs och man försökte samla gårdarna. I Småland blev en hybrid mellan den centralsvenska gårdstypen och den götiska gårdstypen vanlig. Det innebar att många av de utspridda husen samlades för att skapa separata mangårdar och fågårdar (Åsgrim-Berlin, 1989).

Under den här tiden gjorde även nationalromantiken intåg och förändrade utformningen av bostadshusen. I Småland innebar det att husen nu uppfördes i 1 1/2 eller 2 våningar med betydligt rymligare mått. Ovanvåningen var dock ofta kuliss för ett ge husen ett pampigare uttryck och lämnades oinredd. Panelbeklädd fasad blev vanligt och ett resultat av detta var att timmerhusens knuthak ersattes med släta fogar. Den vanligaste paneltypen var stående locklistpanel med varierad panelbrädd. Husens vindskivor dekorerades med gesimser

Fig 18. Ett fotografi av Gården Lalabo i Burseryds Socken. En gård med tydliga nationalromantiska influenser. (Åsgrim- Berlin, 1986)

5.4 Sammanfattning

(kontursågade lister) och gavlarna ornamenterades lövsnickierier (Ibid). I vissa trakter växte en lokal tradition av fasadornamenting fram medans man i andra trakter använde sig av mönsterböcker med standardiserade sågmönster.

Ryggåskonstruktionen ersattes med takstolar som gav taken högre resning och större taksprång. Fasaderna rödmålades med slamfärg och fönsterkarmar, dörrar, knutar och vindskivor målades vanligen vita med gula detaljer. Torv- och faltak byttes mot enkupigt tegel eller takspån (Ibid).

Fönster och dörrar placerades symmetrisk i fasaden och entrén skulle nu ha en pampig förstukvist. De små fönsterna med fyra rutor byttes ut mot större fönster med sex rutor (Ibid).

Den småländska allmogen har förändrats över tid. Den tidiga arkitekturen var enkel, funktionell och spartansk. Taken uppfördes med hjälp av ryggåsar. Gårdarna var stora med flertalet byggnader utplacerade i landskapet. Under nationalromantiken fick gårdarna ett nytt uttryck med takstolar, extra våningsplan, panelbrädor och lövsnickierier. Gårdarnas byggnader samlades och placeringen rationaliserades.

Nationalromantiken skapades ur en nationell rörelse men resultatet blev ändå i slutändan lokala variationer med distinkta skillnader mellan olika landskap och ibland även mellan byar. Lokala material är en av de största faktorerna för hur allmogens hus utformas och i Småland är det materialet nästan uteslutande trä och timmer.

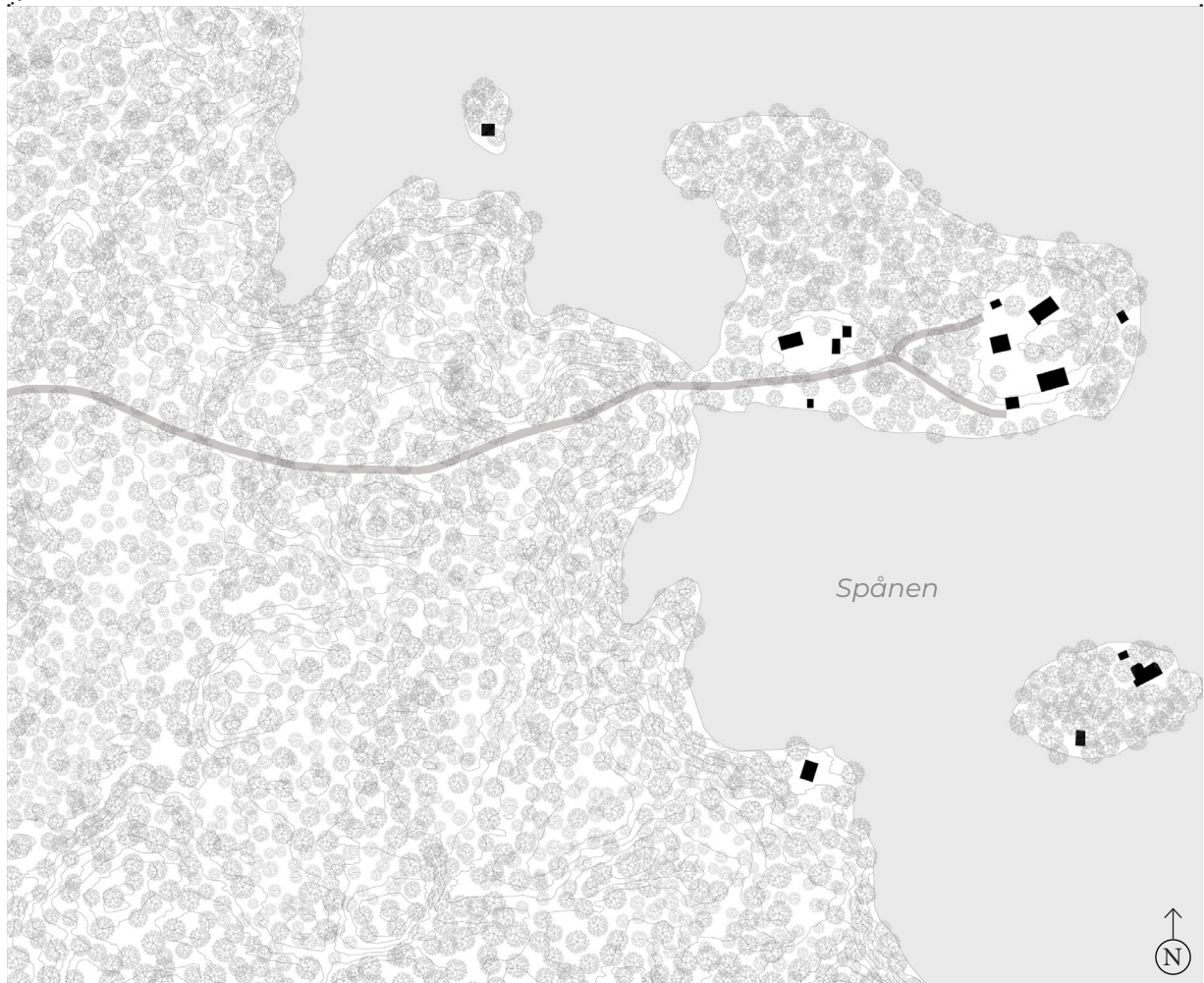
6

Nya kvarter i skogsmiljö

Fotografi av skogen i Aringsås som reflekteras på sjön spånen.

Fig 19.
Satellitbild över Alvesta
(Google Earth, 2020)

Situationsplan 1:4000

Mossa, bärris och stenar.

Sjön mellan träden.

1. Miljön

Från Alvesta leder en skogsväg ner till sjön Spånen. Miljön här är speciell. Den består av gammal skog och varierad terräng. Marken är täckt med mossa, bärris och stora stenbumlingar. Mellan träden kan man skymta Spånen där Aringsås klippor störtar ner i vattnet.

2. Nya vägar

För att kunna utvidga vägnätet i skogen utan att markbereda mer än nödvändigt bör vägarna följa topografin till den mån det går. I det här förslaget följer de nya vägarna terängen och är dragna längs med partier där höjdvariationen är låg.

Diagram över nya vägar
1:5000

3. Kvarter

Mellan de nya vägarna skapas de nya kvarteren. Varje kvarter har egna topografiska utmaningar, som kräver platsspecifika lösningar för husen i just den miljön. Det gula och orangea kvarteret vid vattnet har branta klippor med plataer. Det ljusgula kvarteret är kulligt medan det ljusorangea är nästan platt. Detta möjliggör en varierad arkitektur mellan kvarteren där bebyggelsen samspelar med kvarterets specifika topografi. Man kan se de olika kvarteren som separata byar där varje by har sin egen arkitektoniska identitet.

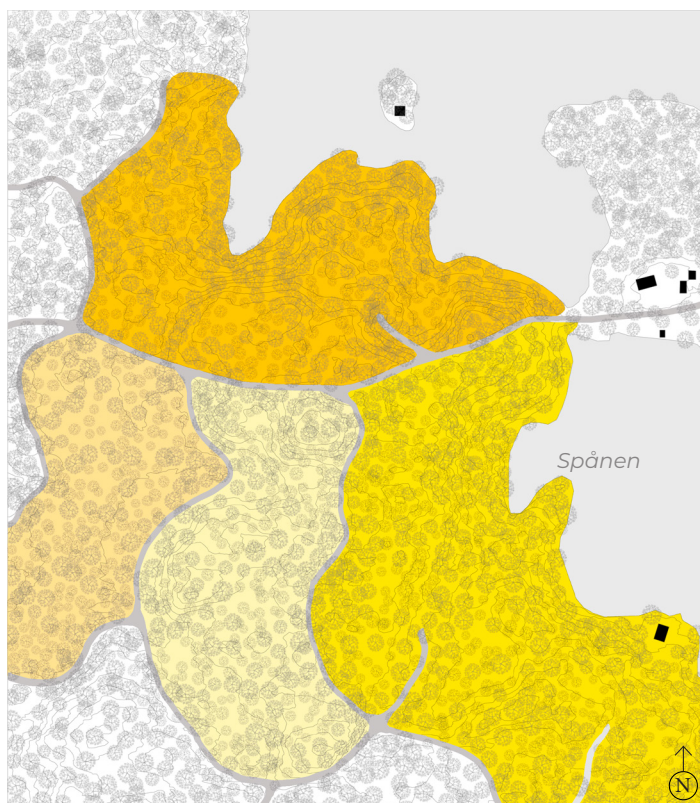

Diagram över kvarteren
1:5000

4. Utformning

Husen placeras på lämpliga platser inom varje kvarter, förslagsvis på flacka plåtar i terrängen. Bebyggelsen inom varje kvarter bör ha en liknande arkitektonisk utformning som förtydligar kvartersgränser och skapar samhörighet inom varje kvarter. Detta möjliggör stor stilvariation mellan kvarteren utan att området som helhet känns kaosartat eller riktningsslöst.

Placeringen tar inspiration från de småländska ensamgårdarna. Tanken är att flera hus ska kunna placeras inom varje kvarter utan att beröva skogen dess karaktär. Avstånden mellan husen måste vara tillräckligt stora så att de inte förändrar miljön i någon större utsträckning.

Bebyggelsen inom varje kvarter har en liknande arkitektonisk utformning.

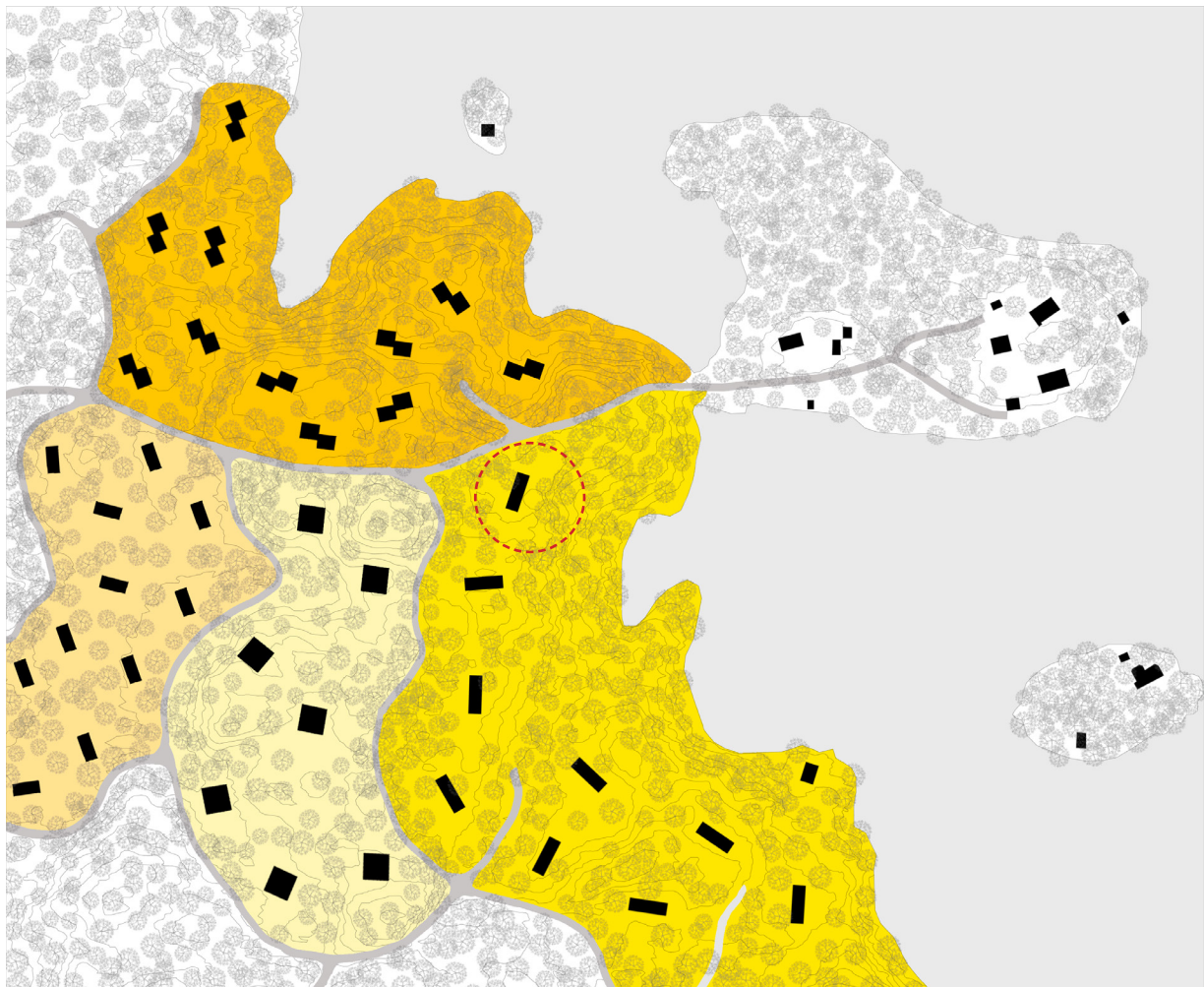
1:5000

5. Vegetation

För att skapa en trivsamt boendemiljö i skogen med mycket ljus och frodig markvegetation behöver mindre träd och ris runt bostäderna rensas. Tanken är att skapa små gläntor runt varje hus där ljus kan komma ner. Större träd nära husen och vegetationen mellan bebyggelse bevaras.

Diagram över gläntor runt husen

1:5000

*Situationsplan
1:4000*

6. Platsen vid sjön

I det gula kvarteret nära skogsvägen finns det en mindre glänta med varierad skog och en liten berghäll. Vid platsen finns en brant som leder ner mot vattnet. På platsen finns en stor ek och gamla tallar. Marken är kullig, täckt med stenar, ris och mossa.

Det är en plats som sammanfattar Aringsås miljö bra. Därför kommer den här platsen få vara utgångspunkten för mitt gestaltungsförslag. Den besitter många av de utmaningar som finns med att bygga i Aringsås, men även många av Aringsås kvalitéer.

En lätt sluttande glänta.

Berghäll i skogen.

Sjön mellan träden.

Sammanfattning

Vid utformningen av de kvarter som kommer fylla aringsås finns det en massa faktorer som påverkar husens faktiska placering. I det här avsnittet har jag försökt visa på hur platsen i sig med teräng och natur kan vägleda utformningen av kvarter. Därför ska diagrammen ses mer som principskisser för hur man kan utforma kvarteren än färdiga kvartersplaner.

Då kvartersplanering är en hel vetenskap i sig kommer jag inte fördjupa mig ytterligare i hur Aringsås framtida kvarter kan utformas. Gestaltungsförslaget kommer utgå från platsen vid sjön.

7

Det första &
förkastade förslaget

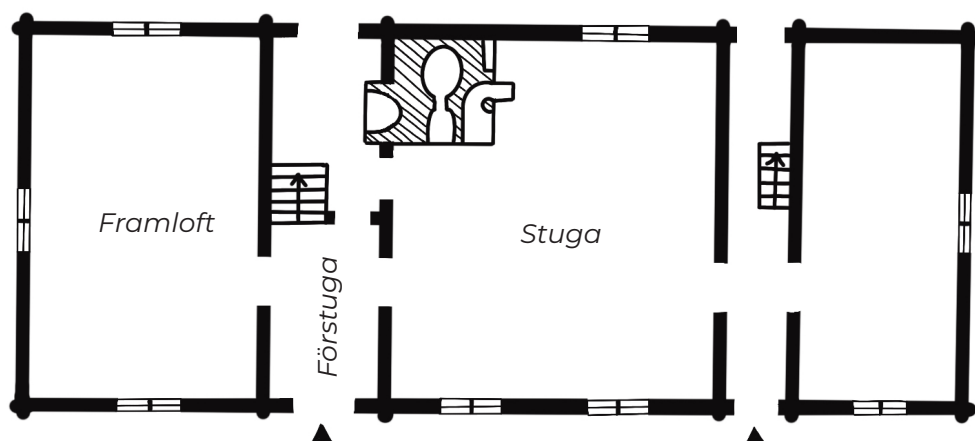

Väderbitet stavspån.

7.1 Högloftstugan

Fig 20. Fasad Högloftstuga
(Reppen, 2001)

Plan Högloftstuga

Historia

Högloftsstugan består oftast av tre huvudvolym. I mitten finns stugan och på dess gavlar finns det ett eller två hopbyggda högloft. Det högloft som är placerat närmast eldstaden brukar vara något större och kallas framloft. I framloften finns huvudingången som ofta leder in till en stenbelagd förstuga. Mittstugans låga väggar och höga gavlar gör insidan väldigt mörk. Därför har många av de ursprungliga högloftsstugorna ett stort takfönster i stugan (Ohlsson-Leijon, Reppen, 2001).

Kvalitéer

Tidigt under bakgrundsstudien fastände jag för högloftsstugan då den inte är lik något som byggs idag. Jag fastade för stugans varierade höjd, den bastanta skorstenen, torvtaket och den annorlunda planlösningen.

I det första och förkastade förslaget ville jag omtolka högloftsstugan och få den att fungera i en skogsmiljö med modern levnadsstandard.

Fig 21. Möllerydstugan är en höglöftsstuga med lockläktspanel och tegeltak.
(Boatbuilder, 2010)

Fig 22. Blekingstugan i Vämöparken är en höglöftsstuga i klassiskt utförande med torvtak och timmrade väggar.
(Boatbuilder, 2010)

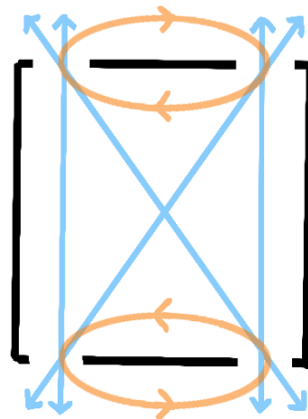
Ett takfönster på höglöftsstugan i Lund.

7.2 Gestaltungsprinciper

För att kunna nytolka högloftsstugan och få den att fungera i en skogsmiljö tog jag fram fem gestaltungsprinciper. Principerna utgår från kvalitéer jag hittat hos Almogehus men även tankar kring hur huset ska samspela med miljön i Aringsås.

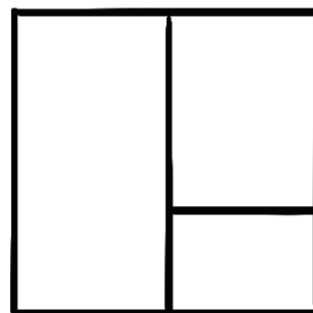
Cirkulation och siktlinjer

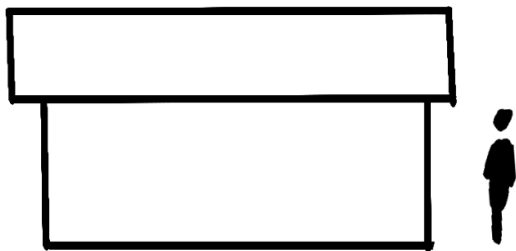
I allmogehus finns ofta central cirkulation eller cirkulation mellan hus och gårdsplan. Cirkulationen gör det enklare att nå husets alla rum och skapar varierade rörelsemönster. Allmogehus har även tydliga siktlinjer som skapar en tydlig koppling mellan rum och mellan huset och dess kontext.

Proportioner

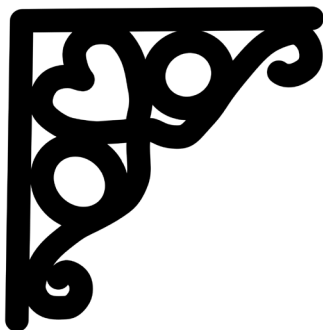
Vid utformning av en planlösning bör rumsindelningen följa samma proportioner som Allmogens hus.

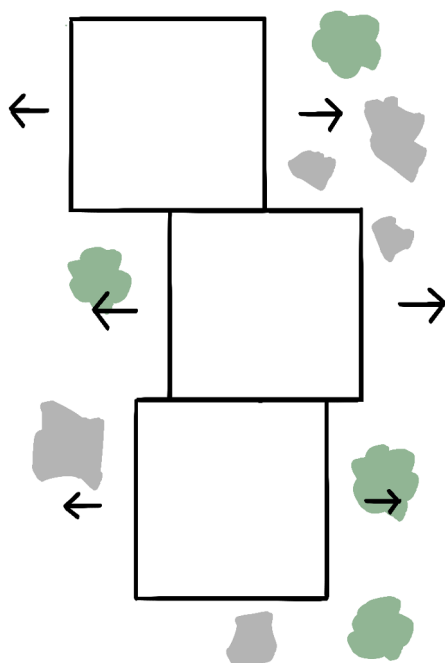
Mänsklig skala

En stor kvalitet hos allmogen är hur arkitekturen relaterar till människan. Byggnaderna är låga och anpassade efter människans proportioner. Det nätta uttrycket skiljer sig från många av de hus som byggs idag.

Ornamentering

En av de mest visuellt slående kvaliteterna hos allmogehus är dess ornamentik. Stavspån, finsnickrade fasader, lövsågade snickerier, pampiga vindskivor, ornamenterade dörrar och lister bidrar till allmogens särskilda uttryck. I gestaltningsförslaget ska ornamentiken användas för att förtydliga övergångar, förstärka rytm, befästa proportioner och markera höjder.

Flexibla volymer

Högloftsstugan består av tre huvudvolymer. De ska gå att förskjuta gentemot varandra för att låta byggnaden sicksacka mellan stenar och träd. Huset ska kunna anpassa sig efter den miljö den befinner sig i.

7.3 Nytolkning

Skiss 1

Process

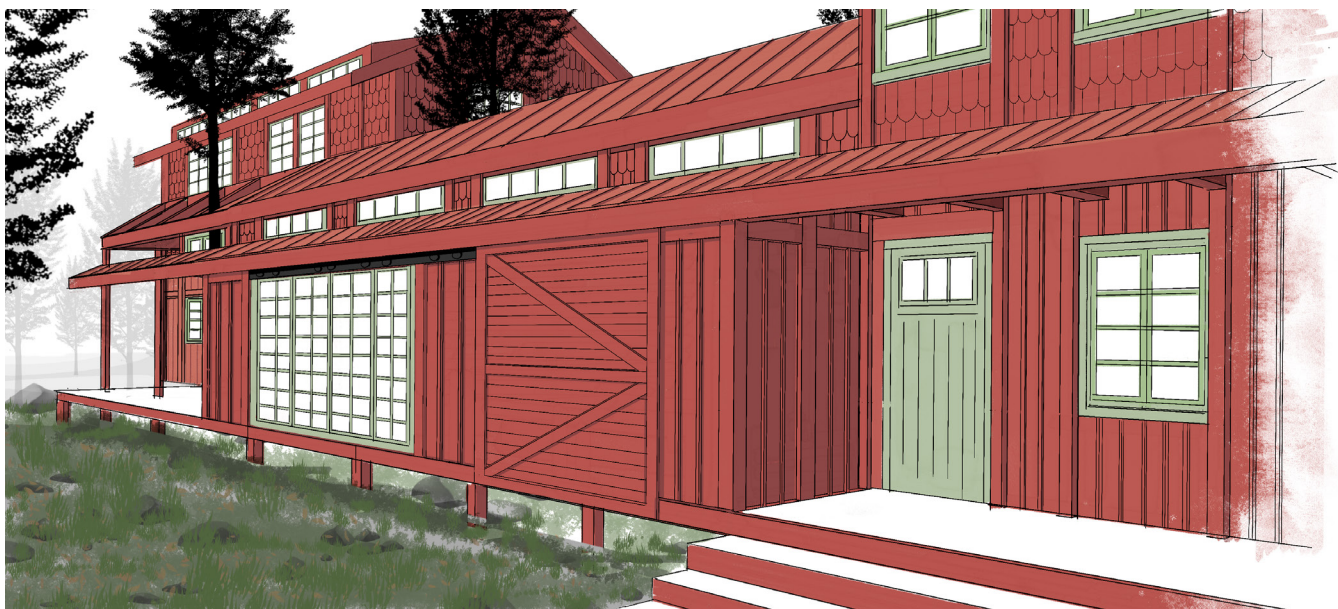
Mittstugan fick i det här förslaget ett säteritak där upphöjningen täcks med fönster för att öka ljusinsläppet. Säteritaketets vindskiva möter stugans ytterväggar precis ovanför fönster och dörrar. Stugans långsidor är 210 cm höga och högloftens nedervåning 240 cm. Höjdvariationen skapar ett bra möte mellan säteritaketets nedre del och högloften. Säteritaket förlängdes förbi högloften för att ge väderskydd åt entréerna.

I den första skissen byttes torvtaket ut mot sedumtak för att sedan bytas mot faltak i skiss två. I skiss två roterades även framloftet 90 grader och de generiska fönstren byttes ut mot en mer varierad fönstersättning. Fasaden i skiss ett kändes för homogen. I skiss två togs inspiration från Möllerydstugans fasad med lockläktspanel och framloftets markerade undervåning (Se bild X). Gestaltungsförslaget fick locklistpanel på undervåningen och stavspån på ovanvåningen för att förstärka övergången mellan de två

våningsplanen. För att lyfta fram konstruktionen och skapa rytm placerades en pelare var 120 cm i fasaden.

Husets grund pendlande mellan plintgrund och en modern version av mullbänksgrunden med skumglas i stället för jord som isolering. Tanken med mullbänksgrunden var att återanvända stenar från Aringsås som flyttats vid exempelvis vägkonstruktioner i husets kallmur.

Skiss 2

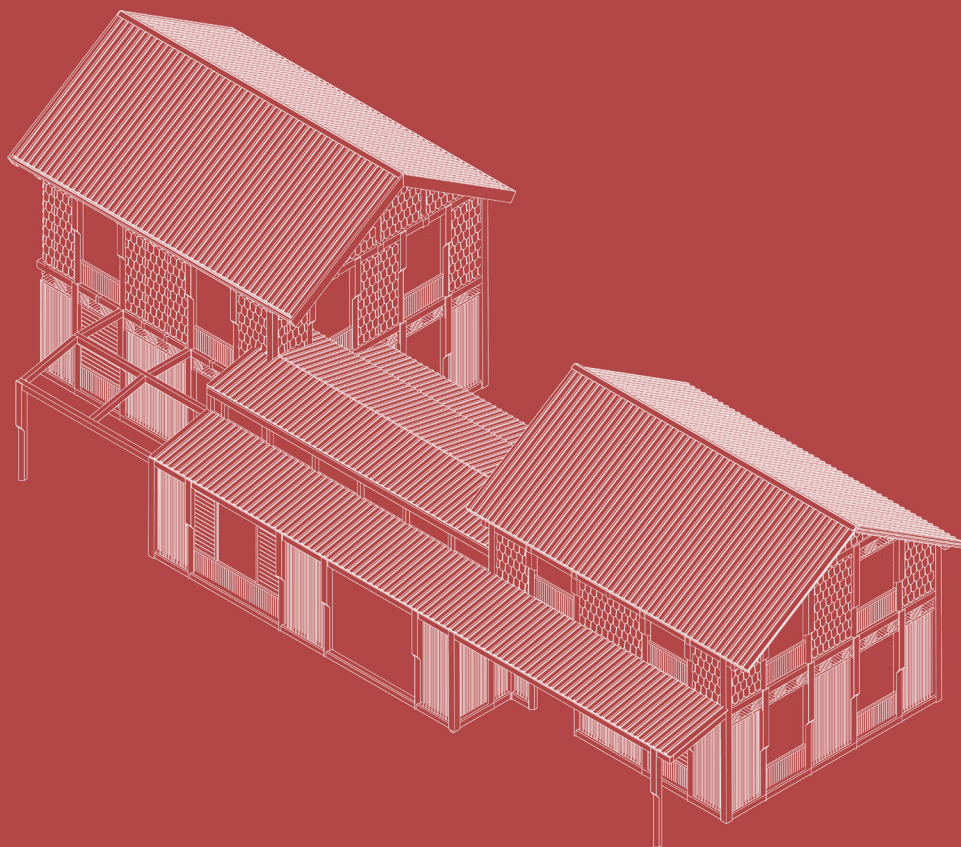
Fig 23. Möllerydstugan i Ronneby.
(Tourmini, u.å.)

Fasad

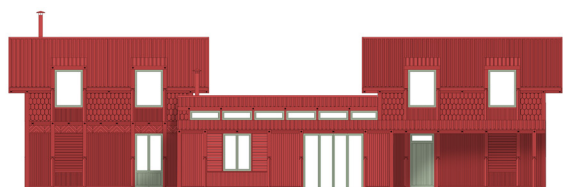
Nästa steg i processen blev att modellera upp fasaden efter skisser och en grov planlösning. I 3D-modellen ritades utifrån ett rutnät med 60 x 60 cm stora rutor. Olika dimensioner på rummen testades för att undersöka mötet mellan volymerna och deras fönstersättning. Dimensionerna ändrades alltid i steg om 30 cm. När proportionerna bestämts placerades fönster ut efter planskissen.

Fönsterna ramas in med hjälp av den bärande konstruktionens pelare. Fönsterbröstningen markerades med en smal horisontell fasspontad panel. Blindfönsternas glasyta markeras med en bredare fasspontad panel.

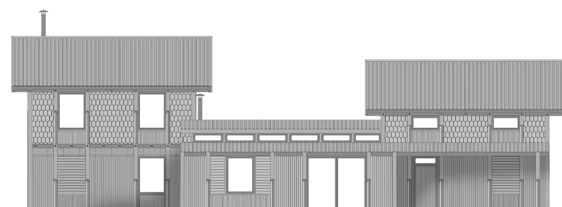
En av utmaningarna i det här steget var loftvåningarnas höjd och fönstersättning. En variation att takhöjder, takkupor och fönsterstorlekar testades. För att kunna komma vidare med exteriören behövdes interiören definieras bättre. Nästa steg blev att utveckla högloftsstugans nya planlösning.

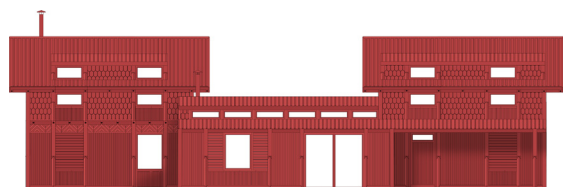
*Axonometri
Skisshus*

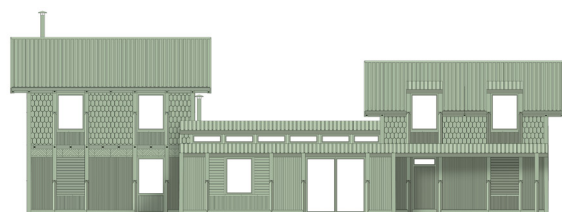
Fasadskiss 1

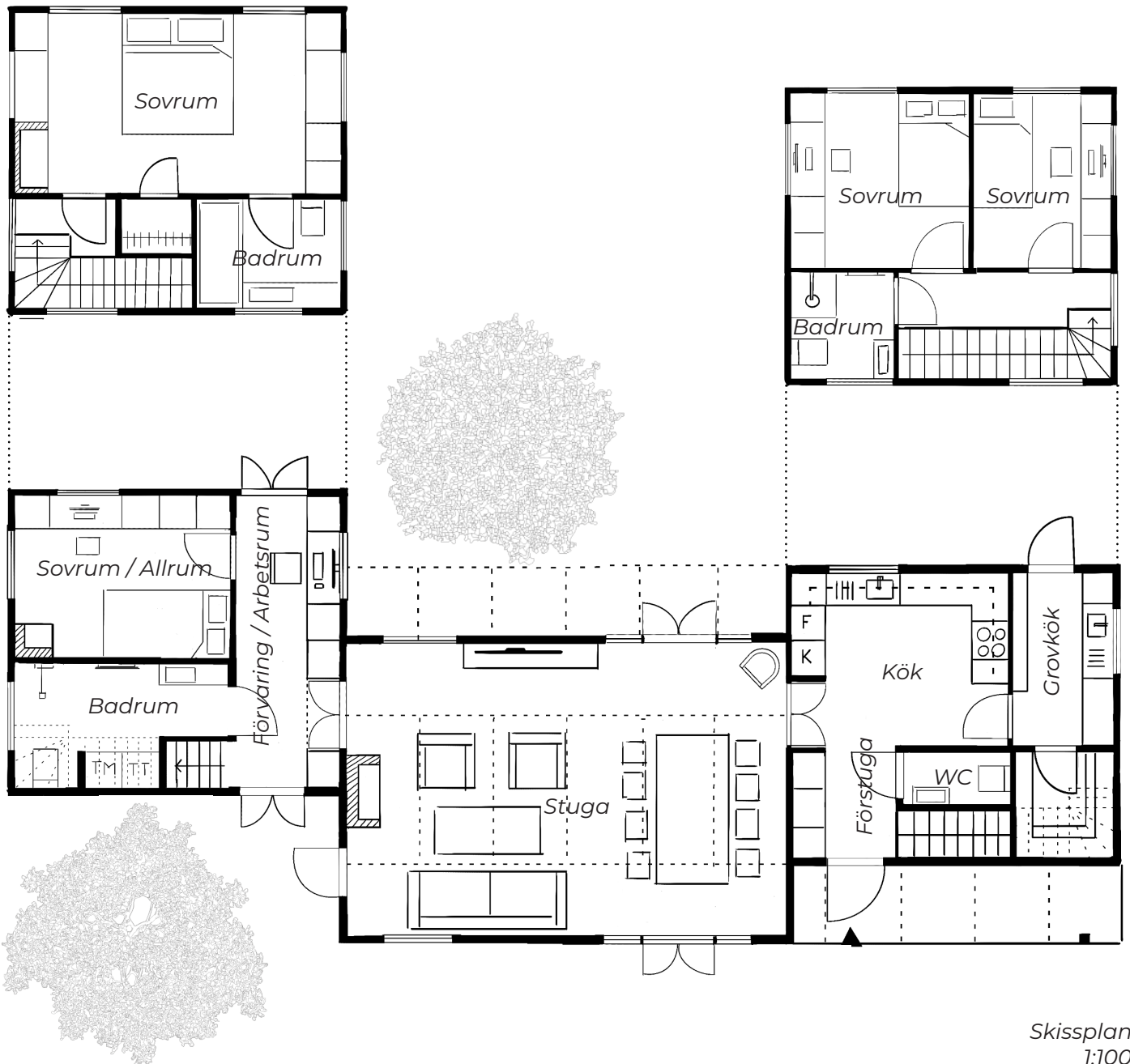
Fasadskiss 2

Fasadskiss 3

Fasadskiss 4

Skissplan
1:100

Fällor och återvändsgränder

Vid utformningen av höglöftsstugans nya plan dök problem upp tidigt. Husets proportioner är inte anpassade efter dagens tillgänglighetskrav eller minimimått. Båda höglöften breddades för öka tillgängligheten. Arbetet blev snabbt en kamp mellan att behålla allmogens nätta proportioner och att tillgodose moderna minimimått.

Ett av de tydligaste exemplen på detta är höglöftsstugans korridorer. I original är bredden på korridorerna mellan 120- 150 cm. På detta smala utrymme samsas både en passage och en trappa upp till loftet - något som är en omöjlighet med

dagens krav. Ett annat problem är badrummet, ett rum som inte funnits historiskt och därför inte har någon naturlig plats i allmogens rumsordning. För att spara plats och inte expandera husarealen mer än nödvändigt, inkorporerades badrummen med utrymmet under trappan. Den enda platsen som kunde rymma denna nya supervolym var höglöftens ytterhörn. Tyvärr blev en bieffekt att siktlinjer försvann och att trappan täckte fönster. Därav 3D-modelens blindfönster.

Höglöftsstugans korridorer är en viktig del i husets identitet. Efter att trapporna flyttats behövde korridorerna få en ny funktion. I framloftet blev korridoren ett förvaringsutrymme med

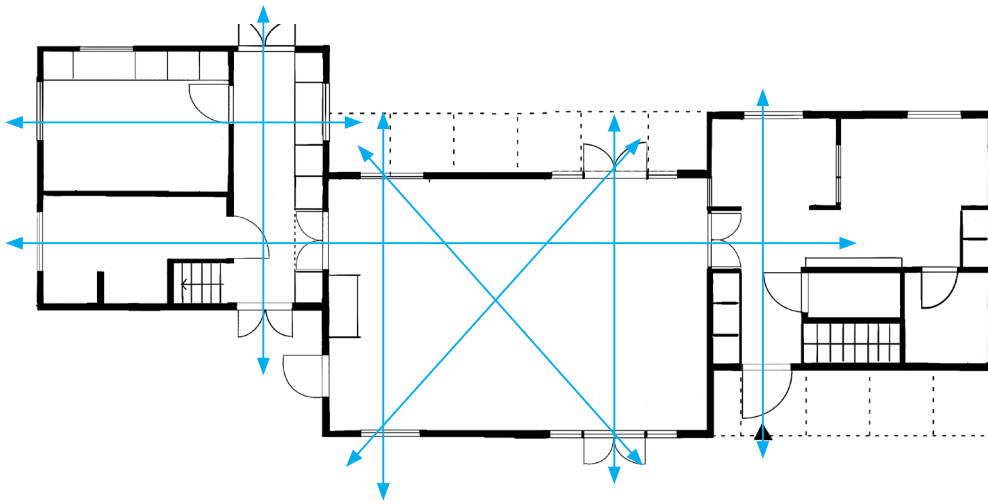

Diagram
Siktlinjer

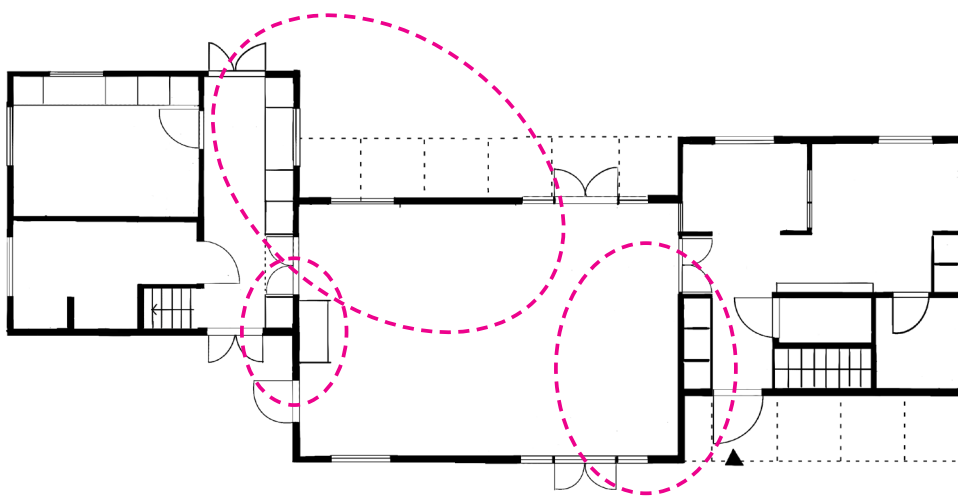

Diagram
Cirkulation

en platsbyggd arbetsplats vid fönstret. Den andra korridoren visade sig vara betydligt mer problematisk att omdefiniera. Från förstugan är tanken att man kunna nå badrum, trappa, stuga och kök.

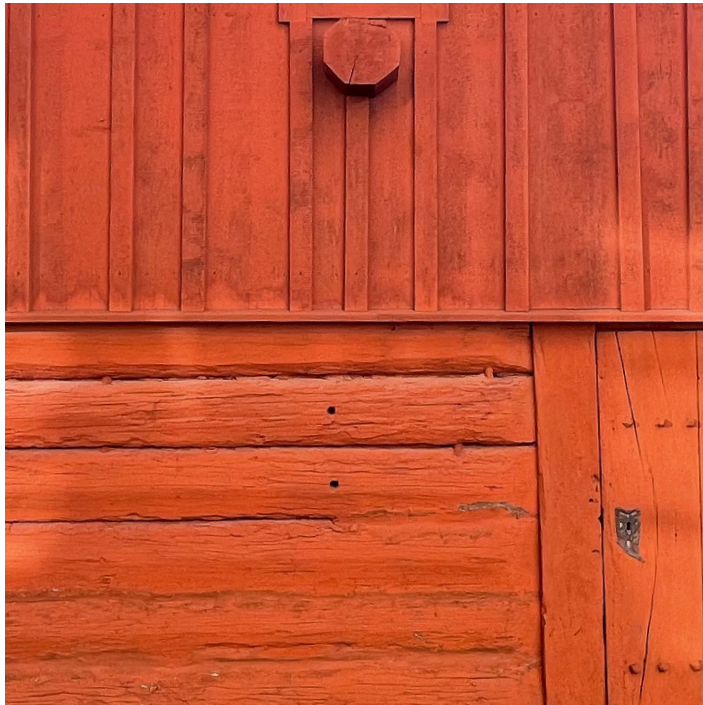
Den första lösningen blev att dela upp korridoren i hälften förstuga och hälften grovkök. Den lösningen skar av köket från matplatsen. I den andra lösningen försvann grovköket och en mindre matsal fick ta dess plats. Idén var att minska avståndet mellan kök och matplats (Se diagram X) men det blev inte heller bra. Den tredje lösningen blev att byta plats på kök och grovkök. Resultatet av det blev att korridoren försvann.

Ett alternativ hade varit att placera köket i mittstugan - den plats det haft historiskt. Problemet var att mittstugans nätta proportioner inte tillät kök, vardagsrum och matplats att samsas på ett och samma ställe.

Här började projektet kännas hopplöst. Den nya planlösningen hade inte mycket gemensamt med högloftsstugan. Den flexibilitet de tre volymerna skulle ha gentemot varandra försvann när planlösningen blev stel. Siktlinjerna var begränsade och cirkulationen inomhus obefintlig. Nytolkningen på högloftsstugan blev ett stelt typhus med en påklistrad fasad. Jag var tvungen att tänka om.

8

Nymoge

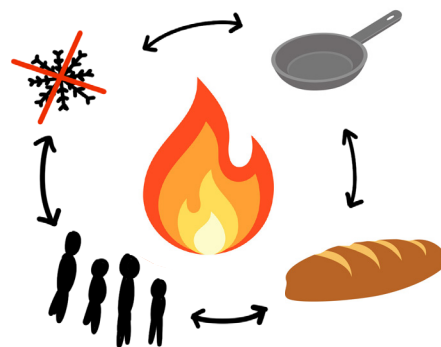
Ett fotografi av en allmogefasad.

8.1 Gestaltungsvalitéer

Efter det första och förkastade förslaget behövde gestaltungsprinciperna omvärderas. För att kunna nytolka den småländska allmogen behövdes nya kvalitéer som återspeglar djupare värden snarare än estetiska. Idén är att använda allmogens kvalitéer som en guide till ett nytt formspråk snarare än att applicera nya funktioner på det gamla. Därför har gestaltungsprinciper fått byta namn till gestaltungs-kvalitéer. Det här förhållningsättet är det som har förvandlat allmoge till nymoge.

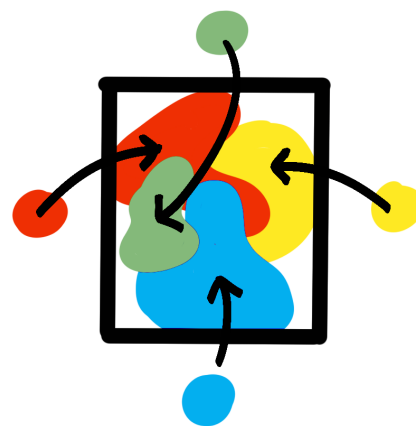
Eldstaden

I allmogen är eldstaden central. Den används för bakning, matlagning, värme och inte minst som en samlingsplats. I det nya gestaltungs-förslaget ska eldstaden ska återfå sin centrala roll.

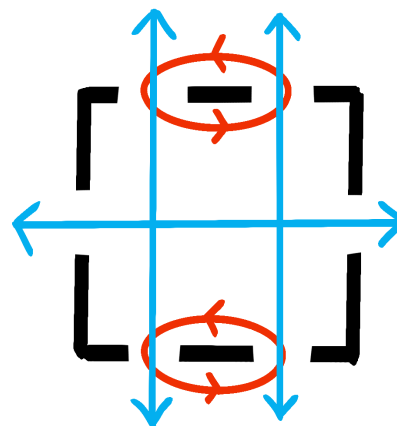
Flexibla rum

I allmogehus fyller varje rum flera funktioner. Rummens funktion varierade beroende på årstid, väder och behov. Rummen i gestaltungs-förslaget bör enkelt kunna byta funktion allt eftersom livet fortgår och intressen, familjekonstellationer och behov förändras.

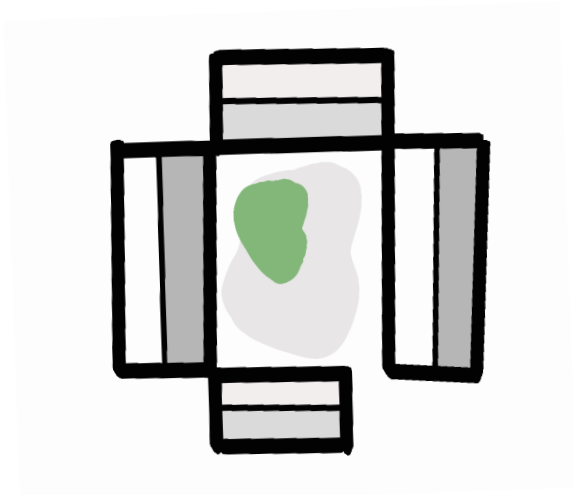

Cirkulation & siktlinjer

I allmogehus finns cirkulation. Cirkulationen gör det enklare att nå husets alla rum och skapar varierade rörelsemönster. Allmogehus har även tydliga siktlinjer som skapar en visuell koppling mellan olika rum samt mellan huset och dess kontext.

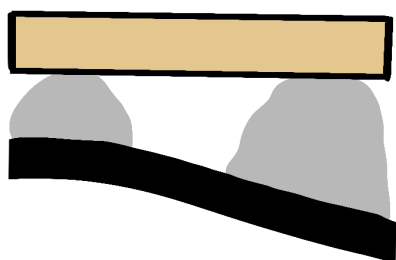

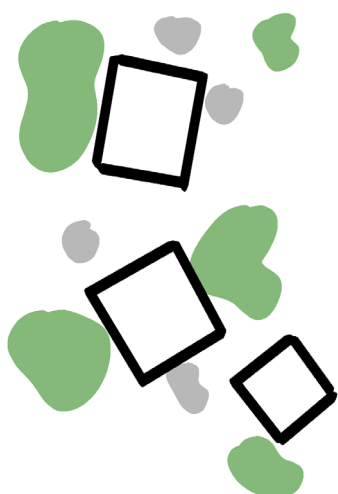
Gården som förebild

I äldre gårdar sprids olika funktioner till olika byggnader. Byggnadernas placering skapar en privat innergård som är både vind- och insynsskyddad. I en skog som ska kunna fungera både som bostadsområde och rekreationsområde är privata ytor för de boende essentiellt.

Natursten som knutsten

En viktig fråga i när man bygger i Aringsås är hur husen påverkar den plats de placeras i. Ett sätt att minska byggnaders fotavtryck är att lyfta upp dem en bit från marken. I stället för en modern plintgrund ska gestaltningsförslaget byggas på knutstenar. Det är en traditionell metod som sällan används idag men som med modern anpassning kan fungera bra i Aringsås.

Ensamgården

För att gestaltningsförslaget ska kunna varieras och anpassas efter plats och behov behöver volymerna bli frigjorda från varandra. Här vill jag ta inspiration från ensamgården och låta enskilda volymer placeras på lämpliga platser i landskapet.

8.2 Avväganden

Utöver de gestaltningskvalitéer som räknas upp i föregående avsnitt har en hel del andra avväganden styrts och påverkat utformningen av Nymogen.

Nymogen tar inspiration från de äldre timrade hus som täckte den småländska landsbygden innan nationalromantiken. Här ifrån har materialval, proportioner, färger, detaljer och materialmöten fått sin inspiration.

Då allmogens historia är bred och varierad har gestaltningsförslaget utgått från en generaliserad bild av den småländska byggtraditionen. Fokus har lagts på att skapa en generell överblick och hitta kvalitéer som går att implementera i Nymogen. Större delen av det underlag som har väglett utformningen har avhandlat exteriören. Därför har en naturlig avgränsning blivit att inte koppla interiören lika starkt till den småländska allmogen som exteriören.

Som utgångspunkt i gestaltningsförslaget kommer bekvämligheter som badrum, elektriskt kök och uppvärma rum behållas. Anledning är att projektet inte ska återskapa äldre arkitektur utan inspireras av den.

Många av de detaljer som för 200 år sedan var nödvändiga för ren överlevnad är idag snarare charmiga detaljer då moderna alternativ tagit dess plats. Den öppna spisen har bytts ut mot element, ugn och spis medan jordkällaren och utedasset ersatts av kyl och badrum. Den öppna spisen har idag nya funktioner, den bidrar exempelvis till trevnad, mys och alternativa matlagningssätt, men är inte nödvändigt för ren överlevnad. Medan utedasset idag bara är en olägenhet när bättre alternativ finns.

För att gestaltningsförslaget ska fungera i Aringsås har byggteknik, material och placering anpassats efter platsens förutsättningar. Lösningarna är inte universella men fungerar för den plats i Aringsås gestaltningsförslaget utgår ifrån. Hur dessa lösningar fungerar på andra platser i Aringsås är svårt att säga utifrån det material som funnits tillgängligt. Förslaget ämnar därför inte vara en generell lösning för alla Aringsås bostäder utan ska ses som en källa för inspiration i hur man kan bygga varierat med respekt för både skog och lokal byggtradition.

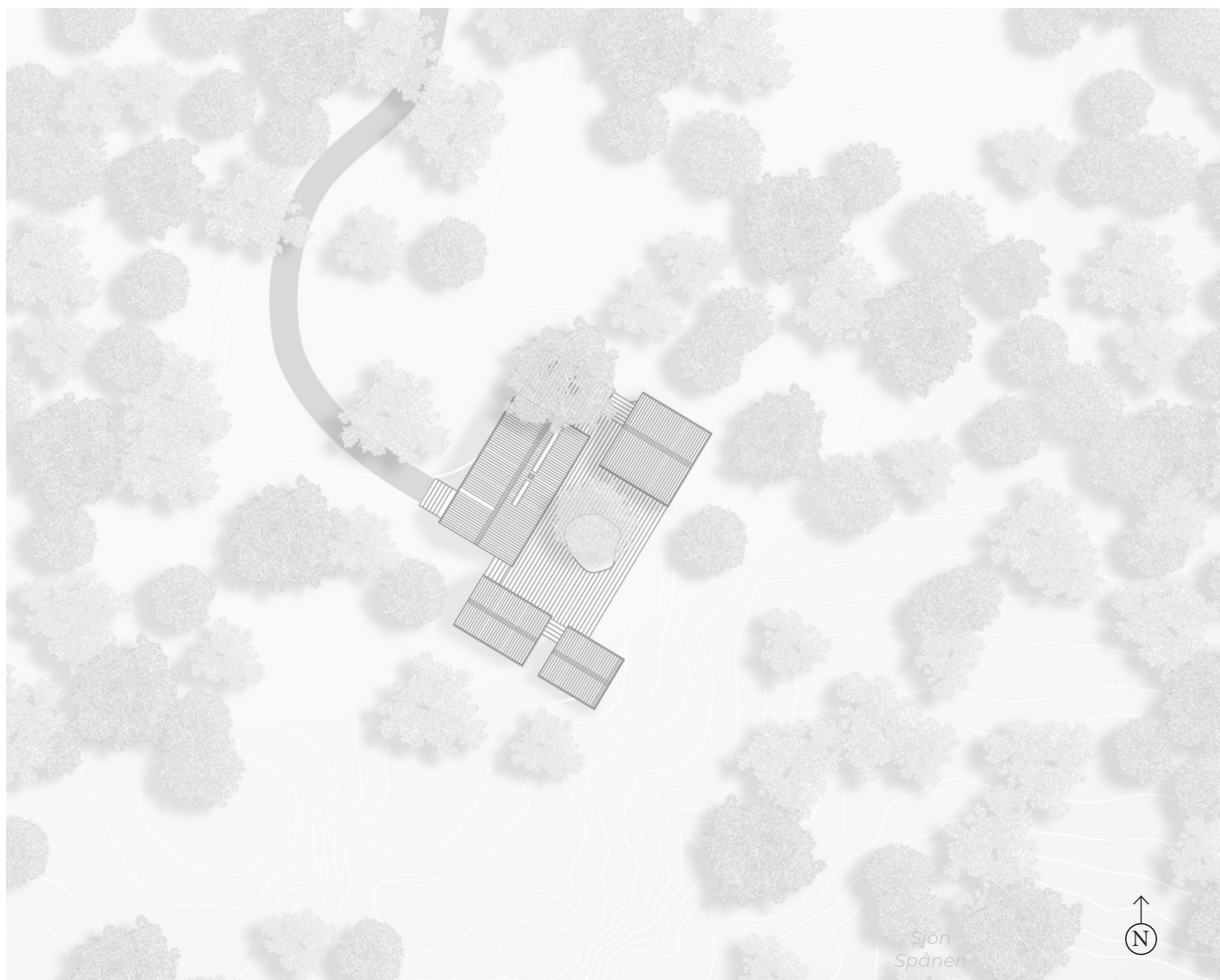
8.3 Nymoge i Aringsås

↑
N
Situationsplan
1:4000

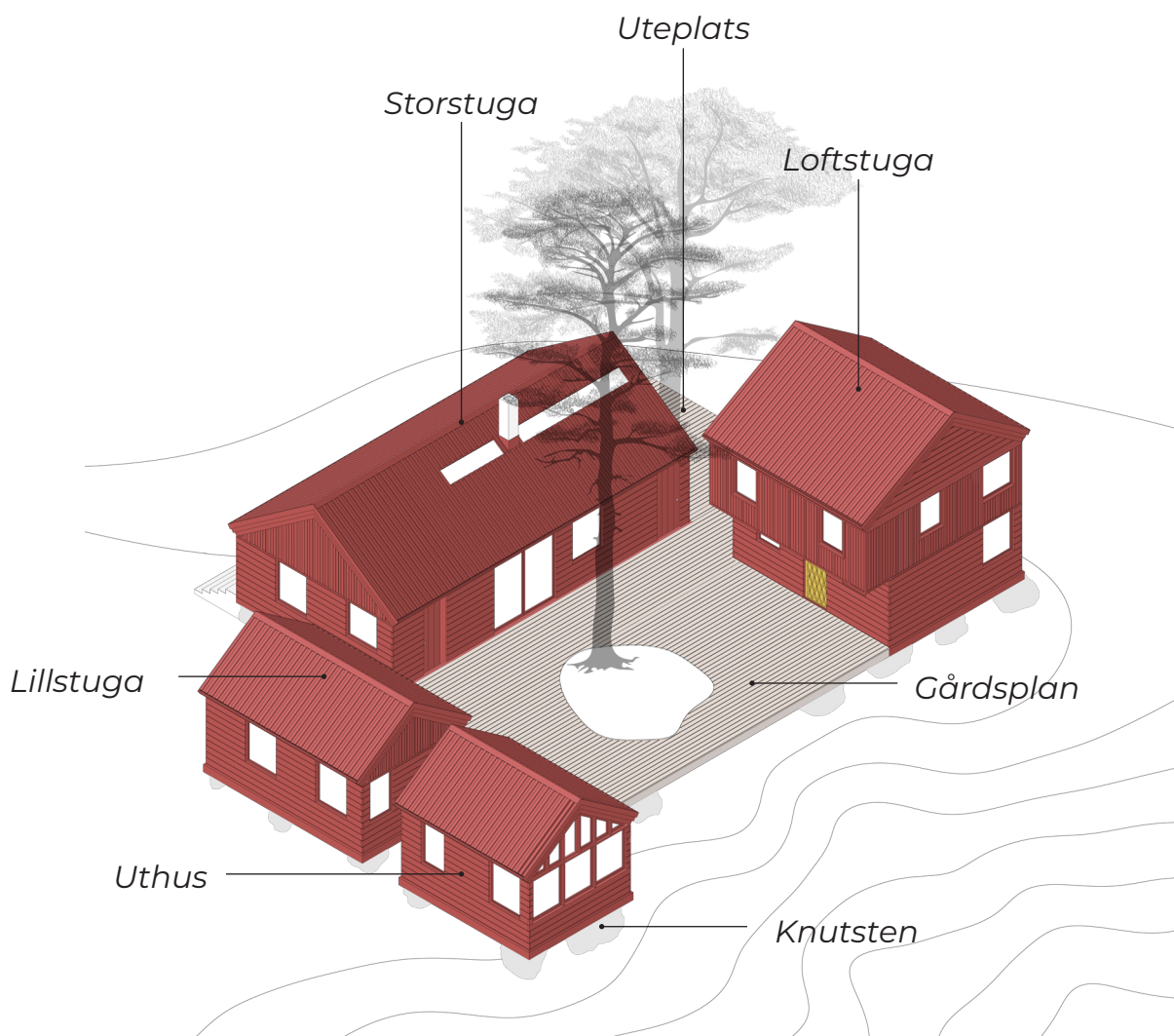

*Situationsplan
1:500*

Placering i landskapet

Den nya gården eller nygården är placerad på gränsen mellan en lätt sluttande plåtå och en brant. Gårdsplanens öppna sida placeras mot branten för att öppna upp mot utsikten och vattnet. Branten hjälper gårdsplanen bli mer privat då insyn från den öppna sidan minimeras. Befintliga träd integreras mellan byggnaderna och blir en del av uteplatsen och gårdsplanen. Knutstenar lyfter upp byggnaderna och gårdsplanen från marken och skapar en ny plåtå i landskapet.

A

Loftstuga

Uteplats

B

B

C

C

Gårdsplan

2

F

K

G

6

5

3

4

ST

TT

TM

Storstuga

A

Lillstuga

Uthus

Plan 1
1:100

0m

1m

5m

10m

Nymoge i plan

I storstugan kommer man direkt in till en förstuga med klädförvaring, städsåp och en liten sittbänk vid fönstret. Från förstugan kommer man till grovköket/ tvättstugan på byggnadens östra sida eller direkt in till en liten korridor. På korridorrens östra sida finns en mindre toalett och på dess västra sida ett förråd. Genom korridoren når man köket.

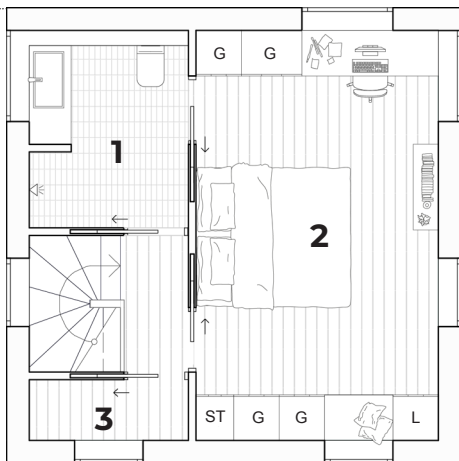
Mitt i köket finns en stor köksö med sittplatser, vask, spis, ugn och inbyggd eldstad. På eldstadens södra sida finns en bakugn som man enkelt når från köksön. På kökets östra sida finns två skjutdörrar som leder ut till gårdsplanen. Mellan köket och grovköket finns ett skafferi som förbinder de två rummen.

I dagligstugan finns en matplats med tillhörande långbänk. Matplatsen rymmer 8-12 personer. Här finns även plats för en soffgrupp med tillhörande tv-bänk. På eldstadens norra sida finns en öppen eld som är fullt synlig från matplatsen och soffgruppen.

I dagligstugans norra del finns det två dörrar, en som leder ut till en mindre uteplats i norr och en som leder ut till gårdsplanen i öster. Likt allmogens dagligstuga är den tätt sammanvävt med köket. Dagligstugan och köket är nymogens sociala kärna. Här kan man samlas runt eldstaden och umgås. Det ingen vägg som skiljer dagligstugan från köket, mötet mellan tegelgolv och plankgolv markerar gränsen. Här ska man kunna se varandra oavsett vart i köket/dagligstugan man befinner sig.

Från gårdsplanens norra del når man loftstugan. Loftstugans överhäng skyddar entrén från regn och snö. Genom entrén kommer man till loftstugans förstuga där trappen tar en vidare upp till loftet. Loftet består av en mindre hall, en sovkammare, ett badrum samt ett förråd. Sovkammaren är tillräckligt stort för att husera en arbetsplats om så önskas.

Övriga rum och byggnader är odefinierade. Här kan planlösningen anpassas efter behov.

Loft
1:100

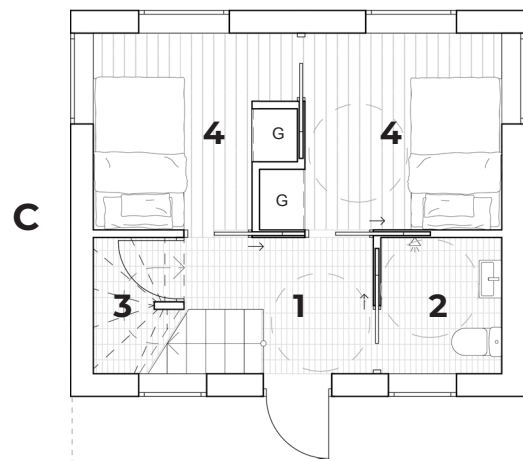
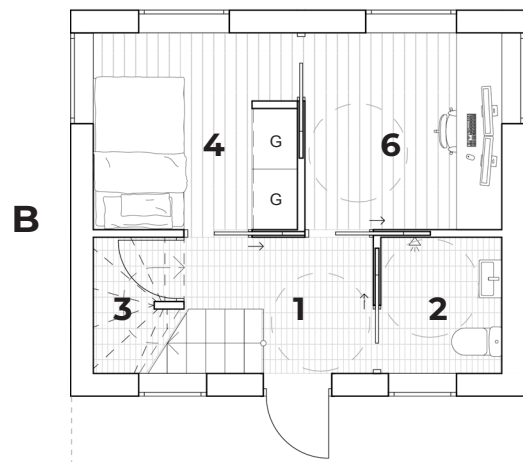
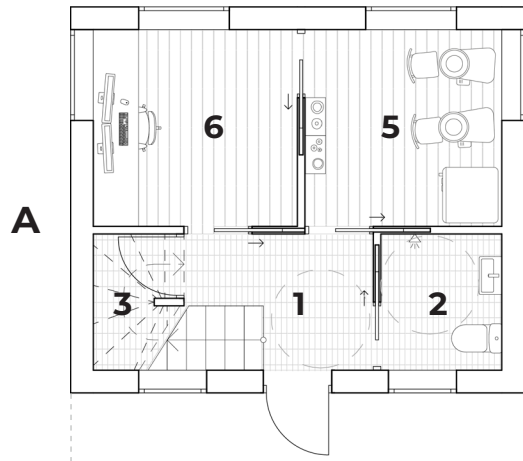
Storstuga: 58,3 m² BOA, 68,4 m² BYA

1. Dagligstuga	22,4 m ²
2. Kök	18,2 m ²
3. Förstuga	4,3 m ²
4. Grovkök / Tvättstuga	5,2 m ²
5. Skafferi	2,0 m ²
6. Badrum	1,5 m ²

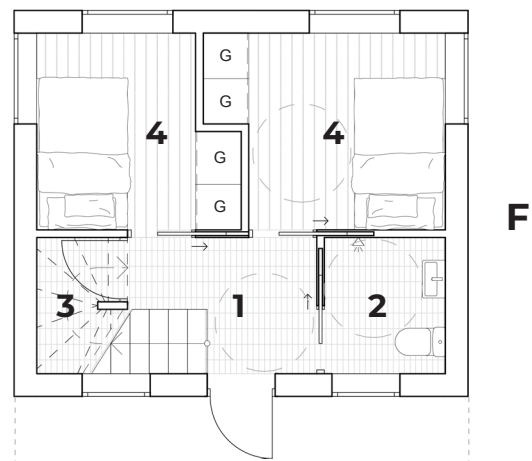
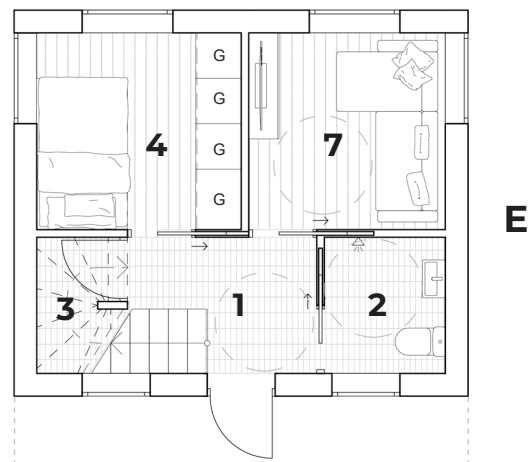
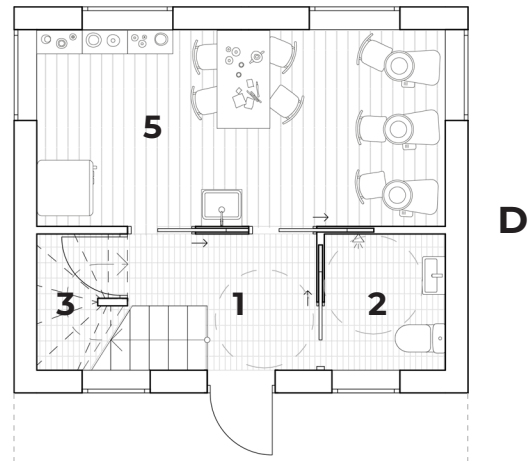
Loft: 29,1 m² BOA, 36,0 m² BYA

1. Badrum	5,4 m ²
2. Sovkammare	17,3 m ²
3. Förråd	1,7 m ²

Cirkulation

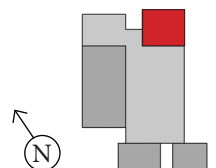

Fasta Väggar

Lofthus: 24,3 m² BOA, 30,6 m² BYA

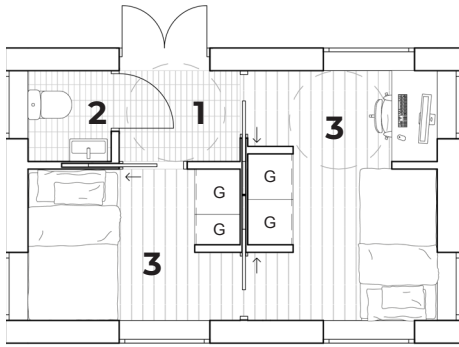
1. Förstuga	4,5 m ²
2. Badrum	2,9 m ²
3. Förråd	2,2 m ²
4. Sovkammare	
5. Krukmakeri / Ateljé	
6. Arbetskammare	
7. TV-stuga	

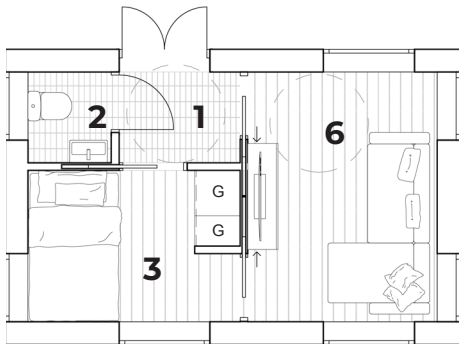
Planförslag Lofthus
1:100

Cirkulation

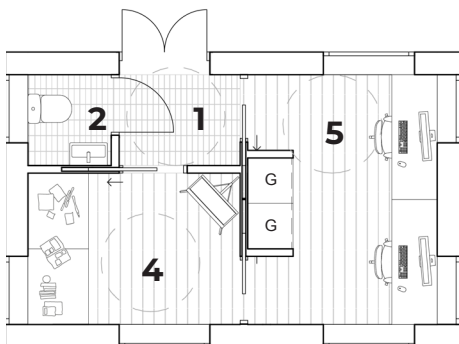
A

B

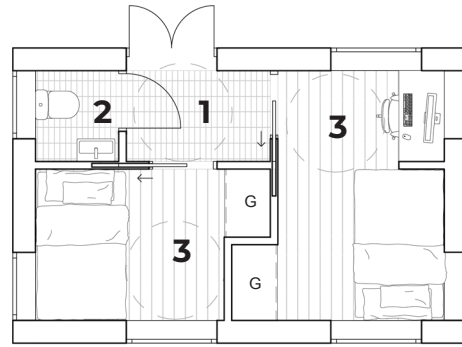

C

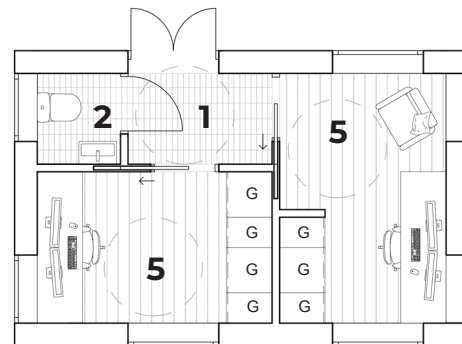

Fasta Väggar

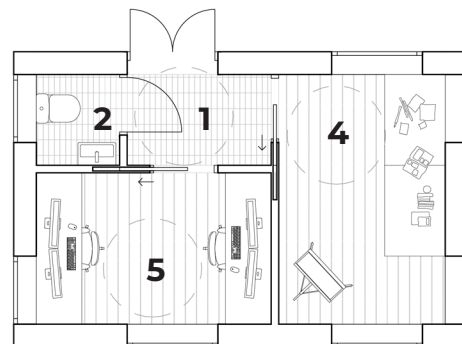
D

E

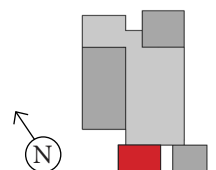

F

Lillstuga: 17,8 m² BOA, 23,4 m² BYA

1. Förstuga	2,3 m ²
2. Badrum	1,3 m ²
3. Sovkammare	
4. Krukmakeri / Ateljé	
5. Arbetskammare	
6. TV-stuga	

Planförslag Lillstuga
1:100

Lofthus

I lofthuset finns det tre fasta rum. Det är förstugan, ett tillgänglighetsanpassat badrum och ett förråd under trappan. I övrigt går lofthusets bottenvåning att inreda efter behov.

Planlösningarna går att kategorisera in i två grupper: Cirkulation eller fasta väggar. Vid cirkulation kopplas de två kamrarna på bottenplan ihop med en dörr i norr. Vid fasta väggar skiljs kammarna åt och nås bara från förstugan. En hybrid mellan dem är plan D där cirkulationen finns kvar men de två kammarna slås ihop till en större (Se planförslag lofthus S.X).

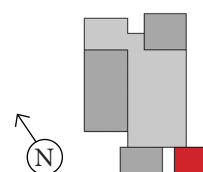
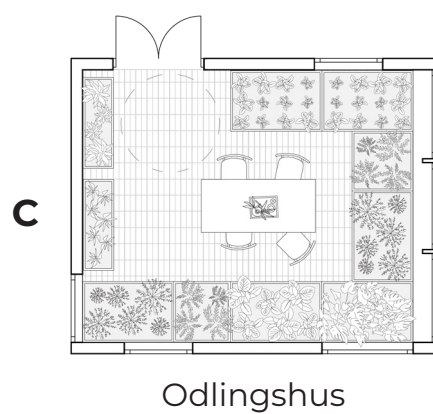
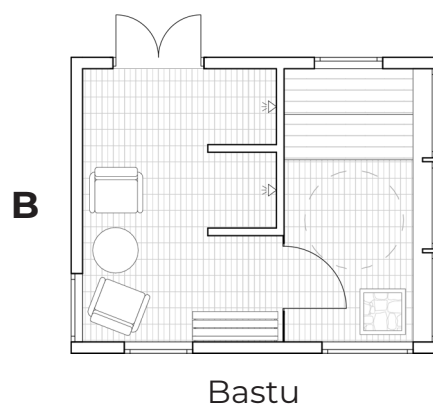
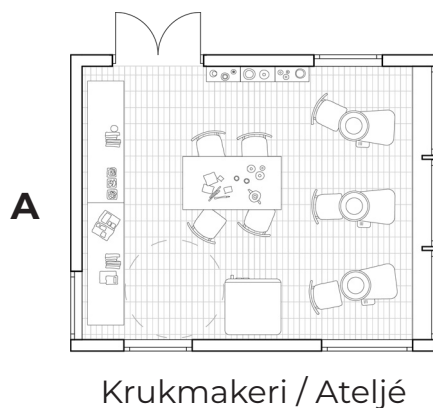
Lillstuga

I lillstugan finns det två fasta rum. Det är förstugan och ett litet badrum. I övrigt är planlösningen i lillstugan fri. Planlösningarna går även här att kategorisera in i cirkulation eller fasta väggar. Vid cirkulation kopplas de två kamrarna ihop med en dörr i söder.

Uthus

Uthuset är den minsta modulen i nymogen. Den har tunnare väggar och är inte tänkt att vara ett fast bostadsutrymme. Uthuset har stora fönster som släpper in mycket ljus och passar därför bra som ateljé, odlingshus eller bastu. Det är ett utrymme med lägre temperatur som värms upp vid behov, men som ger skydd från väder och vind.

Uthus: 15,6 m² BOA, 18,7 m² BYA

Planförslag Uthus
1:100

Fasaden

Nymogens exteriör är inspererad av de äldre småländska timmerhusen. Taket är tjockt och bastant med en nätt takfot. Vindskivan möter ytterväggen precis ovanför dörrar och fönster, en homage till timmerhusens utformning och nätta proportioner.

Den liggande timmret i fasaden bidrar till att husen uppfattas som låga medans den stående panelen under taket förstärker dess resning.

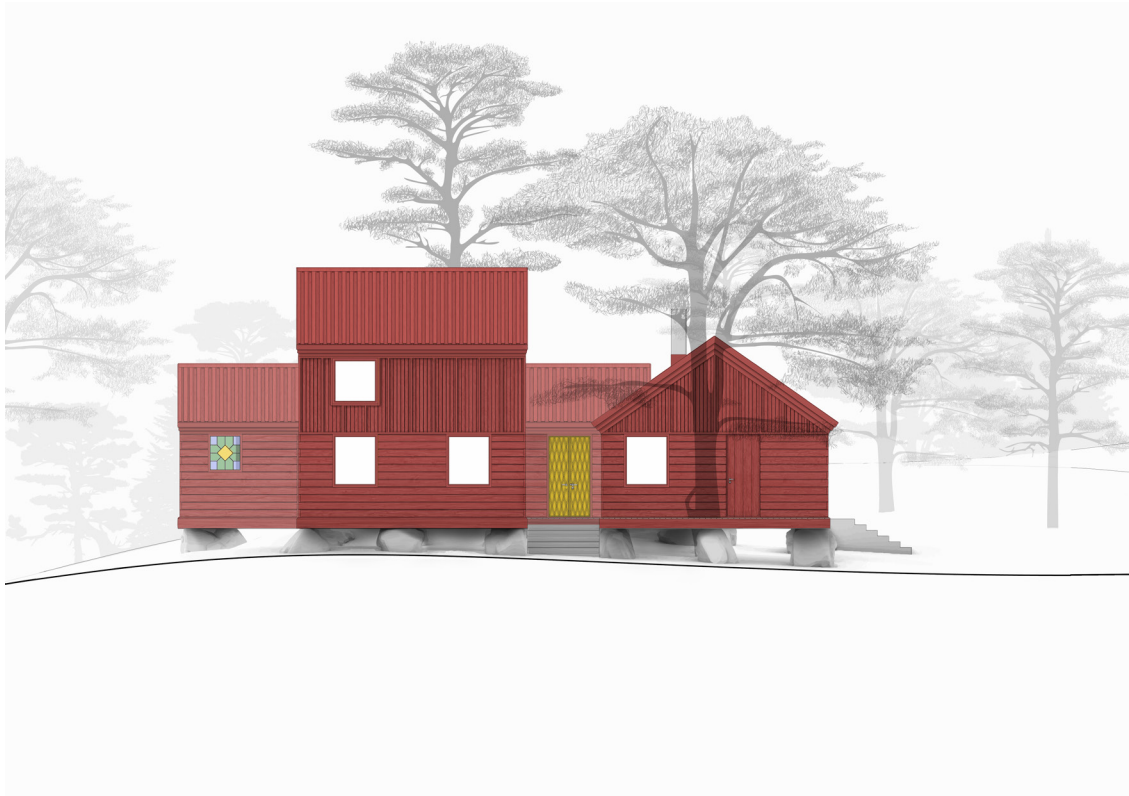

Elevation Väst
1:200

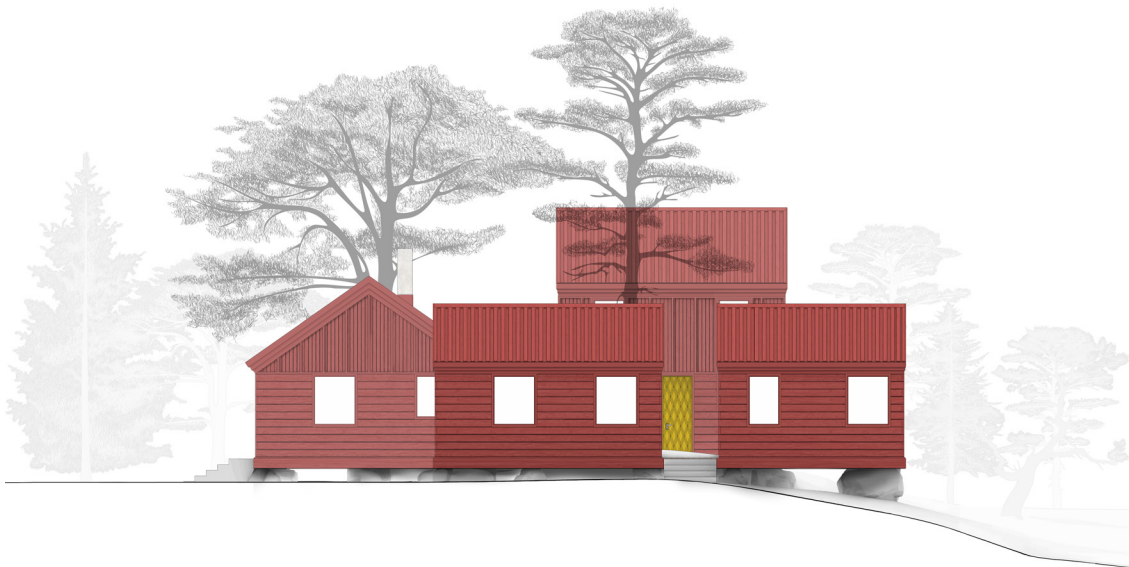

Elevation Öst
1:200

Elevation Norr
1:200

Elevation Syd
1:200

Nymoge i sektion

Storstugan består till största del av dagligstuga och kök. Iorstugan är det öppet upp till nock och takstolarna lämnas synliga. Parallellt med skorstenen finns två takfönster för extra ljusinsläpp.

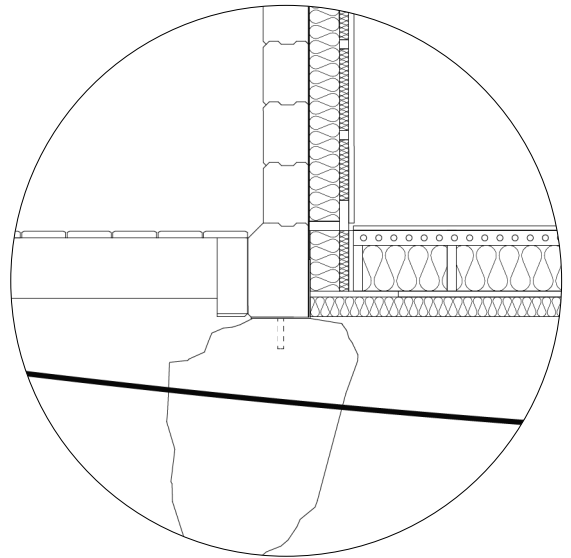
Sektion A:A
1:100

Sektion B:B
1:100

1. Grund:

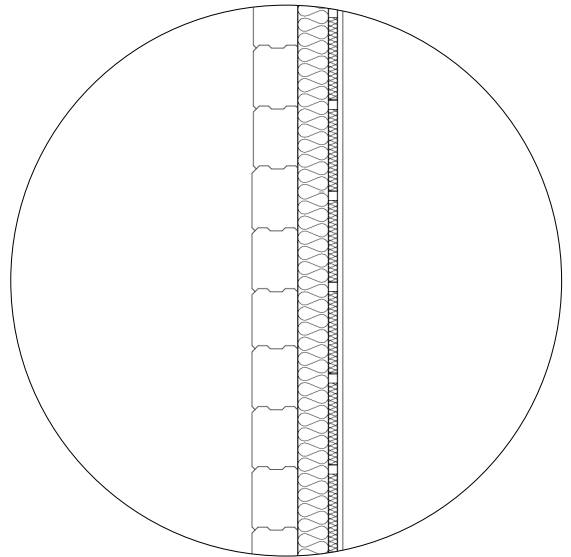
Kanttimmer 200x300mm
Bärlina 70x180mm cc 600mm
Stolpsko
Knutsten

Teknisk Sektion 1
1:25

2. Yttervägg:

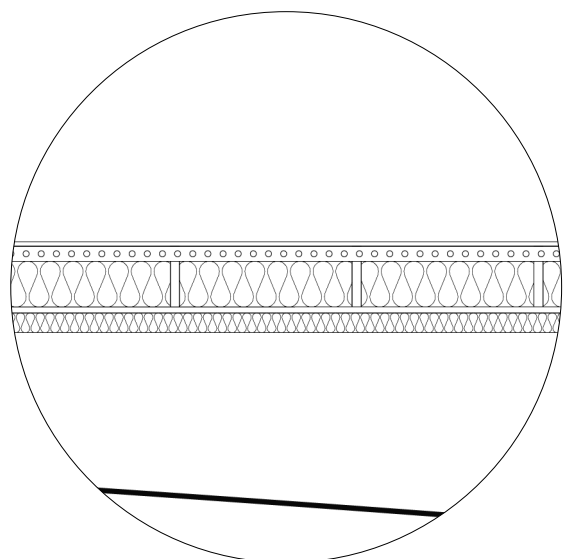
Pärilspons - 12x95mm
Spikläkt - 48x56mm + installationsskikt
Ångbroms
Regel - 45x95mm cc 600mm + Linisolering
Vindskyddsduk
Massivt timmer - 140x200mm

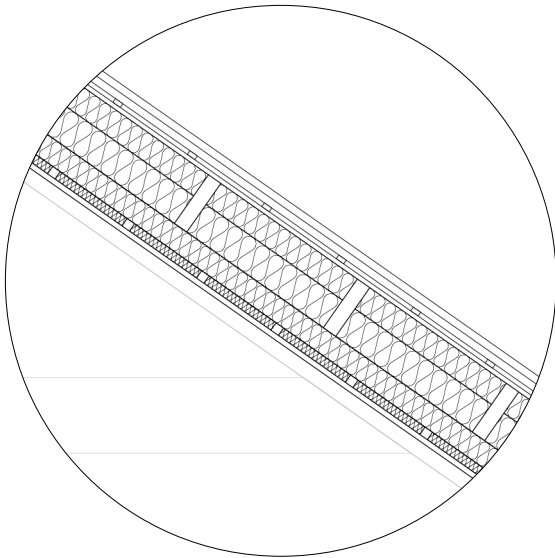
Teknisk Sektion 2
1:25

3. Bjälklag:

Massiva golvbrädor - 22mm
Korkmatta - 6mm
Golvvärmeplåt
Golvvärmerör
Spårad spånskiva - 22mm
Golvbjälke - 50x180mm cc 600mm + linisolering
Råspont - 22x120mm
Ångbroms
Träfiberskiva - 50mm

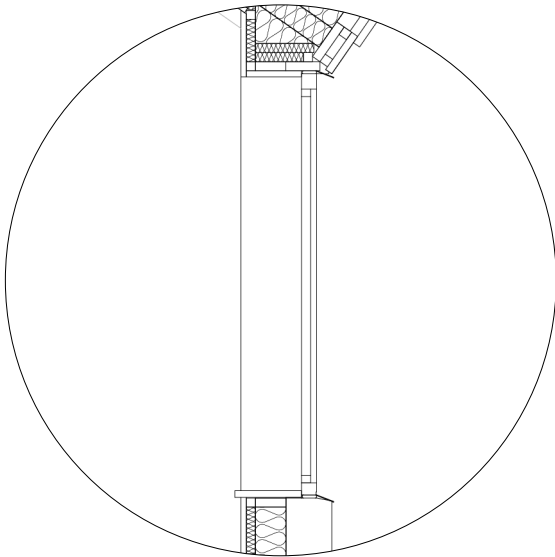
Teknisk Sektion 3
1:25

4. Tak:

Falbrädor - 22x145mm
 Bärläkt - 22x75mm
 Ströläkt - 25x48mm
 Diffusionsöppen takduk
 Råspont - 22x120mm
 Takbjälke - 70x195mm cc 600mm + Linisolering
 Takstol - 70x220mm cc 1200mm
 Linisolering - 95mm
 Ångbroms
 Spikläkt - 48x56mm + installationsskikt
 Pärlspont - 12x95mm

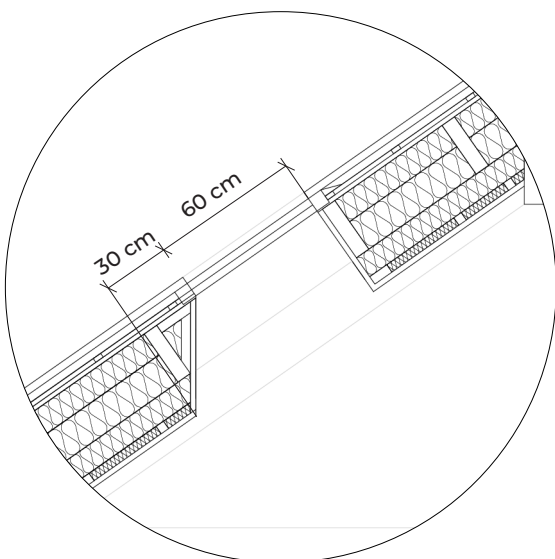
Teknisk Sektion 4
1:25

5. Fönster:

Fönster - B1100 x H1400mm

Teknisk Sektion 5
1:25

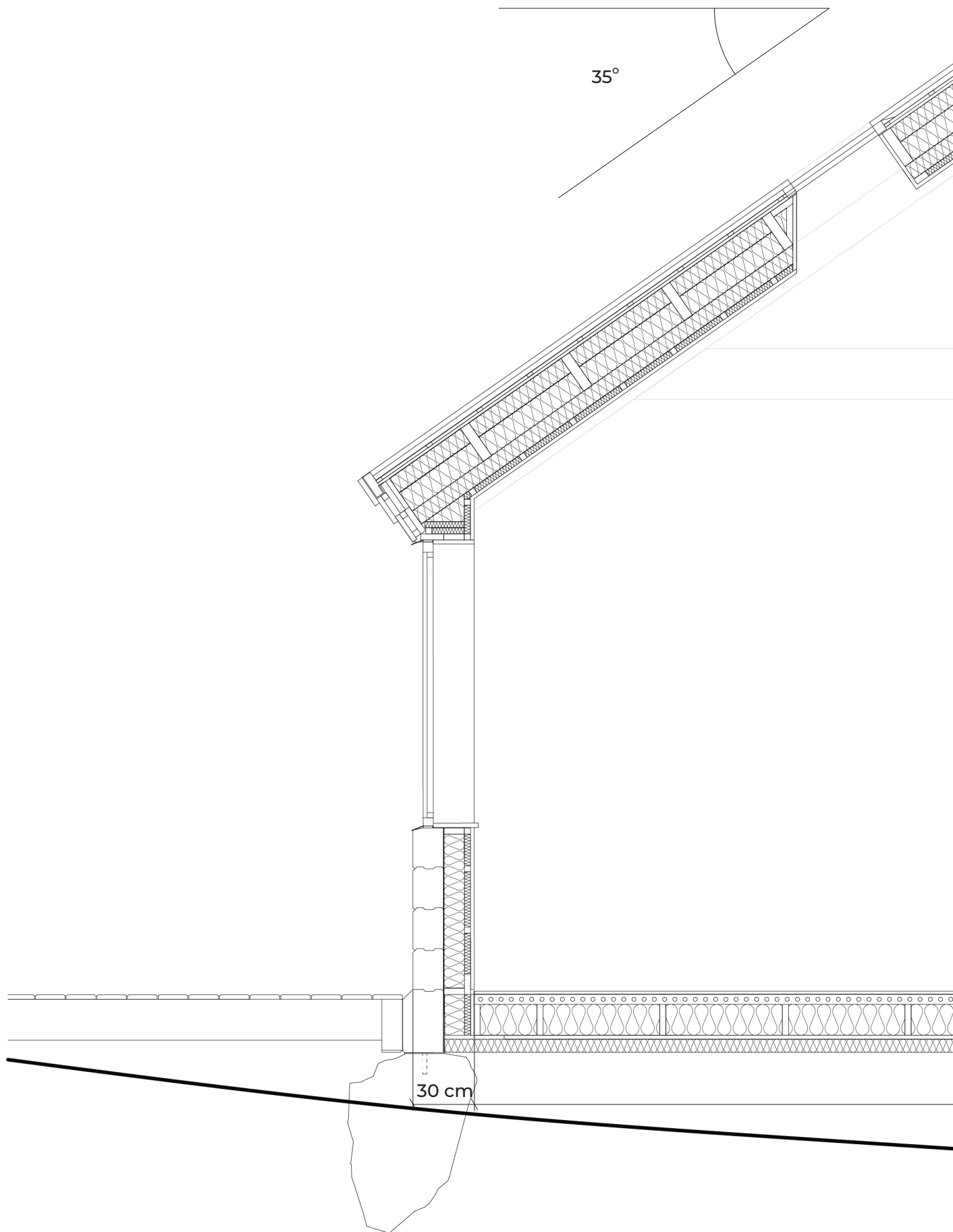

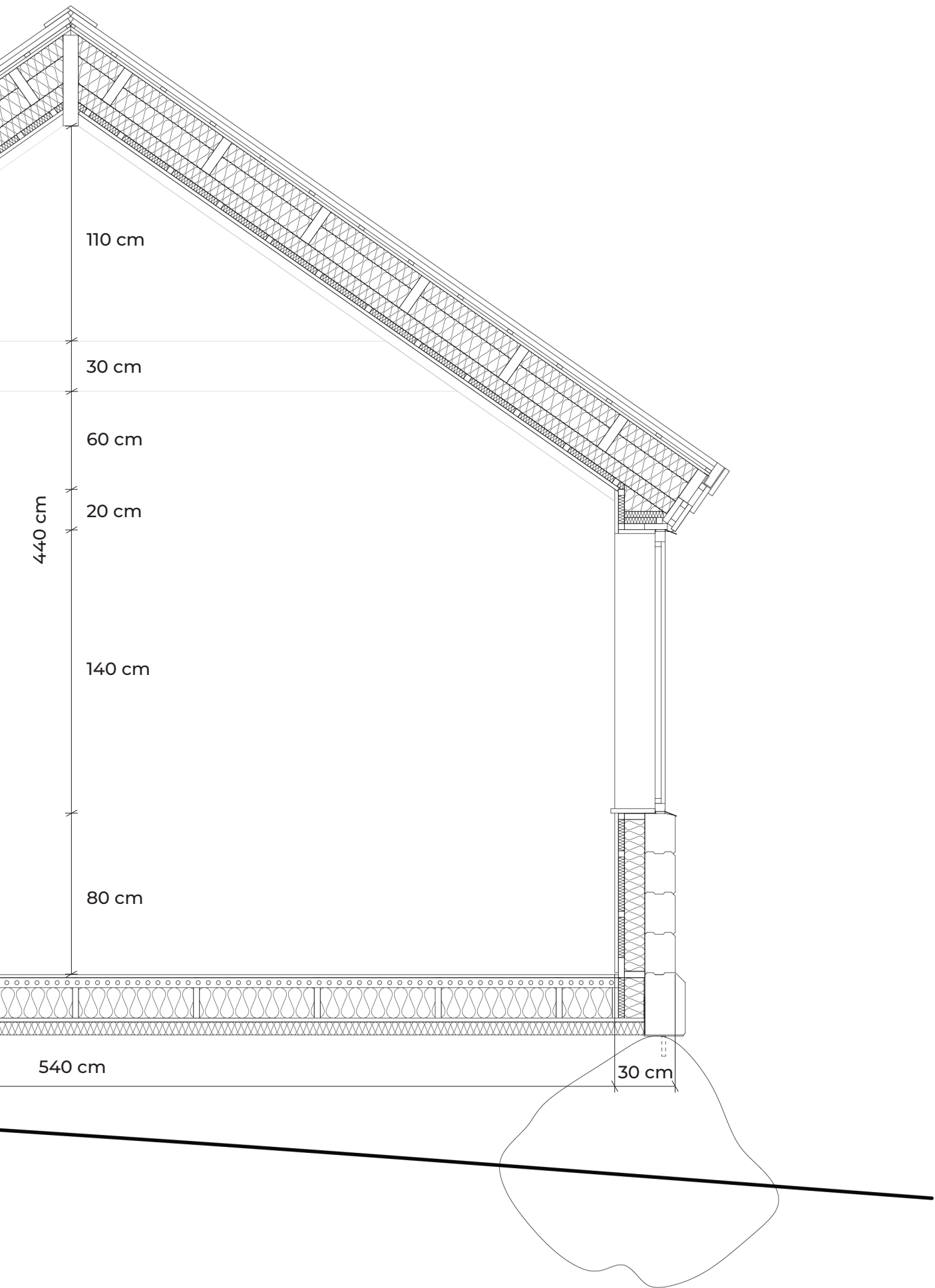
6. Takfönster:

Takfönster - H600mm

Teknisk Sektion 6
1:25

Sektion C:C
1:25

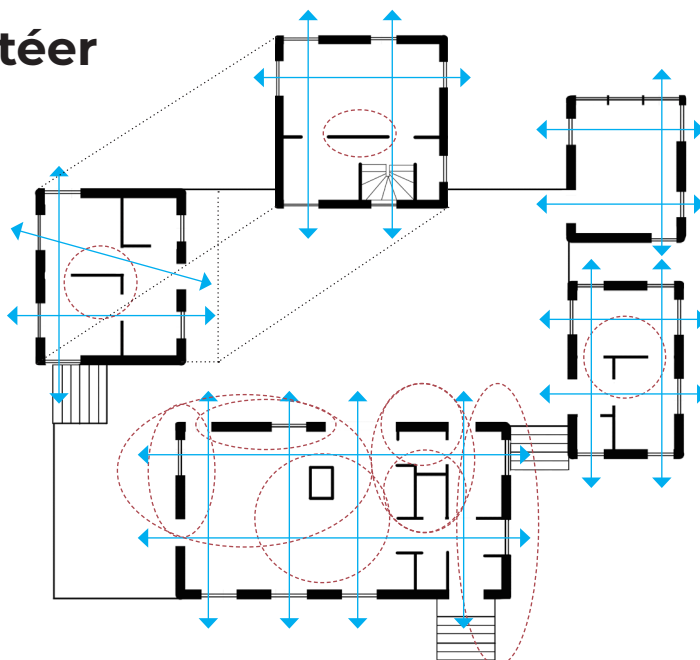

Visualisering
Dagligstuga och kök

8.4 Applicering av kvalitéer

Cirkulation och siktlinjer

I utformningen av nymogens olika rum och byggnader har siktlinjer och cirkulation styrt planlösningen. Siktlinjerna g r att arkitekturen ständigt ses ur nya perspektiv. Cirkulationen varierar flödet till nymogens alla rum.

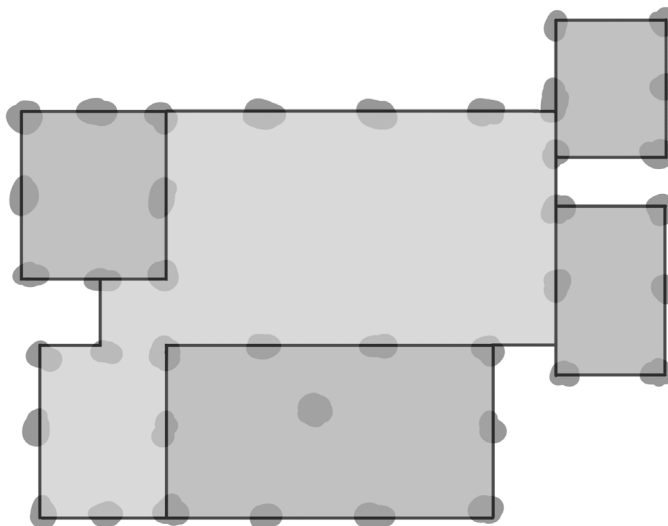

Ett diagram över nymogens siktlinjer och cirkulation.

Natursten som knutsten

För att förankra byggnaderna i landskapet används knutstenar istället för plintgrund eller torpargrund. Stenarna ramar in nygården och f r upp byggnaderna en bit från marken. Det g r att marken under husen f r fortsätta vara en del av skogen.  ver tid kommer ris, buskar, lavar och mossa kl  in i knutstenarna och få nygården att bli en del av landskapet.

En extra sten placeras under storstugans eldstad för att stötta upp dess tyngd.

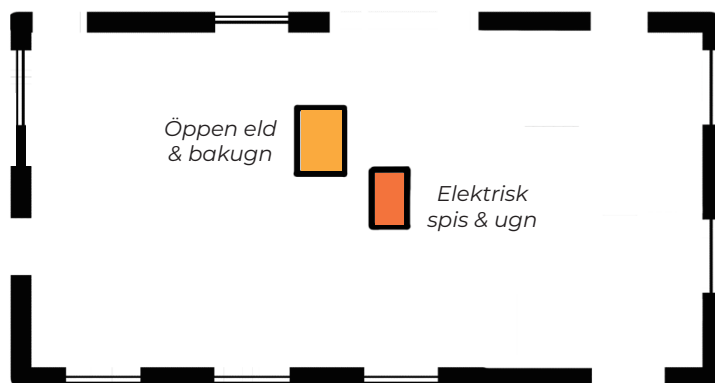

Ett diagram över nyg rdens knutstenar.

Eldstaden

I nymogen har eldstaden fått tillbaka sin centrala roll. Den är placerad mellan köket och dagligstugan i den imaginära vägg som skiljer de två rummen åt.

Eldstaden har två öppningar, en bakugn riktad mot köket och en öppen eld mot dagligstugan. I direkt anslutning till eldstaden återfinns dess moderna motsvarigheter, den elektriska spisen och ugnen.

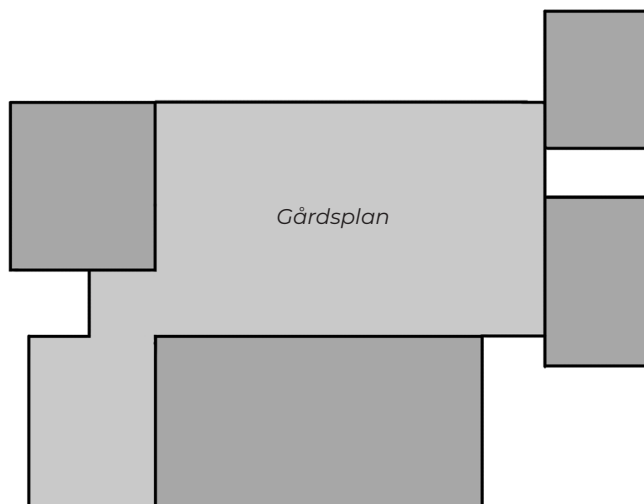

Eldstaden och spisen står centralt i Storstugan

Gården som förebild

I nymogen finns ingen tomt eller trädgård i traditionell mening. Dess motsvarighet är det trädäck (gårdsplan) som förbinder nymgårdens alla hus. Utanför däckets ränder råder allemansrätten. Husens placering gör gårdsplanen privat utan behov av en avskärmande mur eller staket.

Distansen mellan husen gör att man tvingas ta del av den miljö man är bosatt i, skogen. Man får uppleva en variation i temperatur, ljus, väder och årstid.

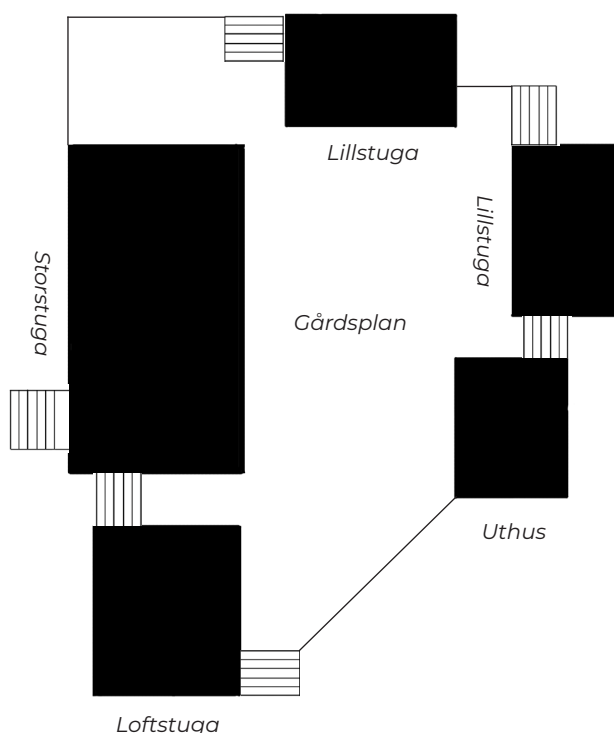
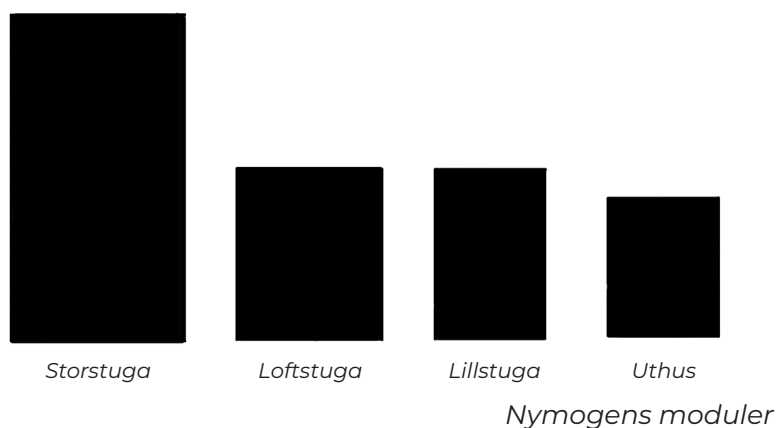
Gårdsplanen är central och knyter samman nymogens moduler.

En växande ensamgård

Nymogens gårdar utgår från fyra grundmoduler: Storstugan, loftstugan, lillstugan och uthuset. Tack vare att de är fristående från varandra finns det en flexibilitet i hur de placeras i landskapet. Modulerna kan placeras så att de inte hamnar i konflikt med träd, stenar eller berghällar. Modulerna förbinds sedan med hjälp av trädäcket. Variationer i modulernas placering gör varje gårdskonstellation unik, precis som ensamgårdarna varit historiskt.

Storstugan är hjärtat i Nymogen, den sociala kärnan. Vid utformning av nya gårdar kan man utöverorstugan fritt addera moduler efter behov. Vilka typer av moduler och antalet som används kan skilja sig mellan olika nymgårdar.

I utrymmet mellan hus placeras trappor. Trapporna suddar ut gränsen mellan gårdsplanen och skogen och möjliggör stor frihet i hur man rör sig mellan hus, skog och gårdsplan. Vid behov kan trappor bytas ut mot ramper.

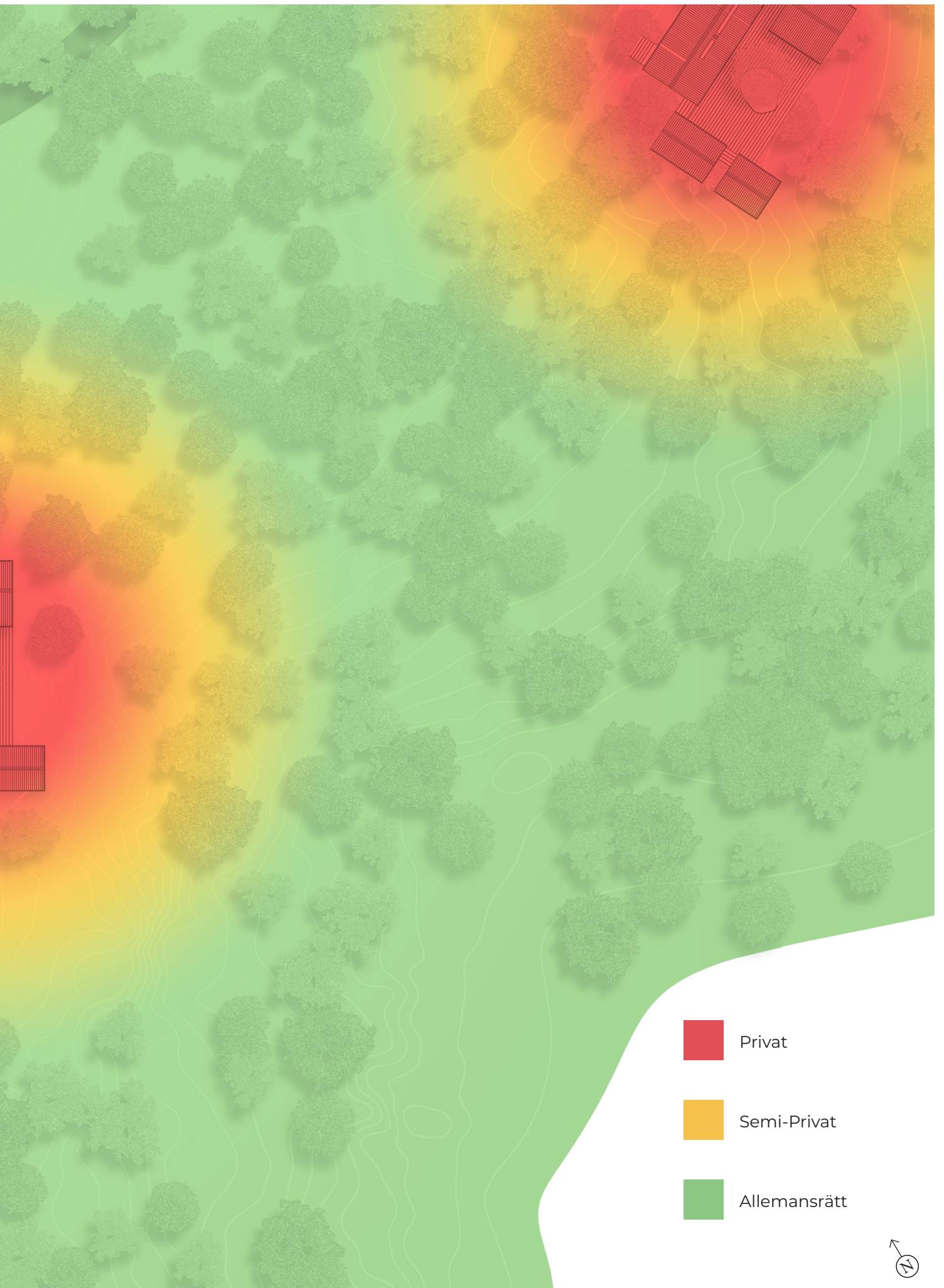

En alternativ gårdskonstellation

An aerial photograph of a forest with a winding path and several buildings, overlaid with a rainbow gradient. The path is a dark, winding line that starts from the top right and curves towards the bottom left. The buildings are simple rectangular structures with some internal details, located in the top left and bottom right corners. The forest is represented by numerous small, stylized tree icons. The rainbow gradient transitions from red at the top and bottom edges to green in the middle, with yellow and orange in between.

8.5 Tomt och allemansrätt

I en skog som ska kunna fungera både som bostadsområde och rekreationsområde kan inte traditionella tomter existera. I stället byggs bostäderna på mark med nyttjanderätt. Varken staket, murar eller häckar separerar bostäderna från skogen. I stället används psykologi för att differentiera dem åt. Bostäderna är privata och området runt omkring blir därmed semi-privat. Desto närmare personer i skogen kommer bostäderna desto mer upplevs det som att man inkräktar på någons tomt, allt detta utan att strikta gränser behöver uppföras. Detta gör att de boendes rätt till privata ytor och skogens allemansrätt kan samspela utan linjer eller gränser.

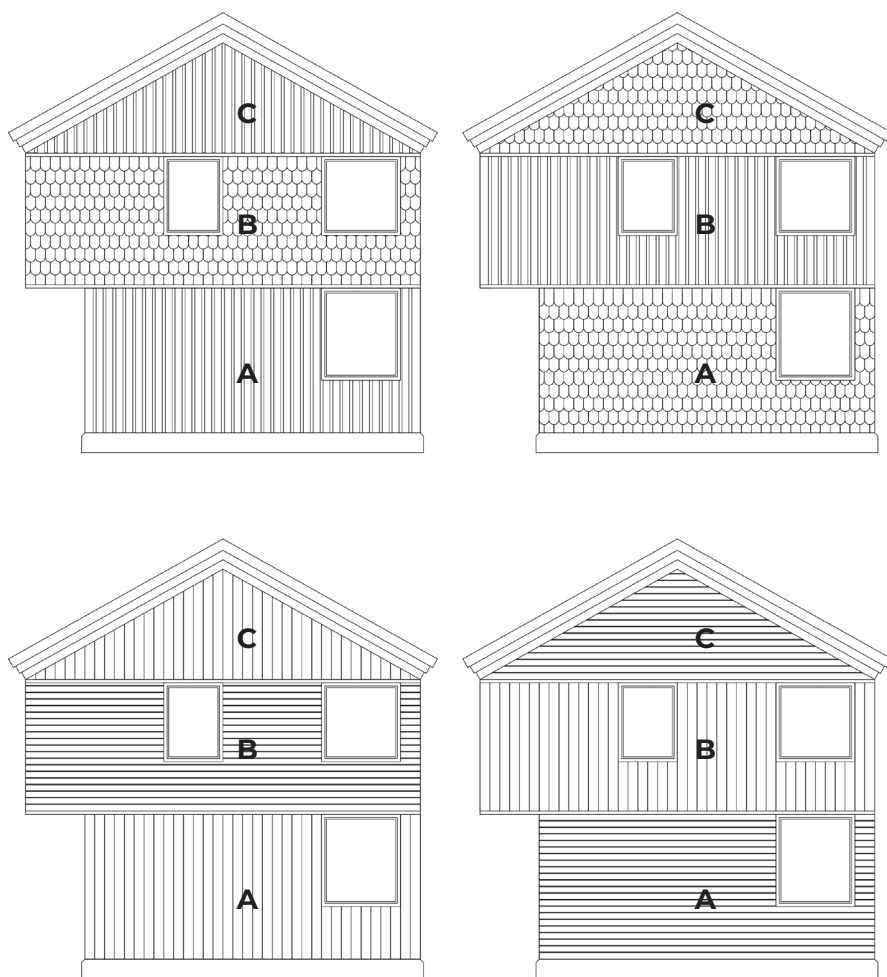
Privat

Semi-Privat

Allemansrätt

8.6 Utformning

Lofthus med olika fasadkombinationer.

Fasad

Nymogens fasad kan varieras efter personlig preferens. Men det finns tre krav på hur fasaden ska utformas för att kvarteret som helhet ska få en arkitektonisk samhörighet. Dessa är:

1. Fasadmaterialet är alltid trä.
2. Fasadyta **A** och **C** ska ha samma typ av fasadpanel. Fasadyta **B** ska ha en kontrasterande panel.
3. Alla hus inom varje nygård ska ha samma kombination av fasadpanel.

Fönster och dörrar

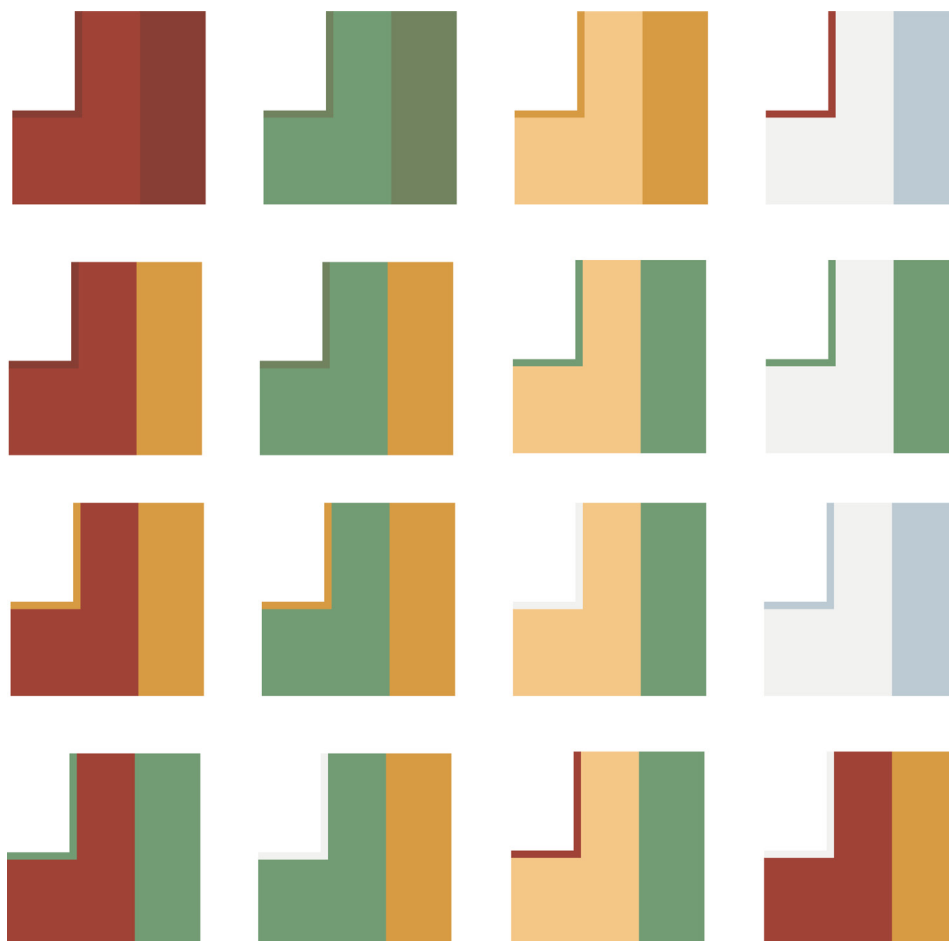
I nymogen ska profilerade paneldörrar eller spegeldörrar användas till entrédörren. Till övriga dörrar används bräddörrar eller paneldörrar som målas i samma färg som fasaden. Exakt utformning av dörrarna i övrigt avgörs av personlig preferens.

Spröjs är en markör för under vilken tidsålder en byggnad uppförts. Tack vare att vi idag kan

producera stora fönster utan att foga samman flera mindre glaspartier blir det fel om spröjs används i nymogen. Undantag görs för toalett- och badrumsfönster där spröjsen bidrar till insynsskydd. Då utformas de likt äldre blyinfattade fönster med färgglatt glas för att tillåta ljusinsläpp men minska insyn. Fönster markeras med ett smalt fönsterfoder i samma färg som fasaden, undantag görs för timrade fasader där fönstret istället dras tillbaka 5 cm.

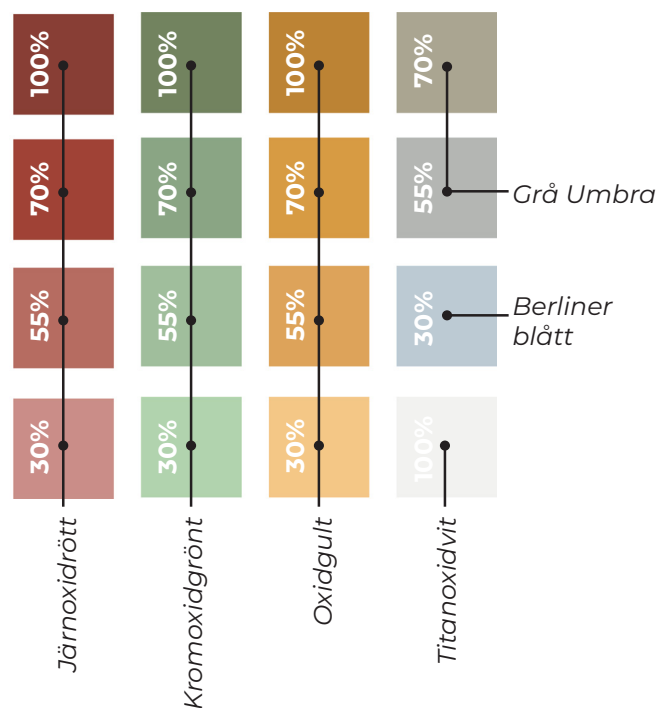
Färg och Kulör

Nymogens färg och kulör kan också varieras efter personlig preferens. Men även här finns vissa krav för hur husen ska målas. Fasaderna ska målas med antingen slamfärg eller linoljefärg. Fönster och dörrar målas med linoljefärg och storstugans putsade eldstad med tillhörande skorsten målas med vit pigmenterad kalkfärg.

Olika färgkombinationer på fasad, fönster och dörrar.

Diagram över pigment och mättnadsgrad.

Alla byggnader inom varje nygård ska målas med samma färg och kulörkombination. Nymoge kan målas med pigmenten järnoxidrött, kromoxidgrönt, oxidgult, titanoxidvit eller grå umbra. Dörrar och fönster får även målas med Berliner blå. Pigmentkoncentrationen anpassas efter personlig preferens men bör ligga mellan 30-100% mättnad.

Sammanfattning

Nymogen får man utforma med frihet under ansvar. Syftet med reglerna är inte att låsa fast utformningen av husen utan att förankra dem i den lokala byggtraditionen. Fasadpanel, dörrar, fönster och kulör kan varieras med omsorg och finess. Det skapar variation där hus påminner om varandra utan att bli identiska och utan att tappa den lokala anknytningen.

8.7 Materialitet och möten

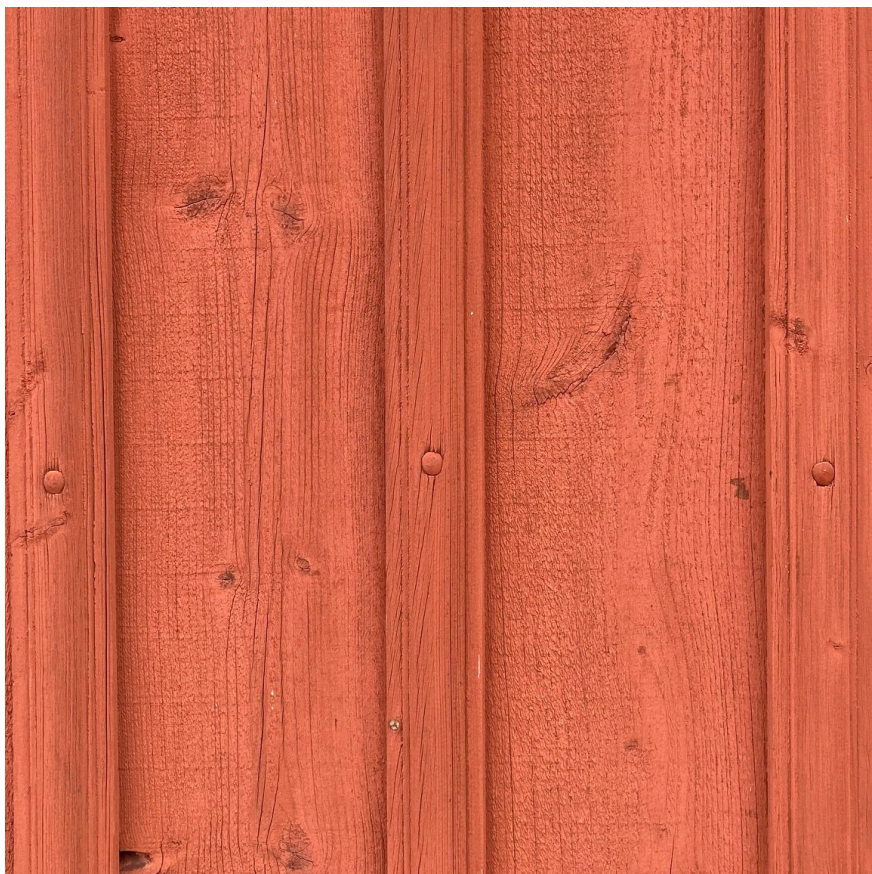

Fig 24.
Till fasaden används ohyvlat sågad furu eller gran. Virkets råhet med kvistar, sprickor och ojämnheter påminner om det åldrade och väderbitna träet i allmogehus.
(Sunda Byggvaror AB, u.å.)

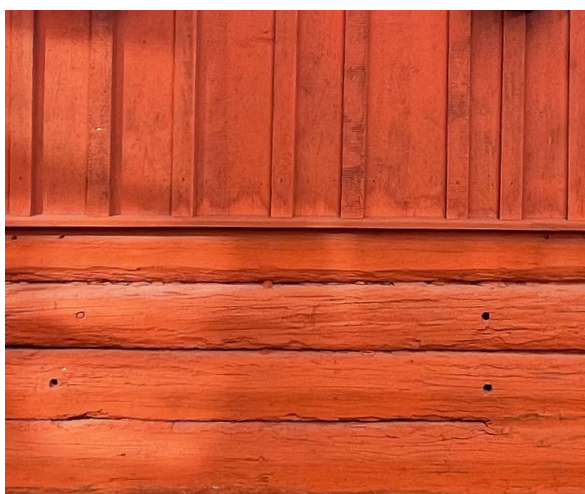
Fig 25.
Trappor till farstu och trädäck byggs av granitblock. Med tiden kommer blocken återtas av naturen smälta in i landskapet.
(Thorn, u.å.)

Fig 26.
Byggnaderna täcks av faltak eller stickspån. Taket målas i samma färg som fasaden.
(Sundsvalls byggnadsvård, 2018)

Inomhus möter trägolv och tegelgolv varandra utan golvlist. Till tegelgolven används återbruks- eller hantverkstegel för att få rätt patina. Trägolvet tillverkas av planhyvlad furu som såpas eller vitlaseras. Spikar lämnas synliga.

Övergången mellan fasadytor markeras med en horisontell list.

*Fig 27.
Trädäcket går ända emot berg och stenar. Runt träd lämnas det plats för att trädet ska kunna fortsätta växa utan att skada trädäcket.
(Byggoteknik, u.å.)*

*Fig 28.
Stenar som behöver flyttas vid exempelvis vägkonstruktion i Aringsås används till Nymogens knutgrund.
(Mickelsson, 1968)*

9.1 Reflektion

Det här arbetet har blivit en ögonöppnare för mig i väldigt många frågor. Möjligheterna när man är fri att utforska vad man vill är berusande men också skrämmande. Arbetet har lett mig ned längs många villostigar och ibland har det varit svårt att hitta tillbaka. Men i slutändan har omvägarna ofta varit nyckeln till ett genombrått.

En av mina utgångspunkter med det här projektet var att undersöka kritiken mot modern arkitektur och se om man kan förbättra den med hjälp av lokal byggtradition. Arkitekturupprorets kritik av den moderna arkitekturen tycker jag är rättvis men jag delar inte deras syn på att allt gammalt är vackert och allt nytt bör se gammalt ut. Jag tror inte det räcker med att slänga på lite ornament och ett par spröjsade fönster för att återskapa en svensk byggidentitet. Arkitektur måste uppnå mer än att se gammal eller "traditionell" ut. Det är här jag tycker det blir intressant på riktigt att utforska regional bygghistoria och låta sig inspireras av den. Enligt mig bör inte framtidens byggnader återskapa gammal arkitektur, utan låta sig inspireras av den. Inkorporera kvalitéer från det gamla i en modern kontext.

En annan viktig del i arkitekturnostalgin tror jag ligger i hantverket. Äldre hus är tillskillnad från idag till stor del tillverkade för hand. Det finns något magiskt i variationerna, uttrycket och misstagen i hantverkssnickeri. Tyvärr är hantverkstillverkning idag en dyr och tidskrävande process. Jag tror inte nyckeln är att återgå till helt handgjorda hus, utan snarare att välja ut vissa element och detaljer som är värda att tillverkas för hand. Annat mindre viktigt kan standardiseras och tillverkas industriellt för att spara tid och pengar. Men någonstans måste både byggherrar och husägare bestämma sig för att det är värt den extra kostnaden eller tiden.

På samma sätt som arkitekturupproret ser klassiskt stil som ett förhållningssätt ser jag nymoge som ett förhållningssätt. Den utgår till skillnad från arkitekturupprorets förhållningssätt inte ifrån estetiska element som godtyckligt kan klistras på vilken byggnad som helst, utan från att undersöka lokal byggtradition och dess arkitektoniska kvalitéer. Den handlar om att förstärka lokal identitet genom att tolka det förflutna i stället för att återskapa det.

På en större skala skulle nymoge kunna agera som en katalysator för mindre och större orter att undersöka och identifiera vad som definierar dem. I stället för att extravaganta skrytbyggen för att "sätta sig på kartan", skulle arkitektur inspirerad av den lokala byggtraditionen kunna bidra till intressantare städer med starka identiteter. Ett hopkok av det bästa inom arkitektur från både då och nu, där man respekterar traditioner men också skapar nya.

* * *

En av de mest intressanta aspekterna av det här projektet var att undersöka hur olika tings betydelse har förändrats över tid. Ett tydligt sådant är den öppna spisen. Tidigare har den varit stommen i folks välbefinnande. Den gav värme, ljus, en plats att laga mat och höll byggnaderna torra och fria från röta och mögel. Idag har vi andra lösningar och produkter som tillgodoser alla ovannämnda behov. Den öppna spisen är inte längre essentiell men fortfarande älskad. Den tillgodoser andra behov idag, känslan av trygghet, ro eller "mys". Kanske är dess status högre idag än den var förr när den gått från en livsnödvändighet till en lyxprodukt. I ett förändrande klimat där extremväder blir vanligare kan den öppna spisen bli en trygghet i händelse av strömavbrott. Om alla bekvämligheter vi tar för givet slutar fungera kan ett analogt alternativ vara värt mycket.

I det här projektet är den öppna spisen i centrum, men kanske inte central. Det hade varit intressant att undersöka hur eldstaden kan integreras mer i arkitekturen. Ge den fler dimensioner, fler funktioner och låta den bli något mer än bara en eldstad. Tyvärr har tiden varit en begränsande faktor. I de tidiga skisserna av det första och förkastade förslaget var spisen både trappa, förvaring och eldstad. När jag väl insåg att det första förslaget var fel väg att gå fanns tyvärr inte tid att utforska eldstaden ytterligare.

* * *

En konsekvens av min djupdykning in i den småländska allmogetraditionen blev att Aringsås utmaningar hamnade lite i skymundan. Aringsås har fortfarande varit en stor del av det här projektet

men om mer tid hade funnits hade jag velat jobba ännu mer med hur platsen interagerar med arkitekturen. Jag tror att om vi ska kunna möta de utmaningar ett förändrande klimat för med sig så måste arkitekturen anpassas efter plats och inte platsen efter arkitekturen. Skogen är central i kampen mot klimatkrisen och därför måste vi kunna utvidga våra städer utan att minska vår skog.

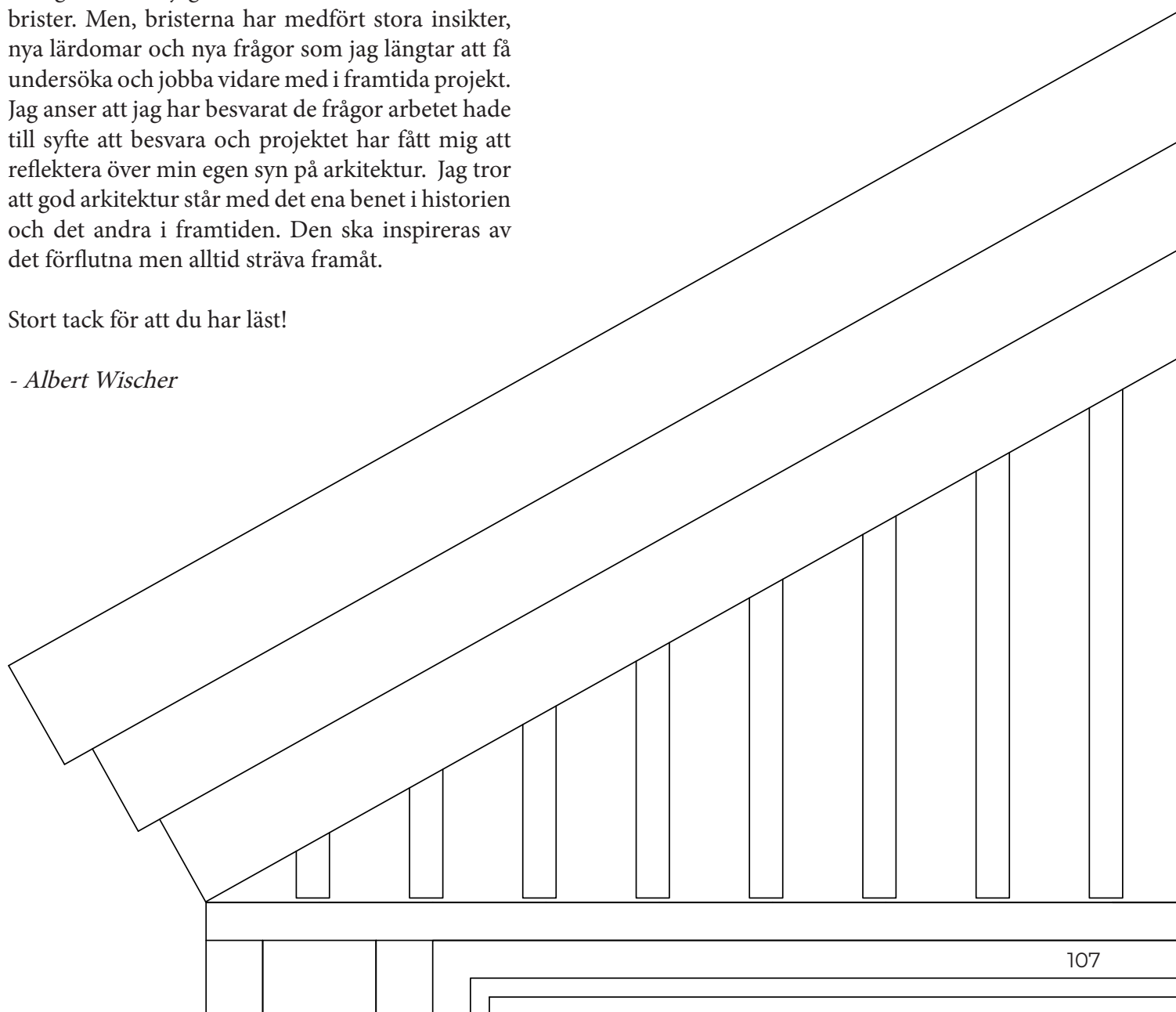
En annan konsekvens av tidsbristen var interiörens historiska koppling. Det hade varit otroligt roligt att undersöka den småländska allmogens interiör och inspireras av den. Området är dock mycket omfattande och tiden räckte in till för att fördjupa mig i ämnet.

* * *

Jag är otroligt stolt över mitt projekt Nymoge i Aringsås, men jag är också medveten om dess brister. Men, bristerna har medfört stora insikter, nya lärdomar och nya frågor som jag längtar att få undersöka och jobba vidare med i framtida projekt. Jag anser att jag har besvarat de frågor arbetet hade till syfte att besvara och projektet har fått mig att reflektera över min egen syn på arkitektur. Jag tror att god arkitektur står med det ena benet i historien och det andra i framtiden. Den ska inspireras av det förflutna men alltid sträva framåt.

Stort tack för att du har läst!

- *Albert Wischer*

10.1 Textreferenser

Böcker

Kjelberg, H. (1999) *Byggnadsmåleri med Traditionella färgtyper*
Uppsala: Riksantikvarieämbetet / TK i Uppsala AB

Ohlsson-Leijon, K., Reppen, L. (2001) *Landskapshus: Svensk byggtradition*
Västerås: Hus & Hem / ICA Förlaget AB

Åsgrimd-Berlin, A. (1989) *Våra hus - Om byggnadskultur i Gislaveds kommun*
Värnamo: Jönköpings läns museum / Stadsarkitektkontoret / Gislaveds kommun

Tidsskrifter

Lindahl, U. (1999) Ivan - Spåntillverkare i andra generation.
Byggnadskultur (1)
https://web.archive.org/web/20100818190443/http://www.byggnadsvard.se/index.php?option=com_content&view=article&id=213:ivan-spantil-lverkare-i-andra-generation&catid=45:material&Itemid=69
[2022-05-24]

Hemsidor

Anebyhusgruppen. (u.å.) *Våra husmodeller*
<https://anebyhusgruppen.se/vara-husmodeller/?Style=Classic>
[2022-05-28]

Allmogehus. (u.å.) *Unika hus i livsstil sedan 1994*
<https://allmogehus.se>
[2022-05-28]

Arkitekturuppröret. (2022) *Vad menas med "klassisk arkitektur"?*
<https://www.arkitekturuppröret.se/info/vad-menas-med-klassisk-arkitektur/>
[2022-05-28]

Engaholm. (2022) *Gestaltningprogram*
https://aringsas.se/wp-content/uploads/2021/10/202108_A4_gestaltningprogram.pdf
[2022-05-31]

Rörvikshus. (u.å.) *Klassisk*
<https://rorvikshus.se/stilar/klassiskt/>
[2022-05-28]

Skellefteå Museum. (u.å.) *Knutstenar och mullbänk*
<https://hallahus.se/renovera/grunden/knutstenar-och-mullbank/>
[2022-05-25]

Slöjd och Byggnadsvård. (2017) *Grunden*
<https://www.slojdochbyggnadsvard.se/kunskap-och-fakta/bakom-fasaderna/konstruktion/grunden/>
[2022-05-25]

Stockholms Läns Museum. (u.å.) *Fönsterhistorik*
<http://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/exterioren-del-for-del/fonster/fonsterhistorik/>
[2022-05-26]

Stockholms Läns Museum. (u.å.) *Ytterdörrar*
<http://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/exterioren-del-for-del/entre/ytterdorrar/>
[2022-05-26]

Stockholms Läns Museum. (u.å.) *Tak*
<http://stockholmslansmuseum.se/byggwebben/byggnadens-delar/exterioren-del-for-del/tak/>
[2022-05-23]

Stockholms Läns Museum. (u.å.) *Träpanel 1850-1900-tal*
<http://old.stockholmslansmuseum.se/faktabanken/trapan-el-1850-1900-tal/>
[2022-05-23]

Trivselhus. (u.å.) *Klassisk Stil*
<https://www.trivselhus.se/inspiration/skapa-stilen/klassisk-stil/>
[2022-05-28]

Träguiden. (2020). *Stomkomplettering*
<https://www.traguiden.se/konstruktion/konstruktiv-utformning/stomkomplettering/>
[2022-05-23]

10.2 Bildreferenser

Fig.1. Engaholm. (2022) *Fotografi över Aringsås natur*.
<https://aringsas.se/platsen/>
[2022-05-31]

Fig.2. Engaholm. (2022) *Flygfotografi över Aringsås natur*.
(Printscreen från videofilm)
<https://aringsas.se/>
[2022-05-28]

Fig.3. Google Earth. (2020) *Satellitbild över södra Sverige*
https://earth.google.com/web/@56.15075314,14.23252623,98.72265901a,322578.52082659d,35y,-0.00000199h,0.42469721t,0.00189965r?utm_source=earth7&utm_campaign=vine&hl=sv
[2022-03-12]

Fig.4. Google Earth. (2020) *Satellitbild över Alvesta och Växjö*
https://earth.google.com/web/@56.89557793,14.67202983,166.44153436a,59592.88471025d,35y,-0.00000029h,0.40801158t,0.00189953r?utm_source=earth7&utm_campaign=vine&hl=sv
[2022-03-12]

Fig.5. Google Earth. (2020) *Satellitbild över Aringsås*
https://earth.google.com/web/@56.89609034,14.58303857,171.36591635a,11788.05805784d,35y,0.00000006h,0.40497855t,0.00189933r?utm_source=earth7&utm_campaign=vine&hl=sv
[2022-03-12]

Fig.6. Google Earth. (2021) *Satellitbild över Kråketorp*
<https://earth.google.com/web/@56.90813268,14.57427352,172.25295266a,1010.05521184d,35.00000074y,-0.00000002h,0.17246302t,0r>
[2022-06-17]

Fig.7. Google Earth. (2021) *Foto över ny bebyggelse i Kråketorp*
<https://earth.google.com/web/@56.90752709,14.57773353,177.43160698a,0d,59.99999096y,114.81569228h,91.47935567t,0r/data=I-hoKFjNCX1hiT2hNcWd4T0NFLUQ5dU5zMGcQAg>
[2022-07-17]

Fig.8. Wall. (2022) *Flygbild över markberedd teräng*
<https://bildix.mmcloud.se/bildix/api/images/e3ed1537-7c88-4e0b-a77f-4889b9c2717b.jpeg?fit=crop&w=1620&h=911>
[2022-06-15]

Fig.9 + 20. Reppen, L. (2001) *Landskapshus*
<https://www.alingsastidning.se/nyheter/sverige/så-bodde-vi-från-norr-till-söder-1.48488789>
[2022-03-27]

Fig.10. Skellefteå Museum. (u.å.) *Timmerhus med torpargrund*
<https://hallahus.se/renovera/grunden/knutstenar-och-mullbank/renovering-av-hus-med-mullbank/>
[2022-05-28]

Fig.11. Villaägarnas RF. (2022) *Timmerhus med knutstensgrund*
<https://www.villaagarna.se/radgivning-och-tips/utomhus/grund/halsokoll-for-husgrunden/>
[2022-05-28]

Fig.12. Ekologiska byggvaruhuset (u.å.) *Linolfjärg*
<https://ekologiskabyggvaruhuset.se/wp-content/uploads/2021/03/EmilgrW-1.jpg>
[2022-04-20]

Fig.13. Sunda Byggvaror AB (u.å.) *Slamfärg*
https://sundabyggvaror.se/app/uploads/2021/09/IMG_8822-rotated.jpg
[2022-04-20]

Fig.14. Kulör.se (u.å.) *Kalkfärg*
https://www.kulor.se/pub_images/medium/terracotta.jpg
[2022-04-21]

Fig.15. Ekologiska byggvaruhuset (u.å.) *Äggoljetempera*
<https://ekologiskabyggvaruhuset.se/wp-content/uploads/2020/12/31dec5egen.jpg>
[2022-04-20]

Fig.16. Åsgrim-Berlin (1986) *Ryggåsstuga från 1700-tal*
<https://www.gislaved.se/download/18.5e9e1e6213b4c-fa9cd0143e/1443683638052/Våra+hus.pdf>
[2022-06-21]

Fig.17. Wetterbratt (1985) *Fasadritning av Hökabo i Häljarp*
<https://www.gislaved.se/download/18.5e9e1e6213b4c-fa9cd0143e/1443683638052/Våra+hus.pdf>
[2022-06-21]

Fig.18. Åsgrim-Berlin (1986) *Fotografi av gården Lalabo*
<https://www.gislaved.se/download/18.5e9e1e6213b4c-fa9cd0143e/1443683638052/Våra+hus.pdf>
[2022-06-21]

Fig.19. Google Earth. (2020) *Satellitbild över Aringsås*
https://earth.google.com/web/@56.89609034,14.58303857,171.36591635a,11788.05805784d,35y,0.00000006h,0.40497855t,0.00189933r?utm_source=earth7&utm_campaign=vine&hl=sv
[2022-03-12]

Fig.20. Boatbuilder (2010) *Fotografi av Möllerydsstugan*
<https://sv.wikipedia.org/wiki/Högloftsstuga#/media/Fil:Möllerydsstugan..JPG>
[2022-05-10]

Fig.21. Boatbuilder (2010) *Fotografi av Blekingestugan*
https://sv.wikipedia.org/wiki/Högloftsstuga#/media/Fil:Sydgötiska_huset_högloftsstuga.JPG
[2022-05-11]

Fig.22. Tourmini (u.å.) *Fotografi av Möllerydsstugan*
<https://www.tourmini.com/attractions/sv-mollerydsstugan/>
[2022-05-22]

Fig.23. Sunda Byggvaror AB (u.å.) *Träfasad*
https://sundabyggvaror.se/app/uploads/2021/09/IMG_8822-rotated.jpg
[2022-04-20]

Fig.24. Thorn, J (u.å.) *Granittrappa*
https://www.thorns-stenhuggeri.se/dokument/bibliotek/Image/lyktramar/trappa_gra_002.jpg
[2022-05-27]

Fig.25. Sundsvalls Byggnadsvård (2018) *Faltak*
<https://dst15js82dk7j.cloudfront.net/232547/81591443-YXZyy.jpg>
[2022-05-27]

Fig.26. Byggoteknik (u.å.) *Trädäck*
https://www.byggoteknik.se/wp-content/uploads/2012/03/26_fig-ursag.jpg
[2022-05-27]

Fig.27. Mickelsson, H (1968) *Knutstensgrund*
<https://digitaltmuseum.se/021017696379/hmm93979/media?slide=0>
[2022-05-27]

Om inget annat är angett är bilder och illustrationer av författare.

